

MAKING I BIBLIOTEKET

BIBLIOTEK OG FLYKTNINGER

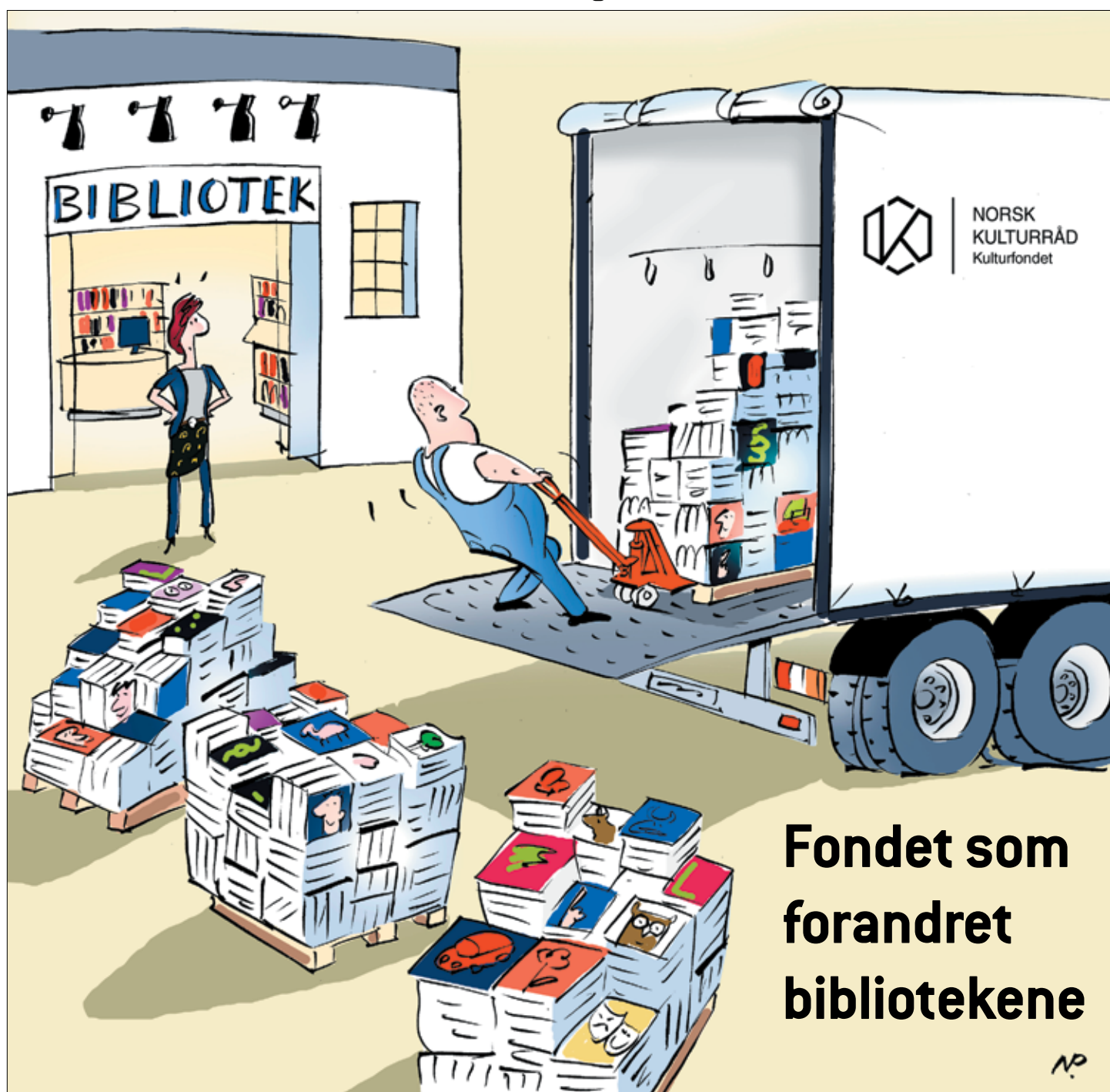

VERDENS BESTE

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 1/2016

Fremtidsrettet og trygt

Bibliofil, med aner tilbake til 1980-tallet, har en lang og spennende historie. Fokus har har hele tiden vært på **stabil drift og fornyelse**. Bibliofil har alltid vært ledende i utviklingen av nye løsninger for bibliotekene i Norge. Dette har vi fått til bl.a. fordi vi har kreative kunder som utfordrer oss, kunder som stadig er på jakt etter løsninger som kan forenkle arbeidshverdagen, løsninger som kan gi bedre service til lånerne samt spare tid og ressurser.

Dette har resultert i **velutviklede løsninger** for det enkelte bibliotek og for samarbeid bibliotekene i mellom. Det har gitt stadig bedre nettjenester og apper for mobile enheter.

Vi fortsetter videreutviklingen av Bibliofil med nye funksjoner og med ytterligere fokus på sikkerhet og stabil drift. 2016 vil by på spennende nyheter i Bibliofil.

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Bibliotek-Systemer As | Postboks 2093 | 3255 Larvik
Tlf: 33 11 68 00 | firmapost@bibsyst.no | www.bibsyst.no

▲ **Kim Tallerås tok master i bibliotek- og informasjonsvitenskap. Nå jobber han som stipendiat og forsker på semantisk web.**

**Klar for
å gjøre en
forskjell?**

Med mer utdanning åpner det seg nye muligheter.

HiOA tilbyr en rekke studier innenfor arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag, på bachelor-, master- og doktorgradsnivå. Vi har også relevante etter- og videreutdanninger. På HiOA møter du lærere og forelesere som brenner for faget sitt, og du kommer tett på forskningsmiljøene våre. Velger du master eller videreutdanning hos oss, kan du studere på hel- eller deltid.

Les mer på hioa.no/studier

Søknadsfrist master: 1. mars 2016

Søknadsfrist bachelor: 15. april 2016

**Søk
master-
studier
ved HiOA
innen
1. mars**

INNHold

BOK og BIBLIOTEK

Nr. 1-2016 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1 15.01.	11.02.
Nr. 2 25.02.	17.03.
Nr. 3 12.05.	09.06.
Nr. 4 11.08.	08.09.
Nr. 5 06.10.	03.11.
Nr. 6 03.11.	01.12.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Niels Poulsen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Kulturrådet under lupen

«Med Norsk kulturråd kom det en ny lukt inn i bibliotekene. Granitolens eim av østeuropeisk nitrocellulose fikk en konkurrent. Bøkene fra Kulturfondet luktet av nyvasket bomull, innbundet som de var i lekker, pastellfarget shirting. Det var litt av en gave: Tusen eksemplarer av nesten all ny norsk skjønnlitteratur skulle ut til folket i bygd og by,» skriver Øivind Frisvold. 12
Lenge leve kulturfondsbøkene (leder). 7

Bok

Mannen som lærte det norske folk å lese dikt.	18
Lesetips	32
Lyrikk: Asieh Amini	44
Enklere å låne ebøker	46
Noveller i farta	49
Leseopplevelse: Janet Frame	50
Ebøker stagnerer i butikk, øker i bibliotek	63
Storm i vannglass. Oppsummering av Handke-debatten	68

Bibliotek

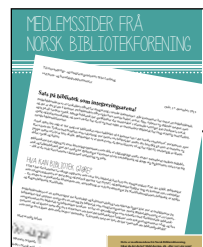
«Digital sløyd» på biblioteket.	8
Full gass for kombinasjonsbibliotek i Rygge.	10
Bibliotek og flyktninger: Tyskland	24
Bibliotek og flyktninger: Norge	29
Liten brikke med store muligheter	30
Offentlig samtale – mer enn eventmakeri.	52
Vold på biblioteket i Sverige.	57
Verdens beste bibliotek ligger i Stockholm	60
Greenscrenn til undervisningsfilmer	66

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek	33
---	----

Konkurranser

Årets bibliotekbilde 2015	41
Årets bibliotek 2015	54
Pådriverprisen 2015	56

SORTERINGSANLEGG

- Modulbasert – enkel å bygge ut
- Fleksibel
- Flere innkast
- Ubegrenset sorteringsenheter
- Ergonomisk
- Lavt støynivå
- RFID, strekkode eller EM alarm

Våre løsninger tar hensyn til alle bibliotekers behov. Uansett om det er budsjettet eller plassen som er begrenset, eller om du har behov for kompliserte sorteringssystemer som kan alt, så har vi en løsning som passer til nettopp ditt behov.

Automatiserte avleverings- og sorteringssystemer gir bibliotekets personal frihet og fleksibilitet til å tilbringe mer tid sammen med lånerne.

Vi produserer din løsning ut fra dine spesifikasjoner. Og selv om det er mange forhold å ta høyde for når du skal velge den helt riktige løsningen til ditt bibliotek, sørger vi for å guide deg gjennom prosessen slik at det blir enkelt og lettvint for deg.

Ja til kulturfondsbøkene

Siden jeg begynte i Bok og Bibliotek i 2007 har jeg av og til møtt bibliotekfolk som er skeptiske til Kulturrådets innkjøpsordning for skjønnlitteratur fra 1965. Det har forundret meg, må innrømme det, at skeptikerne ikke i stedet ser på bøkene som en del av bibliotekets litterære gull. I stedet har jeg hørt uttalelser som: Det er nesten ingen som låner disse sære romane- ne, og det er enda færre som leser disse smale lyrikksamlingene. Vi gidder ikke en gang å åpne kassene, men setter dem rett ned i kjelleren. Ikke en gang i magasinet, men i kjelleren, sammen med tomflasker fra julebordet og den pungterte sykkel til den forrige biblioteksjefen. Når jeg er ute på reise og får adgang til bak bibliotek- kulissene, kan jeg fortsatt se halvåpne pappesker i gangen eller i en krok eller et annet sted det ikke burde være noe: Hm, tenker jeg, er det kulturfondsbøker mon tro?

De mest ihuga motstanderne av innkjøpsordningen er klare i sin tale: Gi oss heller pengene direkte til bibliotekene! For i demokratiets navn kan det å motta statlig finansierte bøker på denne måten, best ses på som en krenkelse.

Mitt inntrykk er imidlertid at kritikken har lagt seg de siste årene. Man krangler ikke lenger om saken på Biblioteknorge-lista så serveren bryter sammen, et forsonende skjær har lagt seg over det hele. Kanskje skyldes det de stadige kuttene i bibliotekbudsjettene og at statens gavepakke med bøker derfor ønskes mer velkommen. Kanskje skyldes det også at det er Kulturrådet som i dag sørger for at bibliotekene har et minsteutvalg av ebøker til utlån. Eller skyldes det en erkjennelse blant bibliotekfolk av at utvanningen av kvalitetsbegrepet har gått for langt i forsøket på å tekkes publikum, og at biblioteksjefene nå setter større pris på de «sære» og «smale» kulturfondsbøkene enn tidligere. Det var uansett svært gledelig å kunne presentere Bokgildene rundt Oslofjorden i Bok og Bibliotek nr 6/2015. Bokgildenes mål er nettopp å løfte fram og formidle kulturfondsbøker.

Nei, jeg har aldri helt forstått kritikken av innkjøpsordningene. Jeg er tvert i mot glad for at ordningen ble opprettet og at den fortsatt eksisterer, og har blitt utvidet til å gjelde også barne- og ungdomsbø- ker, oversatt litteratur, faglitteratur og saksprosa. Til dem som med et fnys sier at ordningen først og fremst støtter forlagene og ikke bibliotekene: En støtte til forlagene er også en støtte til folkebiblio-

tekene. Forlagene og bibliotekene befinner seg innenfor den samme litterære institusjonen, og er gjensidig avhengig av hverandre. Ap- pellen blir: Få kulturfondsbøkene opp av pappeskene og ut i hyllene der de hører hjemme, gjerne med forsiden ut. Og gi dem formidlings- hjelp. Det fortjener både forfatterne, forlagene og bibliotekbrukerne.

Vi har i denne utgaven av Bok og Bibliotek viet god plass til en omtale av boka *Èit eige rom. Norsk kulturråd 1965-2015*. Den rommer et stykke norsk kulturhistorie som angår bibliotekene direkte, og for egen regning er det fristende å spørre: Hva hadde bibliotekene vært uten innkjøpsordningene? Vanskelig å si, men jeg tror de hadde vært mer preget av bokhandlernes bestselgertyranni enn å være det stedet hvor man finner både bestselgere og smale forfattere – og dessuten den lange, lange halen.

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodø

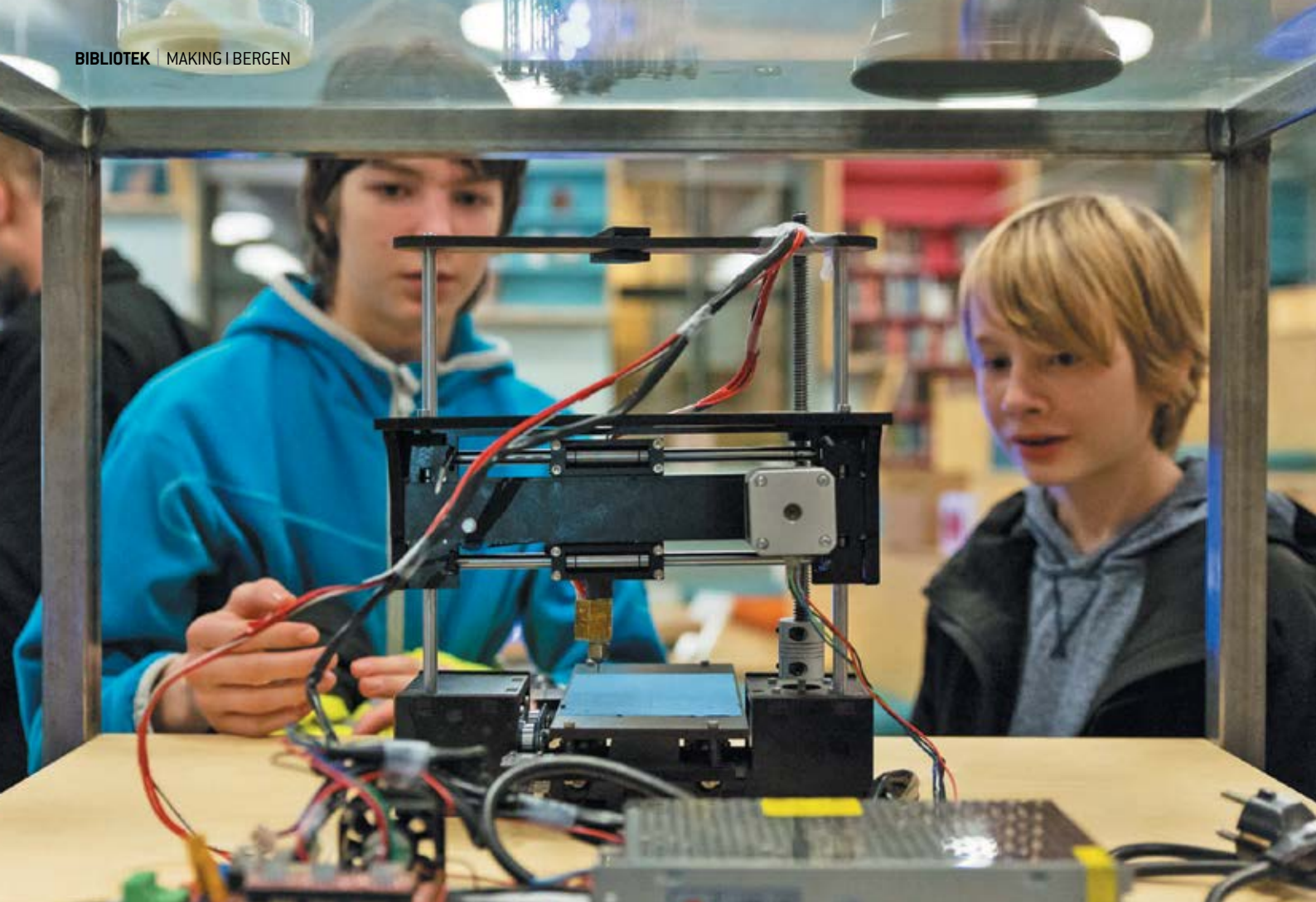
Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Live Kvale, UB, Universitetet i Oslo

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringssenteret, Høgsk. i Oslo og Akersh.

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Inspirasjon. Ungdommene Karl Zieritz og Viktor Manger inspiserer 3D-printeren vi skal bygge på MAKERthon.
(Foto alle bilder: Ragnar Rønnes, Bergen Offentlige Bibliotek)

«Digital sløyd» på biblioteket

TEKST: ODD LETNES
REDAKTØR

I slutten av november samlet Bergen Offentlige Bibliotek MAKERMiljøet i Bergen til en stor feiring av skaperglede, med i alt 386 deltakere. Det ble en uke med foredrag, mekking og presentasjoner, som skulle toppes av en tredagers MAKERthon.

Bakgrunnen for makerfesten kan knyttes til prosjektet Ung læring, som startet opp i 2015 ved Bergen Offentlige Bibliotek (BOB), forteller spesialrådgiver Herdis Moldøen.

Her tilbyr biblioteket kurs og workshops for ungdom hvor de kan lage ting eller øve opp forskjellige ferdigheter. Ung læring er også en møteplass mellom mentorer – de som lærer bort – og de som ønsker å lære.

– I forbindelse med dette har vi iblant hatt Ignite-kvelder med lyntaler, som er korte taler hvor folk i løpet av fem minuter

og 20 bilder forteller om hva de brenner for. På en Ignite i april i fjor hadde det kommet en del makers fra Bergen, som holdt foredrag om alt fra å bygge en laserfresermaskin til blogging og at robotene kom til å overta for menneskene. Det ble med andre ord luftet mange interessante tanker den kvelden, og energien på arrangementet var høy, sier Moldøen og legger til:

– Dette var spennende, nå må vi holde på denne stemningen, tenkte vi, men hva kan vi gjøre? Dermed kom det opp en idé om å lage et arrangement for makers i

byen der folk kunne komme til biblioteket og møte andre – og kanskje lage ting sammen. Så begynte ballen å rulle og i november arrangerte vi for første gang en stor makerfest over en uke i biblioteket.

– *Hvor fikk dere inspirasjon til dette fra?*

– Vi har jo fått med oss at making er på vei inn i bibliotekene, blant annet i Danmark og Sverige. Vi har også hatt makerspace på BOB siden 2013. Når det gjelder makerfesten, kjente vi mest på vår egen magefølelse og tenkte: Dette er en ny og spennende måte å bruke biblioteket på.

Analogt. Alt må ikke lages digitalt. Lag deg et analogt kamera med papp! Foto: Ragnar Rørnes, Bergen Offentlige Bibliotek.

Spesialrådgiver Herdis Moldøen, Bergen Offentlige Bibliotek.

Ut av stua, inn på biblioteket

På biblioteket visste man at det fantes hel del folk som drev med making i Bergen, for eksempel i sin egen kjeller eller stue, men de hadde ingen felles møteplass. Utfordringen var å få makerne ut av privat-sfæren og samle dem og bruke biblioteket som møteplass.

– Vi gikk derfor bredt ut i nettverket vårt og lanserte idéen og responsen var veldig positiv, sier Moldøen.

Som avrundning på makerfesten skulle det arrangeres en tre dagers MAKERthon, hvor målet var at 14 lag skulle få anledning til å bygge sin egen 3D-printer. Printer-byggesettet koster 2000 kroner per sett.

– Vi gikk ut til ulike firmaer i Bergen og spurte om de var interesserte i å bli med og sponse. Vi fikk raskt dekket utgiftene, og bestilte printerne fra USA. Dessverre ble det krøll med leveringen, så vi fylte makerthon'en med noe annet innhold, som også ble en kjempesuksess. Den opprinnelige makerthonen er foreløpig utsatt (intervjuet ble gjort 20. januar, red. anm.), og vi er glade for at verken de påmeldte lagene eller sponsorene har trukket seg.

Kommet for å bli

Makerarrangementene ved BOB har vært svært vellykket. Det har ironisk nok skapt en utfordring: I forhold til den store interessen for making i Bergen, er ikke Verkstedet på biblioteket stort nok. Det jobbes nå for at man kan etablere et større makerspace et annet sted i byen.

– Det er jo helt fantastisk, sier Moldø-

en, at biblioteket har vært med på å sette dette på dagsordenen på denne måten. Dersom det nå etableres et annet makerspace her i byen, ser vi ikke på det som en konkurrent, men heller som at vi jobber mot samme mål. Biblioteket kan for eksempel være det første stedet brukerne blir introdusert for making, deretter kan vi sende folk videre til det andre miljøet dersom det er ønsket om det. Siden vi er en offentlig arena, kan vi være døråpner for making og nysgjerrige brukere.

Råd til andre som vil i gang

– *Hva gjorde mest inntrykk på deg under festen i november?*

– Det var nok den fredagen hvor vi måtte kaste oss rundt og improvisere et erstatningsarrangement for MAKERthon, siden vi ikke hadde fått printerbyggesettene. Vi inviterte alle makers i Bergen til å komme innom med egne prosjekter og lage ting på ulike stasjoner på bibliotekets UROM. Jeg tittet meg flere ganger rundt og så at absolutt alle var opptatt med å lage noe. Den energien som oppsto i det rommet, var helt magisk.

– *Hvilke råd kan du gi til andre bibliotekfolk som ønsker å lage et makerspace i biblioteket?*

– Det er viktig å gå ut av boksen og knytte nettverk med mulige partnere i innovative miljøer og på den måten spore opp makerne blant brukerne. En kveld med lyntaler er også en god måte å vekke interesse og engasjement. Det er også viktig å avklare hvilken rolle biblioteket skal ha. Her ved BOB er det flere ansatte som er engasjert i making, men det er viktig å

åpne opp for frivillige ildsjeler utenifra slik at det hele får noe selvgående over seg. Det er jo grenser for hvor mye vi bibliotekansatte selv kan jobbe konkret med making, sier Herdis Moldøen og legger til:

– På hvert makerarrangement spurte vi deltakerne om de hadde vært på biblioteket før. Mange, særlig menn i 40- og 50-årene, sa at det hadde de ikke. På denne måten når vi fram til en del ikke-brukere gjennom disse nye aktivitetene. ■

Hva er MAKERSpace?

Et MAKERSpace kan kalles digital sløyd, ved at nyskapende og innovativ teknologi som en del av undervisningen. Et MAKERSpace er et rom fylt av verktøy som for eksempel 3D-printere, laserskjærere, loddebolter, symaskiner og roboter. Dette er verktøy som gjør det mulig å skape nye ting på nye måter. Tilbudet vil strekke seg fra lavterskel aktiviteter, som å bygge konstruksjoner med sugerør, til mer avanserte langvarige undervisningstilbud, for å lære laserskjæring og 3d-printing.

MAKERspacet er et sted man forlater med en fysisk gjenstand i hånden, som man selv har laget.

Full gass for kombinasjonsbibliotek i Rygge

Til høsten får innbyggerne i Rygge og kommunens skoleelever et flunka nytt kombinasjonsbibliotek når folkebiblioteket flytter inn i den nye ungdomsskolen.

TEKST: ODD LETNES
REDAKTØR

I dag ligger folkebiblioteket i en gammel bilbutikk et steinkast fra den nye skolen, som nå er under bygging. Lokalet har gjort en god jobb hittil, men tiden har løpt fra det. Inventaret er også preget av gradvis vekst over mange år, med ulik størrelse, farger og fasonger. Ingen ting av dette skal være med over til det nye biblioteket, for nå skal biblioteksjef Mari Eeg og kollegene starte fra scratch.

Planene om et kombinasjonsbibliotek forelå allerede da Eeg begynte i jobben for tre år siden. Den nye skolen var tegnet både med og uten bibliotek, men politikerne tok et valg: de ønsket bibliotek.

– Siden da har jeg brukt mye tid på visjoner og planer og ønsker for det nye biblioteket. Vi har også vært på studietur i Danmark og rundt Oslofjorden, sier Eeg. Blant suksesskriteriene nevner hun egen inngang, god politisk og administrativ forankring, riktige visjoner, hensiktsmessig organisering og forutsigbare, tydelige avtaler.

– Det siste er viktig for at et kombinasjonsbibliotek skal fungere, sier Eeg. – For det er ikke til å stikke under en stol at det er knyttet visse utfordringer til denne bibliotektypen. Det er derfor veldig viktig med en avtale mellom oss og skolen, slik at vi vet hvor vi vill sammen, hva vi skal prioritere og så videre.

Rektor Elisabeth Dyhre nikker enig: – Jeg ser fram til at skolens mer enn 500 elever og drøyt 60 lærere skal få et eget profesjonelt bibliotek i lokalene sine. Det blir en god vann-vinn-situasjon, hvor skolen får tilgang til bibliotekets ressurser og biblioteket får full tilgang til skolens auditorier og andre fasiliteter. Samtidig er det viktig med struktur på bruken, slik at vi ikke oversvømmer biblioteket helt. Men dette vil helt sikkert gå seg til.

Gleder seg. Biblioteksjef Mari Eeg og rektor Elisabeth Dyhre gleder seg til å utvikle det nye kombinasjonsbiblioteket i Rygge. I bakgrunnen ser vi skolen hvor biblioteket skal inn når den blir ferdig til høste. (Illustrasjon: Skjermdump fra Moss Dagblad.)

– Som rektor er jeg vant til å ha et skolebibliotek hvor ressurser og aktiviteter svinger fra år til år. Noen ganger har vi hatt godt med ressurser, andre ganger har de vært færre. Når vi nå får folkebiblioteket inn i skolen, vil alt bli mer stabilt og forutsigbart. Det er en gavepakke til både skolens elever og lærere.

– For oss er det jo veldig spennende plutselig å få så mange nye unge brukere, skyter Eeg inn. – Ett mål vil være å få flest mulig av dem til å bruke biblioteket også etter at de har gått ut av skolen. ■

Prosjektets hovedmål er å lage integrasjonsmodeller, avtaler og etableringsplan for et kombinasjonsbibliotek i Rygge kommune og forankre disse i organisasjonen, slik at vi har et godt grunnlag for å få et vellykket kombinasjonsbibliotek.

Prosjektet er støttet av Nasjonalbiblioteket med kr 200 000 i 2015 og kr 155 000 for 2016. I 2017 skal prosjektet evalueres med henblikk på økonomisk tilskudd for det siste prosjektåret.

Foto: Lammhults biblioteksdesign

Meråpent på Hamar bibliotek

Siden åpningen av Hamar bibliotek for snart to år siden, har mange av gjestene uttrykt et ønske om forlengede åpningstider. Åpningstidene har hittil vært begrenset av bemanningskostnadene, men nå jobbes det for å gjøre biblioteket meråpent. Hamar Arbeiderblad (h-a.no) melder at biblioteket i første omgang er tilgodesett med 500.000 kroner i rådmannens budsjettforslag til å installere videoovervåking i biblioteket. Dermed kan biblioteket forlenge åpningstidene uten å øke bemanningen. ■

Landås bibliotek fredet

«Landås bibliotek blir ikke lagt ned nå eller i årene som kommer». Dette var beskjeden kulturbyråd Julie Andersland kom med etter at det ble klart at det nye byrådet har funnet pengene som trengs for å bevare bibliotekfilialen. Andersland mener at Landås bibliotek er en viktig del av samfunnet i bydelen, men at lokalene ikke er hensiktsmessige, ifølge Bergensavisen (ba.no). Byrådet vurderer derfor å flytte biblioteket til andre lokaler, men Andersland understreker at det nåværende biblioteket ikke vil bli stengt før det nye er åpnet. ■

vi bibliotek

Brukerne av Mikromarc bygger sin egen hverdag!

mikromarc

Selvbetjent
utlån

Inn

Fjern-
lån

Skranke

Reserverin

Utlåns-
betingelser

Sentralsdrif

Bibliotekenes IT-senter

22 08 34 00 - www.bibits.no

Godt råd med god råd

Fondet som forandret folkebibliotekene

Med Norsk kulturråd kom det en ny lukt inn i bibliotekene. Grani- tolens eim av østeuropeisk nitrocellulose fikk en konkurrent. Bø- kene fra Kulturfondet luktet av nyvasket bomull, innbundet som de var i lekker, pastellfarget shirting. Det var litt av en gave: Tu- sen eksemplarer av nesten all ny norsk skjønnlitteratur skulle ut til folket i bygd og by.

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

Men gaven forpliktet. Bibliote- kene måtte ta alt eller intet. «Bibliotekvesenet» var sentra- lisert, men bokvalget var et lokalt ansvar. Dette var bibliotekarens oppgave, hvis ikke bibliotekstyret blandet seg inn da. Med Kulturrådet fikk staten mer å si. Forandringen var størst i de små bi- bliotekene. Her tok kulturfondbø- kene mye plass og skygget for det som biblioteket selv kunne kjøpe av faglitteratur og oversatte romaner. Kanskje bidro den generøse ga- ven også til at noen kommuner kunne spare litt på eget bokbudsjett?

Kulturrådet førte til en maktforskyv- ning. Før hadde Stortinget vurdert hver søknad fra lokale diktar- og småbrukarlag landet rundt. Nå var mye av kulturpoli- tikken flyttet over til et selvstendig råd med vide fullmakter. Det hele var resultat

av bokbransjens solide nettverk og lobby- virksomhet, toppet med godt politisk håndverk. I boken «Eit eige rom» gir Al- fred Fidjestøl bakgrunnen for og bredden i Rådets virksomhet gjennom femti år. Kulturrådet var et ektefødt barn av etter- krigstidens pedagogiske kulturformid- ling. Kirkestatsråd Lars Moen, skred- deren fra Dovre, sa det slik: «Ein kan ikkje gjera noko nyttigare enn å gå i teater». Moens

statssekretær og etterfølger, Helge Sivert- sen, fulgte godt opp. Han var like sterk i troen på at musikk, billedkunst og litte- ratur skulle vekke sansen for det gode og sanne. Derfor ble Kulturrådet en realitet.

Babbel og søppel til bibliotekene

En av de første oppgavene var å få i gang innkjøpsordningen for litteratur. Riktig nok var dette bare en del av virksomhe-

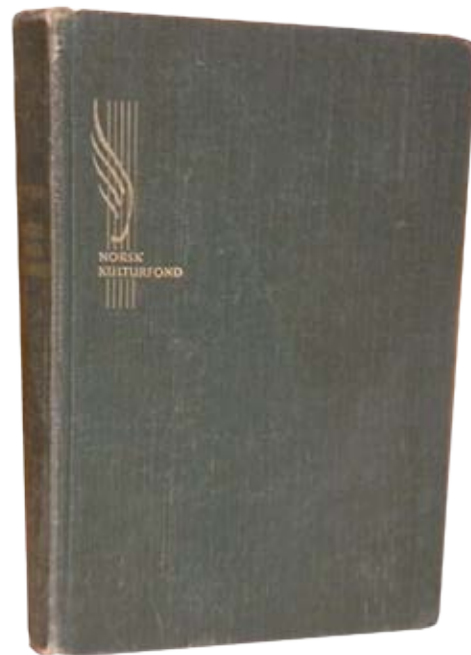
” Kanskje bidro den generøse gaven også til at noen kommuner kunne spare litt på eget bokbudsjett?

ten, men ordningen er et godt barometer på skiftende tiders mentalitet. I Kulturrådets første bokpakker var det også «uoppbyggelig» innhold. Fidjestøl gir mange eksempler på debatter om «umoralsk og vulgær» litteratur, men også om tidens eksperimentelle modernisme. Det vakte forargelse. Kulturrådets årsmeldinger ga støtet til litteraturdebatter på Stortinget. Den som viste størst interesse for lyrikken var senterpartisten Jon Leirfall. Han utviklet høytlelesningen av årets diktsamlinger til en egen sportsgren. I sin siste stortings sesjon var han, for å si det med Fidjestøl, «varmere i helsetrøya enn nokon gong» (s.79). Leirfall leste dikt av Helge Rykkja og Jan Erik Vold. Showet var i gang igjen. Leirfall var ikke i tvil, dette var «meningslaus babbler» og «søppel». Det var ikke bare gamle stortingsgubber som kritiserte. Ett år fikk de god hjelp av litteraturkritikeren Willy Dahl. Under psevdonymet Melkior Pedersen hadde han laget en parodi på norsk samtidspoesi. Boken var angivelig forfattet på en eneste arbeidsdag, og takket være Kulturrådet var fortjenesten ekstra god. Det

” *Leirfall leste dikt av Helge Rykkja og Jan Erik Vold. Showet var i gang*

er helst kjendiser som skaper oppmerksomhet om sin lesning. En av siste som har lyktes var den oppgitte (og refuserte?) dikteren Syphilia Morgenstierne. I 2006 leste hun alle innkjøpte bøker, blogget og ga agurknytt til landets aviser under mottoet «Syphilia leser og lider for deg».

Fidjestøl viser at bibliotekutlånet var merkelig i de første årene. Det var nullede bøker eller bøker satt i karantene som hadde høyest utlån! Ellers får vi ikke vite så mye om hvordan bokgavene ble mottatt i bibliotekene og av det «vanlige» publikum. Selv husker jeg at noen lånere oppfattet de første kulturfond-bøker som en egen sjanger. Bøkene var utstyrt med Rådets gulltrykte logo med harpestrenger og poetiske vinger. Var det en advarsel om tung og rar litteratur? Var det slik at folkekjære forfattere som for eksempel Kåre Holt og Terje Stigen druknet i det nye og sære? Det kunne også vært artig å vite mer om hvordan noen bibliotek saboterte inntaket av lyrikk. Eller hvor ble det av alle de tusen innkjøpte bøkene som det

Seriøst utseende. I starten fikk bøkene fra Kulturfondet en egen innbinding. «Bøkene var utstyrt med Rådets gulltrykte logo med harpestrenger og poetiske vinger. Var det en advarsel om tung og rar litteratur?»

visstnok ikke var noen som ville ha lenger? Selv om det var en bibliotekar (Henrik Hjartøy) som fikk ideen om innkjøpsordningen, er det så tydelig at ordningen ikke ble etablert for bibliotekenes eller for lesernes skyld. Målet var å støtte norsk litteratur, forfatterne og forlagene. Kan det være grunnen til at det siste leddet i forbrukskjeden blir så uinteressant?

Kulturfondet og innkjøpsordningene forandret også bibliotekene. Et bredt utvalg bøker kom ut til alle avkroker. Det var noe for enhver smak, selv for 1960-tallets opprørske ungdom. Det ble lettere å finne de kontroversielle forfatterne. Dette kunne være bøker som ikke hadde fått hylleplass, hvis innkjøpet bare var lokalt.

Norge – fra De til du

Forbausende fort ble Kulturrådet gammeldags. Etter noen år var kulturpolitikkerne opptatt av helt andre saker enn dem som lå i Rådets mandat. Oppgaven var opprinnelig todelt. For det første handlet det om å «gjøre kulturgodene tilgjengelige» for alle uansett bosted. Det andre var «bestrebelsene for å øke sansen for kvalitet og dermed verdifull kunst.» Slike begrunnelser var gangbare da Rådet ble til. Fidjestøl belyser mandatet med tidens kulturpanikk. Skadelig innflytelse i form av tegneserier, krim- og westernlitteratur, film og etter hvert fjernsyn ble oppfattet som en trussel mot den norske kulturen. Den gang hadde vi en sterk

Elitekultur. «Kulturrådet stod for en Oslo-basert elitekultur.»

kulturelite som kunne si slikt – og de ble ikke motsagt. Derfor var det også helt naturlig at finansieringen skulle skje ved skatt på den kolorerte, underholdende og lettsindige ukepressen. Fidjestøl viser hvordan Helge Sivertsen faktisk oppfordret forfatterne til å stille seg bak dette forslaget. «Og dei var ikkje vonde å be. Forfattarane satte seg ned og skreiv vekebladkritiske innlegg så skrivemaskinene gjekk varme.» (s. 31). Nå var det smussen som fikk betale for det skjønne.

I 1973 fikk de kulturelle autoriteter en skikkelig støkk. Den første Kulturmeldingen sa at staten ikke skulle gi en offisiell kulturdefinisjon. Derimot var det viktig å interessere seg for «kven det er i vårt samfunn som reelt har det privilegiet å definere kulturinnhaldet for seg sjøl og andre.» Kulturrådet stod for en Oslo-basert elitekultur. Det var helst den som skulle formidles ut til resten av landet. Fidjestøl viser at denne politikken ble oppfattet som «gamaldags og borgarleg.» (s.140) Han minner om at Norge hadde forandret seg: Vi sa ikke lenger *De* til hverandre, nå var det *du* som gjaldt.

Rådsmedlemmene hadde en reell grunn til frykt. Kvalitetsbegrepet var i fri flyt og bevilgningene på vei ut til distriktene. Likevel var det tungt for Rådet å samles om at den folkelige kulturen også kunne ha sine kvaliteter. Et av bokens mest slående eksempler handler om da Alf Prøysen fikk Rådets ærespris, rett før han døde i

” *Hva er da grunnen til at Rådets rykte og prestisje har vært så skiftende fra år til år?*

Norsk kulturfond ble finansiert med avgift på ukeblad. Forfattere, som her spyttet på ukebladkjøperne, støttet varmt denne ordningen. Ill. fra boken. Henry Imsland i Stavanger Aftenblad.

1970. Ennå var det noen som oppfattet Prøysen bare som «ein brukskunstnar, ein songsnikkar og barnetimeonkel». (s.91).

Prøysen var dødssyk, men Rådet rakk så vidt å gi ham prisen før det var slutt. Tildelingen ble enstemmig, men for første gang var det nødvendig å gi en ekstra begrunnelse. Prøysen hadde bidratt med brobygging mellom

kunstnerisk kvalitet og folkelig kultur. I dag er Rådets målsetting heldigvis oppdatert. Kulturrådsloven sier at målet er å «stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk.» Prøysen er ikke «bare» kultur, men ble til slutt også kunst.

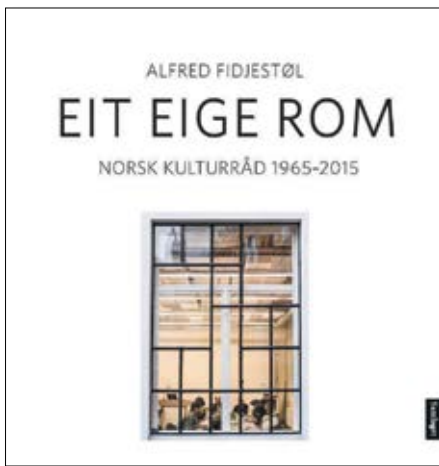
Boken forklarer Rådets skiftende rammebetingelser. Men den er også en god historisk veiviser til norsk kulturpolitikk. Det starter med etterkrigstidens demokratisering av kulturens «goder», fortsetter med det (fler-)kulturelle demokrati og den matnyttige og kommersielle «kulturismen». Det ender med den blå-blå regjeringens såkalte «frihetsreform». Den har foreløpig ført til en redusert innkjøpsordning. Rådet fikk større frihet, men mindre penger. Eller for å si det med Fidjestøl: «Den nye fridomen blei i praksis ein fridom til å velje sjølv kvar det ville kutte.» (s. 318).

Rådets kart – og terreng

Kulturrådet startet med 11 rådsmedlemmer og en administrasjon på 3. I dag er det omtrent samme antall medlemmer, men administrasjonen har økt til ca. 130. Nye arbeidsoppgaver har kommet til (for eksempel fra ABM-utvikling). Det er opprettet fagkomiteer med delegert myndighet. Likevel kan man si at Kulturrådets organisasjonsform har vært stabil i alle disse årene. Hva er da grunnen til at Rådets rykte og prestisje har vært så skif-

Kassering. Kassering er viktig, det gjelder også kulturfondsbøker. Foto Jannicke Røgler (Buskerud fylkesb)

Omtalt bok. Eit eige rom – Norsk kulturråd 1965-2015, av Alfred Fidjestøl. Samlaget.

tende fra år til år? Svaret ligger i bokens heftige og direkte skildring av den intense kampen som har vært mellom statsråder, departement og på den annen side Råd og administrasjon. Forfatteren skjuler ikke sporene etter «kortarmede» (styringslystne) statsråder som Kleveland, Horn og Giske. Det er ingen som skånes. Forholdet mellom rådsleder og administrasjon viser også store forskjeller. Jon Bings lederstil tillot gjerne epost-vekslinger direkte med saksbehandlerne. Da na-

sjonalbibliotekar Vigdis Moe Skarstein overtok lederrollen (samtidig som hun var underlagt departementet som embetsmann) gikk all kommunikasjon formelt og korrekt via Rådets administrative leder.

Kulturlivets egne nettverk har også fått makt og innflytelse over Rådet. Fidjestøl gir en god begrunnelse for å motsi gamle forskningsbaserte sannheter om at etableringen var et godt eksempel på «det korporative aspektet ved norsk kulturpolitikk». I prosessen ble forleggerforeningens formann bevisst holdt utenfor både av statsråd og av forfatterforeningens formann. «Planen blei snikra ferdig på bakrommet», og oppsummeringen er slik: «Dette var ikkje korporativisme, men kameraderi.» (s. 25).

Samlet sett gir boken et unikt innsyn. Den korrigerer altså oppfatningen av at det er så viktig hvordan boksene og linjene ser ut på organisasjonskartet. Ofte er det andre faktorer som bestemmer. Det

er de enkelte aktørene som avgjør. Det handler om at makt og handlingsrom ikke er noe man får, men noe som man må skaffe seg. Et eksempel er Se og Hør-redaktør Knut Haavik. Han ble

oppnevnt av Fremskrittspartiet og møtt med stor skepsis. Men han ble en synlig og godt poengtert talsmann for Rådet og mot statsråd Giske. Slik ble han mer synlig enn Rådets leder, Moe Skarstein, som valgte å gå «tenestevegen med

departementet». (s. 277).

Før nyttår rakk Thorhild Widvey å oppnevne nye rådsmedlemmer og peke ut ny leder. Dette er en nyttig bok for dem som skal inn på sine nye plasser. Fidjestøl har gitt dem og alle andre en spennende innføring i Rådets oppgaver, kunstneriske skjønnsavgjørelser, «kortarmede» statsråder – og ikke minst: Rådets nå lovfestede selvstendighet. ■

” *To ulike skoler med hver sin historie og ulike kulturer skulle smelte sammen. Det var konfliktfylt – ikke minst i den første styreperioden fra 1994 til 1997.*

INNKJØPSORDNINGANE FOR LITTERATUR

Kulturrådet administrerer fem innkjøpsordningar for litteratur og ei ordning for tidsskrift. Dei innkjøpte titlane blir formidla til bibliotek over heile landet.

Kulturrådet administrerer fem innkjøpsordningar for litteratur og ei ordning for tidsskrift. Dei innkjøpte titlane blir formidla til bibliotek over heile landet.

Under innkjøpsordningane for litteratur kjøper Norsk kulturråd inn nye boktitlar for å sende dei vidare til norske folke- og skulebibliotek og til nokre undervisningsstader og bibliotek i utlandet. Desse bøkene kjem i tillegg til dei titlane biblioteka sjølve kjøper inn over egne budsjett.

Rådet har i dag fem innkjøpsordningar for litteratur:

- Ny norsk skjønnlitteratur 773 eksem-

plar av bøker for vaksne (703 p-bøker og 70 e-bøker), 1550 eksemplar av bøker for barn og unge (1480 p-bøker og 70 e-bøker)

- Omsett skjønnlitteratur for barn, unge og vaksne (ca 120 titlar i 500 eksemplar)
- Ny norsk sakprosa 773 eksemplar (703 p-bøker og 70 e-bøker)
- Ny norsk sakprosa for barn og unge (ca 25 titlar i 1 480 eksemplar)
- Teikneseriar (inntil 15 titlar i anten 1480 eller 703 eksemplar)
-

Prøveordning for omsett sakprosa (inntil 10 titlar frå 2013 til og med 2015)

I tillegg har Norsk kulturråd ei innkjøpsordning for tidsskrift, som inneber at heile årgangen av inntil 15 kulturtidsskrift blir distribuert gratis til norske folkebibliotek.

Kor mange titlar som blir kjøpte inn av

ny norsk skjønnlitteratur, varierer for kvart år, ettersom alle bøker som er vurderte til å ha høg nok kvalitet, kjem med på innkjøpsordningane. Forlaga må alle-reie ha trykt og gitt ut bøkene før dei blir vurderte for innkjøp.

Når det gjeld fagbøker for barn og ungdom, omsett litteratur, sakprosa og teikneseriar (såkalla selektive ordningar), er det øvre titteltalet bestemt på førehand, og innkjøpet gjort etter ei kvalitetsvurdering og deretter ei prioritering av dei beste bøkene.

For alle innkjøpsordningane gjeld særskilde retningslinjer. Eigne vurderingsutval er oppnemnde for å sjå til at dei påmelde bøkene er gode nok til å få statsstøtte, og at dei oppfyller krava ordningane set til sjanger. Ein kan ikkje klage på anna enn sakshandsaminga.

(Kilde: Norsk kulturråd)

er støtte

...en blant annet vil
...plass i lokalsam-

ika

...kemes vrede. For
...biblioteket bare
...dag, i følge tvede-
...suten klokka 15,
...er i uka at mange
...Antall arrange-
...med at kommu-

iotek

...ge i Fredrikstad
...et nye biblioteket
...befolkningen førte
...åpningen, i følge
...var det duket for
...skitler, og rappe-

Forfattere til Finnmark

Finnmark internasjonale litteraturfestival 2016 går av stabelen fra onsdag 16. til lørdag 19. november 2016. Blant annet kommer disse forfatterne: **Kim Leine**, forfatteren med bakgrunn og erfaring fra både Norge, Danmark og Grønland, vant i 2013 Nordisk råds litteraturpris, for sin bok *Profetene i Evighetsfjorden*. Han kommer til Kirkenes. **Laila Stien** fyller 70 år i 2016, hun er en av Finnmarks fremste forfattere, i 2014 fikk hun tildelt Finnmark fylkeskommune kulturpris. I 2015 ble hun utnevnt til æresdoktor ved Universitetet i Tromsø. I år kom hennes siste novellesamling *Over elva*, det er hennes niende novellesamling. Laila Stien omtales som den fremste i norsk novellekunst. **Ingeborg Arvola** kom i høst ut med to bøker! Hennes bok *Neiden 1970* viser et uvanlig, men gjenkjennelig, tidsbilde av Finnmark. Hun bor nå i Oslo, men vokste opp i Sør-Varanger, så hun er en lokal forfatter så god som noen. Det er ikke mange romaner som handler om Sør-Varanger. Boken er selvbiografisk, og beskriver forholdet mellom far og datter, gjennom fortellerstemmen til barmet. **Sissel Horndal** ble nettopp tildelt Blix-prisen 2015 for det barnelitterære forfatterskapet sitt. Hun både illustrerer og skriver barnebøker. I desember kommer hennes nystede bok ut – en bok hun tar med til Finnmark internasjonale litteraturfestival i 2016. I tillegg illustrerer hun bøker for andre forfattere, senest var hun nominert til Nordisk råds litteraturpris 2015 sammen med samiske **Veikko Holmberg** for boken «Durrebjørnen og skuterløypa». ■

Underholdning i Nydalen

Hver lørdag er det familjelørdag hos Deichmanske bibliotek i Nydalen. «Det kan være alt fra, teater, fortellerstund og filmstund med barnefilmer og animasjon», forteller Mariann Youmans ved biblioteket til Nordre Aker Budstikke (nab.no). Biblioteket har også hatt besøk av tryllekunstneren Chriss Chrissel (bildet), med sine ekte og ikke fullt så ekte dyrevenner. Biblioteket arrangerer også voksentateater, både det og familjelørdag er svært populære. ■

Vossing skriver bibliotekhistorie

Johan Henden skriver historien om framveksten og funksjonen til nasjonalbiblioteket. Henden har bibliotekarutdanning, med hovedfag i historie, og han har jobbet i Nasjonalbibliotekets avdeling i Mo i Rana siden 1996. Henden mener at det er viktig å ta vare på alt av medier for å kunne forstå fortiden. «Det er viktig å ta vare på ting som kan sjå heilt uvesentleg ut. Det er vanskeleg å vurdere i notid kva som kan bli interessant for ettertida. Sjølv ei tilfeldig bedriftsavvis eller brosjyre kan vera viktig for å forstå», sier Henden til *avisa-hordaland.no*. ■

Et slag for Kulturfondbøkene

Formidling, Aase Wivestad (t.v.) og Siri Haga Torgersen er ikke i tvil om at Kulturfondbøkene er viktige for bibliotekene. – Vi har lært mye om litteraturformidling av å være Bokgilde-lektører de siste to årene, er de enige om.

De bøkene som topper utlånsstatistikken i bibliotekene, har ofte det til felles at de «selger» seg selv. En del bøker på Kulturrådets innkjøpsordning, trenger et formidlingsløft. Det er nettopp det Bokgildene i Oslofylkefylkene handler om.

TEKST OG FOTO: ODD LETNES
REDAKTØR

Fra tid til annen dukker det opp debatter i biblioteksektoren som setter et kritisk lys på Kulturfondbøkene. Kritikere mener at bøkene gjerne havner som hyllevare, mens tilhengerne tar imot dem med glede og ser på dem som et viktig tillegg av kvalitetslitteratur. – Jeg er ikke i tvil om at Kulturfondbøkene er viktige for bibliotekene. Her er det utrolig mye god litteratur, enten vi snakker om romaner, noveller, lyrikk eller oversatte bøker. Jeg mener at innkjøpsordningen har skapt en bredde for bokutgivelse for et lite språksamfunn

BOK OG BIBLIOTEK 6/2015 19

Aase Wivestad (t.v.) og Siri Haga Torgersen er ikke i tvil om at Kulturfondbøkene er viktige for bibliotekene. – Vi har lært mye om litteraturformidling av å være Bokgilde-lektører de siste to årene, er de enige om. (Fra reportasje i Bok og Bibliotek nr. 6/2015)

FAGFORBUNDET
Seksjon kirke, kultur og oppvekst

Fagforbundet for alle som jobber i bibliotek

Fagforbundet:

- ivaretar bibliotekansattes faglige rettigheter
- krever rett til heltid
- har stipendordning for medlemmer
- vil grunnlovsfeste det offentlige ansvar for kultur

Biblioteket skal:

- være et åpent og tilgjengelig møte-sted
- være en arena for kunnskap og kultur
- være en ressurs for skole og lokalsamfunn
- tilby digitale kunnskapsressurser

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

— Det er jeg som
har lært det norske
folk å lese dikt

– Hvor kommer du fra, sa du? *Bok og Bibliotek*? Bibliotek, ja. Vet du hva jeg fikk oppleve på Deichman i går? Diktsamlingene til Einar Skjæraasen står ikke fremme i hyllene lenger!

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Jan Erik Vold har sett det som en del av sin livsoppgave å sørge for at dikterne ikke blir glemt. Og hvis diktbøker må hentes opp fra magasinet – ja, da er de på vei mot glemselen.

– De sier at bøker utgitt før 2006 ikke skal stå fremme i hyllene lenger. Jeg spurte om Hofmo også var ute, men de gjør unntak. Men dikteren Einar Skjæraasen er da en elsket mann og tilhører kanon, som det heter, sier Vold – han uttaler «kanon» ironisk med trykk på første stavelse. Han snakker ikke helt som når han leser dikt, men det er ekkoer av det – og stemmen har hans spesielle klang. *Bok og Bibliotek*s lesere burde fått ham på bånd, men det kan vi dessverre ikke tilby.

– Jeg synes også det er gjerne t at bibliotekene skal bli show business-sentraler. En bok er en bok, og du behøver ikke lage sirkus av alt.

Det formørkede fedreland

76-åringen kommer rett fra svømming på Domus Athletica oppe ved Blindern. Riktignok ikke med blåtrikken, men med bil – man får vel ikke alt. Han har ikke bare skrevet om Briskebytrikken, men om offentlige bad også. I den nyeste diktsamlingen hans, *Store hvite bok å se* fra 2011, er han og klassekameraten Jan på Bislet Bad og svømmer. Jan står med armene i vinkel ved bassenget og hustrer før skal han hoppe ned:

Navn: Jan Erik Vold

Født: 1939

Bosted: Dels Stockholm, dels Majorstua i Oslo

Sivilstand: Kone og tre barn.

Har utgitt: 21 diktsamlinger, 15 bind essays og sakprosa, 17 jazz- og poesi-plater med Jan Garbarek, Egil Kapstad, Chet Baker m.fl., 12 bøker med gjendiktninger – William Carlos Williams, Robert Creeley, Bob Dylan, Frank O'Hara, Samuel Beckett m.fl., 29 redigeringer av andres forfatterskap.

*Vi var elleve
år. Visste ikke
hva «lykke»
var. Men det var det vi var*

Vold har badebuksen og håndkle i en plastpose, viser frem innholdet. Badebuksen er blå, håndkleet ubestemmelig gråblått.

– *Hvorfor er du så opptatt av å trekke andre, ofte avdøde, forfattere inn i lyset – som Kristofer Uppdal, Gunvor Hofmo, Ruth Maier, Henry Parland, Kate Næss, TV's Sverre Udnes og mange flere?*

– Det må gjøres. Hvis ingen andre gjør det, og jeg er i stand til å gjøre det, så gjør jeg det.

– *Er det et dannelsesprosjekt?*

– Jeg pleier å kalle det: folkeopplysning i det formørkede fedreland.

– *Jeg har merket meg at du trekker både mannlige og kvinnelige poeter frem i lyset, både diktere som skrev arkaisk nynorsk – som Uppdal – og riksmål – som Orvil. Og det ser ikke ut til å spille noen rolle om det går på frie vers, eller bundne versfotter*

– Er det bra, så er det bra. Jeg har aldri behovd å slå et slag for Kjell Askildsen, det er det andre som gjør, det er ikke nødvendig å gå i bresjen for Dag Solstad heller. Men Sverre Udnes og Kate Næss var lite omtalt, og om Gunvor Hofmo var det blitt stille før jeg fikk adgang til de etterlatte papirene hennes og la fram Hofmos livshistorie i *Mørkets sangerske*. Du vet at hun bare ga ett intervju i hele sitt liv, den høsten hun debuterte? Det ligger en sterk visshet om sin egenart i at hun nektet å la seg intervju i alle årene etterpå. Beundringsverdig er det at hun klarte å gjennomføre sitt liv og overvinne sitt mørke; det gjorde Olav H. Hauge også. Det gjør en glad som menneske. Det var Gidske Anderson som intervjuet henne – du vet hun som ble stemmen fra Paris i NRK. Jeg traff dessverre aldri Gidske Anderson, hun visste sikkert mye om sin jevnaldrende Gunvor Hofmo.

Norsk dovenskap

– *Du skriver ikke bare om de som trenger drahjelp, men også om de uhyre etablerte. Men med en personlig tone. Hvor stor er Wergeland, hva har han betydd for deg?*

Vold legger hånden på hjertet i en flytende, bølgende bevegelse. – En gang fikk jeg spørsmålet «Hvem ville du helst ha sittet fast i heisen med?». Jeg svarte: «Henrik Wergeland.» Jeg tror vi kunne ha blitt gode venner. Olaf Bull, der er jeg mer i tvil.

– *I en av essaybøkene dine siterer du Wergeland, der han forteller om sin lille kanin:*

Eenøret, trebenet, violblaa og fiin
hopped omkring mig en liden Kanin.
Min Barm var dens Hule – heihopsal!
min Seng
var blomstrende Høi, og mit Gulv var
en Eng!

Eenøret, trebenet, violblaa og fiin
hopped omkring mig en liden Kanin.
Den peeb til min Harpe ... heihop!
naar den sprang,
en silkerød Sløife på Eenøret slang.

(...)

O af Taagen Kraftens Gud,
ved at tænde Solen, ud
vikled mig og min Kanin:
mig som Blomst, og den som Rod.
Og fra samme Sol vort Blod
runden er i os som Skin.

– *Diktet løfter seg fra kjæledyr til universet i ett kaninhopp?*

Vold gjør flere inderlige hjertebevegelser, myk i blikket.

– Wergeland skrev verdenslitteratur, men Norge har ikke investert i et oversetterprosjekt der man kunne fått 500 sider poesi oversatt lesbart til engelsk. Man påstår at han ikke lar seg oversette. Dovenskap. Shakespeare er oversatt til all verdens språk, han er minst like vrien som Wergeland.

Provoserende. Modernismen i norsk lyrikk startet med Sigbjørn Obstfelder (1866-1900) og ble fornyet av Jan Erik Vold på 1960-tallet, hvor dette bildet er tatt.

Småpiker

Vi snakker Volds egne oversettelser – blant annet av Bob Dylan, som han har gjort svært fritt. Man kan nesten tro at Dylan bor på Briskeby i Oslo, hvor Vold selv pleide å bo. Fortjener Dylan Nobelprisen, slik enkelte har ment? Men Vold virker uinteressert i Nobelprisen. – Du vet hva Beckett kalte den? «That annual joke».

– Man skriver ikke bøker for å vinne priser, men for at de må skrives, sier Vold

Han virker mer interessert i å snakke med småpikene utenfor vinduet. De er kanskje åtte-ni år gamle og står i kø for å komme inn på skoleforestillingen på et barneteaterstykk på Det norske teatret. Og siden det er en Oslo-skole i 2015, kommer de i alle kulører og etnisiteter, noen med hijab. Vold vinker til dem. De kniser og duler til hverandre og vinker tilbake. Han vinker begeistret med begge hendene.

– I min oppvekst var det tre fargede mennesker i Oslo. Jazztrommeslageren Pete Brown og Paula Brown, datteren til sangerinnen Anne Brown. Sangerinnen så jeg dessverre aldri. Det er jo festlig å se unger.

– *Hva synes du om dikt- og litteraturformidlingen generelt i skolen?*

– Det er lenge siden jeg har gått på skolen, så det vet jeg ikke noe særlig om.

– *Hva synes du om dikt- og litteraturformidlingen i media, f.eks. i NRK?*

– Det avhenger av hvem som slipper til. Så lenge Annelita Meinich har sine poesi-program i radioen, er man takknemlig. For det lille man får.

– *Hans Olav Brenner på TV?*

Han bikker på hånden og svarer ikke.

I drømme og søvne

– *Nå er du blitt rikspoet, men du begynte som rabulist – han sprø dikteren som messer jazz-poesi og skriver pussigheter som ikke er ordentlige dikt».*

– Så korte dikt fikk man ikke lov til å skrive. Det jeg skrev kunne være morsomt, men da måtte det være overfladisk, mente man. Jeg sendte «kulturuke» og «Tale for loffen» til Dagbladet og fikk dem i retur. «Av kvalitetsgrunner,» sa de. Du vet hvor viktig Dagbladet var den gang? Det var utstillingsvinduet for lyrikere. Så det var bare å pøse på med nye dikt. Til de gav seg.

– *Og så fikk du gjennomslag og suksess?*

– Herregud, det er jeg som har lært det norske folk å lese! Jeg mener lyrikk, til de som er interessert.

– *Kan alle mennesker lære å like lyrikk?*

– Olav H. Hauge siterer en gammel kineser som skal ha sagt at alt du trenger i livet er et bibliotek og en hage. Så sier Hauge: «Jeg kjenner mange mennesker som aldri har åpnet en diktbok – de er lykkelig og glade for det.» Man skal ikke tvinge det ned i halsen på dem.

– *De fleste har lagt merke til at du i hvert fall tilsynelatende tar utgangspunkt i små hverdags hendelser. Kan du skrive dikt om alt, om dette øyeblikket f. eks., eller at du svømte tidligere i dag?*

– Det foregår ikke sånn. Utgangspunktet

nå for tiden er en setning som kommer til meg – halvveis i søvne eller drømme. Jeg skriver ikke like ofte nå som da jeg var 25. Det er ikke så mange som har skrevet dikt uavbrutt i 50 år, vet du. Wergeland og Obstfelder døde før de ble 40. Diktet om kaninen sin skrev Wergeland da han var 21.

– *Hvordan har diktene dine endret seg ellersom du er blitt eldre?*

– De er annerledes, men det er ikke min sak å si hvordan. Når du er du 25, har du inngangsdøren like bak deg. Når du er 76, har du utgangsdøren like foran deg. Det vet alle. Jeg er ikke ansatt noe sted; det er ingen som ber meg om å skrive dikt.

Spør Siv

– *Det slo meg da jeg leste om igjen en del av diktene dine at det er påfallende mye politikk i dem. Ikke bare lokalpatriotisme som den berømmelige trikken eller Bislett, men også ramsalt kritikk av regjeringen og byrådet i Oslo. Du nevner en god del kjente politikere ved navn*

– Jeg har hatt to perioder da jeg skrev politiske dikt: Da jeg begynte å skrive under Vietnam-tiden og på 1990-tallet etter at den «politiske perioden» hadde dempet seg litt, etter ml-erne – de som heiet på Mao og ville ha diktatur i Norge, 25 år etter slutten på 2. verdenskrig. Da begynte jeg med politiske dikt igjen, ikke minst på grunn av krigen på Balkan. Jeg skriver det jeg synes mangler. Hvis det kommer noe aktuelt som jeg vil skrive om, så tar jeg det opp, sier han og leser et dikt fra sin siste samling:

DE SA: BLI

norsk! Og jeg ble

norsk. Dropp islam! Og jeg ble

ateist. Gift deg

med en fra Grorud! Og jeg glemte min slørbrud. Skaff deg utdanning! Og jeg tok opp lån og ble

diplomarkitekt! Nå går jeg som oppvasker

på syvende året. Hvorfor sa de aldri: We don't want you!

– *Hva er tidens store uløste spørsmål, og snakker vi nok om dem?*

– Nei, det må du spørre Siv Jensen om, utbryter dikteren. Med et glimt i øyet. ►

– *Hva synes din journalistfar, Ragnar Vold, som var en klartseende journalist når det gjaldt nazi-utviklingen i Tyskland, om at du ble lyriker?*

– Han syntes det var stas. Men han døde i 1967, og da hadde jeg bare gitt ut et par bøker. Jeg var stolt av min far da jeg gikk på gymnaset. Klasseforstanderen tok meg til side en gang og snakket om ham, innsatsen hans for å informere nordmenn ikke bare om hva som skjedde i Tyskland på 1930-tallet men også om den dagsaktuelle storpolitikken. Man kan få mye inn med farsmelken.

Volds mor har preget norsk poesi på en mer direkte måte, hun var selveste «Mor Godhjerta» i diktsamlingen med nesten samme navn, bare påført et lite «s versjon, ja», på ekte Vold-manér.

– Man finner ikke på et sånt navn hvis man har et trøblete forhold til moren sin. Hun var stolt av den boken. Hun gikk rundt og sa: Det er jeg som er Mor Godhjerta. Selv om det ikke er hele sannheten. «Mor Godhjerta» står for noe mer enn Sigrid Vold, sier Sigrids sønn.

Matriarkatet

– *Du er kanskje ikke mest kjent for å skrive kjærlighetsdikt?*

– Ikke det? Ja ja, mange tror jeg bare har skrevet fire dikt, sier Vold. Han sier ikke hvilke, men man kan gjette at «Loffen»

og «kulturuke» er blant på dem. Men, det var på 60-tallet, som han påpeker.

Nå er han i slaget. Vold griper diktsamlingen som ligger på bordet og leser:

EKTESKAPETS
enorme
tømmer
stokk. Som skal sages

over
av to. Det gjelder å ta i
fra begge
kanter. Stundom

stanser det
opp, stundom rykker det
til. Sagflisen
drysser. Drysset. Drysser.

– Tenk om en prest hadde brukt det under vielsen? Kona og jeg har holdt sammen i 38 år, sier han og blar videre.

– Nå skal jeg lese et dikt for deg som jeg synes er festlig. Den nyeste diktboken min er delt i 12 deler, hver med et dikt på 12 linjer. Det blir 12 «meditasjoner», som jeg kaller dem.

FARGEN
grønn. Fargen fiolett. Huden

er en
plomme. Formen.

Kløften.
Steinen. Saften.
Mot
tungsinn

prøv
plommer. Mot plommer
prøv
tungsinn.

– *Dikterens kommentar?*

– Grønt, fiolett. Det kan være en plomme. Resten overlater diktet til leserens fantasi. Ledetråd: Tenk kropp.

– *Jeg synes det virker som du er feminist – i omtalen din av kvinner generelt, og i hvordan du stadig hjelper frem kvinnelige diktere som Ellen Einan, f.eks. Er du det?*

– Jeg har ikke noe imot matriarkatet. Se der, nå fikk du en original uttalelse for artikkelen din. Prøysen var også for matriarkatet, hele hans univers er et matriarkat, med Matja Madonna som den store guddommen. Hos meg er det Mor Godhjerta. ■

Planer om nytt Sarpsborg-bibliotek gjenopptas

Planene om nytt sentrumsbibliotek i Sarpsborg har møtt noen hindringer på veien. Målet for byggestart var 2017-2018, men så kom beskjeden om at dette ble for dyrt. Byens rådmann foreslo å sette prosessen på vent, og med det kunne det virke som om sarpingene måtte finne seg i å vente tålmodig på det nye biblioteket i lang tid fremover. Men så vedtok bystyret å intensivere prosessen, ifølge Sarpsborg Arbeiderblad (sa.no). Planene er foreløpig ikke konkretisert, verken angående økonomi, beliggenhet eller tidsperspektiv. (Bildet viser dagens Sarpsborg bibliotek i 2006) ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Jan Erik Vold går i bokhyllen:

– Kan ikke klare meg uten Wergeland, Obstfelder og Gunnar Ekelöf

– Wergeland og Obstfelder, svarer Jan Erik Vold på spørsmålet hvilke diktere som er viktigst for ham. Han legger til: – Jeg kan heller ikke greie meg uten Gunnar Ekelöf. Han er det ikke alle nordmenn som kjenner.

– *Hvorfor disse tre?*

– Det er tilfeldig hvilke kammerater du får her i livet. Dette er tre som jeg har støtt på, som hver for seg er uerstattelige. Det betyr ikke at alle andre behøver å mene det samme som meg. Jeg tror at hvis man begynner å skrive, eller hva man gjør, går man etter noen man liker og forsøker å gjøre noe i samme gate. Garbarek begynte å spille saksofon etter at han hadde hørt Coltrane i radioen.

– *Har noen fortalt deg at de har begynt å skrive dikt på grunn av deg?*

– Jo, det er noen som har sagt at mine dikt har betydd noe for dem. Sverre Knudsen i De Aller Vørste. Frode Grytten. Saabye Christensen også. Siden du spør.

– *Hvilke er de beste av de yngre norske poetene i dag?*

– Jeg sitter ikke i noen jury. Torgeir Schjerven er bra, men han er ikke så ung lenger. En *Bok og Bibliotek* kunne trekke fram, er Annabelle Despard i Kristiansand. Hun begynte ikke å gi ut dikt før

hun var over femti, med utgangsdøren i sikte – for å si det slik. Det motsatte av hva de fleste poeter gjør, som begynner å skrive i ungdommens ulykkelige periode. Hun startet ved inngangen til alderdommens lykkelige periode. Sånn sett fremstår hun som en speilvendt Cecilie Løveid. De to utfyller hverandre, sier Vold.

– Blant de norske i annen halvdel av det 20. århundret er det to store for meg: Vesaas og Prøysen. De er på samme nivå, og de hadde stor respekt for hverandre. Prøysen er en av dem det norske folk ikke kan klare seg uten. «Æille har et syskenbånd på Gjøvik» og «Du ska få en dag i måra» og «Graset er grønt for æille» har gått inn i språket. Alf Prøysen fikk ingen hjelp av akademikerne. Han hadde Askeladdens evne til å finne seg egne «hjelpere»: Nils Johan Rud i *Magasinet For Alle* og onkel Lauritz i *Barnetimen*, Otto Nielsen i *Søndagsposten* og Ulf Peder Olrog i Sverige.

– *Du som er så glad i byen Oslo – hva synes du om Ibsen-sitatene som er nedfelt i fortauet fra Arbins gate der han bodde og ned til Nationaltheatret?*

– Forferdelig! Og uleselig! Sitatfusk fra ende til annen, fordi man ikke har tatt hensyn til Ibsens linjedeling og ofte har vridt retningen av teksten. Kunnskapsløst. Respektløst. Det ser ut som noen

reklamebrokker. Folk bryr seg heller ikke om det. Man går og trækker på Ibsens ord. Da er det noe annet med Strindberg-sitatene i Stockholm.. Teksten er lagt ut i en sammenhengende, flere hundre meterlang stripe i midtfeltet av Drottninggaten, fra dikterens siste bopel, som er blitt gågate, slik at du kan gå og ta til deg dikterens ord i fred og ro, sentens for sentens, over en strekning på 500 meter. I Oslo fins det bare en løsning: Riv opp hele Ibsen-konglomeratet og legg ut teksten på ny, leselig og ikke til å trampe på.

– *Hva vil du lese for meg til slutt?*

– Vel, her er mye å velge blant, sier Vold og leser på slump:

DITT ØYE AV BLÅTT. DITT øye
av brunt. Ditt øye
blunder. Ditt øye våker. Verden

i en
dråpe. Tåren
lager ringer
i et stille tjern. Sorgen

vaker. Gleden tier. Gud
trekker
forhenget
for.

TYSKLAND

– bibliotekene burde brukes til integrering av flyktninger

Alle ønsker en rask integrering av flyktningene som kom til Tyskland i 2015. At bibliotekene spiller en viktig rolle i integreringsprosessen, blir lite tematisert i offentligheten. Dessverre – fordi bibliotekene har gode muligheter til å utvikle møteplasser for flyktninger, der de kan få omfattende informasjon om sine rettigheter, lover og plikter, lære tysk og få et kulturelt tilbud.

TEKST: KATHARINA AMMERMAN
SKRIBENT

Det siste halvåret i 2015 var det tyske samfunnet svært opptatt med å dekke flyktningenes grunnleggende behov. Det vil si å sørge for tak over hodet, mat og klær og å sikre tilgang til medisinske tjenester.

I desember 2015 kom debatten om hvordan flyktningene kan integreres i det tyske samfunnet så vidt i gang. Det finnes en bred politisk enighet om at man må unngå feil fra fortiden. Samtidig viser politikere, velferdsorganisasjoner og forskere til at et stort antall innvandrere lever allerede godt integrert i det tyske samfunnet. Derfor finnes det allerede erfaring og kunnskap om hvordan en vellykket integreringsprosess kan foregå.

Likevel er mye annerledes enn før. Flyktningene som kom til Tyskland kom fra andre kulturelle områder. Det kom et svært høyt antall i løpet av kort tid. Delstaten Nordrhein-Westfalen (NRW) var forpliktet til å ta imot 21, 21 % av flyktningene i 2015, opplyser Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF). Dette betyr at Nordrhein-Westfalen tok imot i alt 231 020 personer i løpet av 2015.

Flyktningene møter et samfunn som

er preget av offentlige sparetiltak, nedskjæringer i ansatte i offentlig sektor, demografiske utfordringer, men god økonomi og et stigende behov for kvalifisert arbeidskraft. Det er først og fremst kommunenes oppgave å integrere flyktningene. Uten det brede engasjementet fra sivilsamfunnet ville ikke kommunene ha klart å ta imot så mange flyktninger. Samtidig blir det mer og mer tydelig at kommunene trenger høye pengebeløp fra *delstatens* og *statens* side for å kunne klare den omfattende integreringsoppgaven. Politikere gjør oppmerksom på at de trenger flere midler for å bygge boliger, ansette førskolelærere og lærere, dommere og politimenn. Dessverre har jeg ikke lest eller hørt noe om at det trengs flere midler for å ansette bibliotekarer, selv om de spiller en viktig rolle i integreringsprosessen.

Bibliotekenes oppgave i kommunene er blant annet å dekke innbyggernes grunnleggende informasjonsbehov. Flyktninger er en ny brukergruppe med spesielle informasjonsbehov. For eksempel er en person som er oppvokst i Syria sannsynligvis lite kjent med forbrukerrettighetene i Tyskland. En flyktning burde

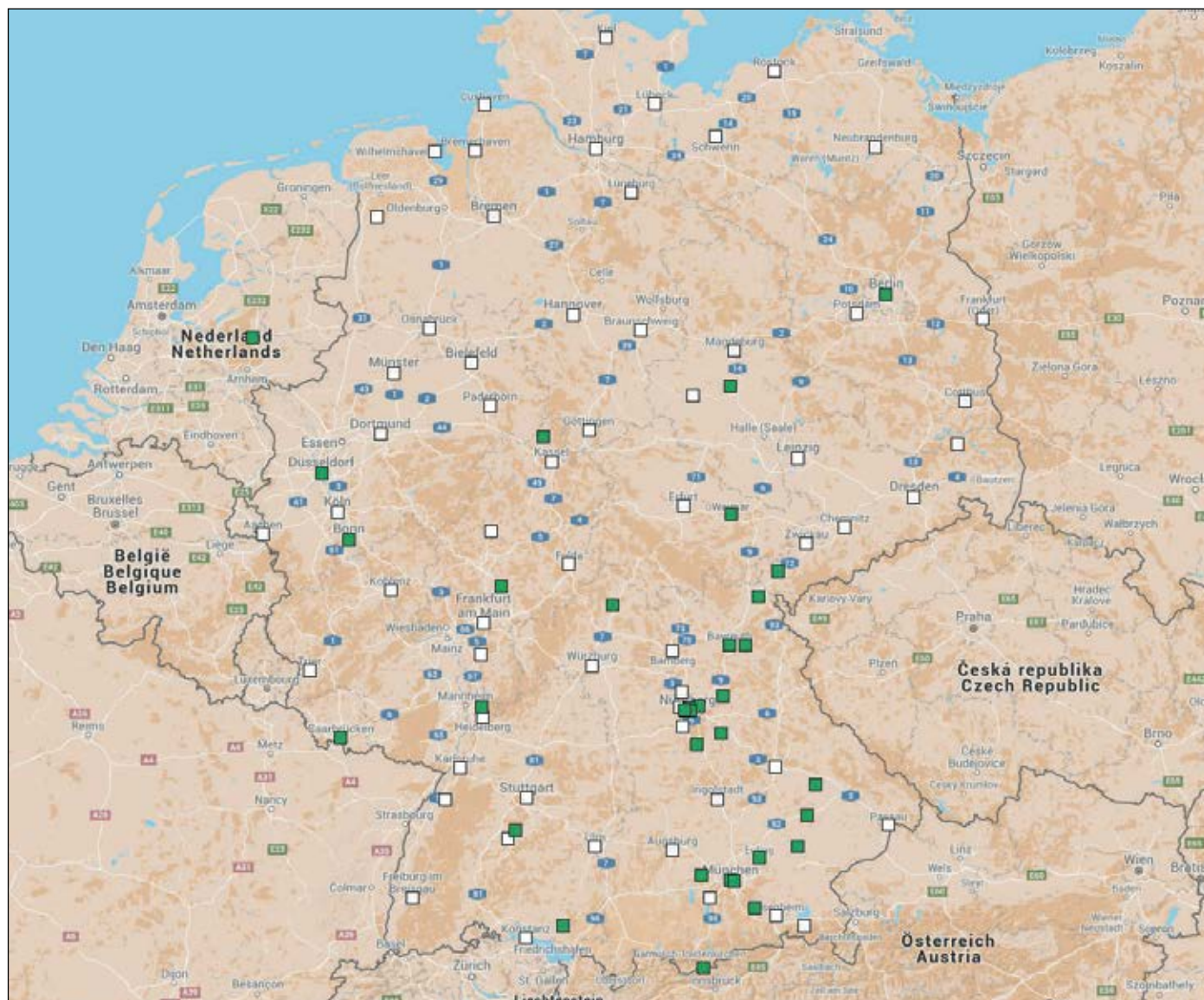

Foto: Wikipedia

Åpenhet. Under Angela Merkel, Christlich Demokratische Union (CDU), ble Tyskland det landet i Europa som tok i mot flest flyktninger i 2015.

kjenne disse rettighetene før han/hun inngår en kontrakt med et mobilselskap. Bibliotekarene burde spille en viktig rolle i å formidle kunnskap om tyske lover og regler, som helt umiddelbart angår flyktninger.

Mange organisasjoner er opptatt av å produsere nyttig informasjon på arabisk eller andre språk. Departementet for arbeid og integrering i delstaten NRW (MAIS/NRW) gir ut flere brosjyrer med nyttig informasjon for flyktninger. Også mange andre organisasjoner og medier produserer informasjon for flyktninger.

Asylotheek. Kartet viser hvor i Tyskland det i dag finnes Asylotheek (grønne firkanter) og hvor det planlegges slike (hvite firkanter). Et asylotheek er et lite «spesialbibliotek» for flyktninger, som er laget i et spleiselag mellom bibliotek og andre organisasjoner.

Det finnes også en egen radiokanal for flyktninger. Ofte trykkes informasjonen på flyere, er digital tilgjengelig eller legges ut i form av videoer på YouTube. Denne informasjonsstrømmen er uoversiktlig. Bibliotekarene burde organisere informasjonsstrømmen for å kunne formidle den til flyktningene. På den måten ville det være lettere å få tilgang til informasjonen som trengs for å kunne orientere seg i det ukjente samfunnet.

Borgermestre og politikere beklager

at flyktninger stort sett oppholder seg i asyilhjemmene og aktiviseres for lite. Siden bibliotekenes oppgave er å gi et meningsfylt og kulturelt fritidstilbud, skjøner jeg ikke hvorfor politikere i så liten grad benytter seg av bibliotekene som et verktøy for å fylle flyktningenes fritid på en nyttig og meningsfylt måte.

Jeg synes at debatten om biblioteklo-

vene i Tyskland viser at mange politikere har for liten tro på at bibliotekene spiller en viktig rolle i integreringsprosessen. Inntil nå har kun fire delstater en biblioteklov. Alle lovene beskriver bibliotekenes viktige rolle med tanke på integrering og kulturell dialog og dannelse. Likevel fastslår ingen av disse fire lovene at kommunene er forpliktet til å drive et bibliotek. Å ha et bibliotek er fortsatt en frivillig, kommunal oppgave. Offentlig sparing blir prioritert, istedenfor å bygge ut et kommunalt nettverk av bibliotek. At det er slik, blir tydelig kritisert av den tyske bibliotekforeningen.

I denne vanskelige situasjonen gjør bibliotekarene likevel alt de kan for å formidle deres tilbud til flyktningene. Dette viser resultatene av liten en spørreundersøkelse jeg foretok høsten 2015 blant bibliotekarer i delstaten Nordrhein-Westfalen. Jeg stilte tre korte spørsmål per mail

og forklarte at jeg ville bruke svarene til å skrive en artikkel for tidsskriftet Bok og Bibliotek. Spørsmålene var:

- Hva tilbyr bibliotekene for flyktninger?
- Hvilke planer og strategier har biblioteket i flyktningsarbeidet?
- Hvordan finansieres tilbudet for flyktningene?

Jeg fikk tilbakemeldinger fra bibliotekene i Essen, Düren, Osnabrück, Leverkusen, Siegburg, Rheinbach, Bochum, Dortmund, Unna, Altena, Detmold og Mönchengladbach. Utenom Osnabrück ligger alle byene i NRW. Felles for alle byene er at tok imot flyktninger. Samtidig er deres innbyggertall svært forskjellig.

Tilbakemeldingene gir et slående inntrykk av hvordan bibliotekarene gjør en innsats for å takle oppgaven om å gi flyktningene et tilbud. Det virker som ►

om mange bibliotek i NRW bygger videre på de konseptene og ressursene de allerede har, det vil si at de utvider sine samlinger etter flyktningenes behov, de arrangerer omvisninger, organiserer språkgrupper og jobber sammen med velferdsorganisasjoner og frivillige som jobber i asylmottakene.

I byen Unna i NRW finnes det et førstemottak for flyktninger, som ble grunnlagt av den britiske militærregjeringen i 1946. Biblioteket i Unna samarbeider med førstemottaket. Biblioteksjef Kirstin Duske gjør oppmerksom på den spesielle arbeidssituasjonen som dette samarbeidet innebærer: «Hos oss i Unna blir flyktningene bare kort tid, fordi kommunen driver et førstemottak. Førstemottaket ligger i en annen bydel enn biblioteket. Vi inviterer flyktningene på besøk for å bruke internett og for å holde kontakt med familien. Vi gir dem muligheter til å oppholde seg her og drikke kaffe, jobbe med språkkurs, spille spill, og barna kan gratis delta i bastelkurs».

Karl-Heinz Böttger, biblioteksjef i Essen, startet et opprop for mediedonasjoner for å bygge opp *asyloteker* i kommunale flyktningshjem. Planen er at biblioteket donerer hyller, fyller dem med donerte medier og sender dem i samarbeid med frivillige organisasjoner til kommunale flyktningshjem. Biblioteket har satt opp en ønskeliste for medier:

- Bøker for barn mellom 0-3, bildebøker og de første lesebøker
- Ordbøker, bildebøker og leksika
- Letteste tekster for voksne
- Fremmedspråklig litteratur i engelsk, fransk, serbokroatisk, albansk, arabisk.
- CDer, karaokesanger for ungdommer
- DVDer med undertitler i overnevnte språk
- Enkelte internasjonalt kjente spill

Mange bibliotek har allerede en samling av fremmedspråklig litteratur, men den passer ikke nødvendigvis til alle flyktninger som kommer til Tyskland. Biblioteksjefen i Essen, Karl-Heinz Böttger, forklarer: «Vi jobber med å tilpasse vår bestand til de nye målgruppene. Videre jobber vi med å forberede søknader for å søke om offentlige midler i delstaten og fra staten.»

Flere bibliotek i NRW har egne foreninger som støtter dem finansielt. For tiden ser mange bibliotekledere seg

nødt til å lene seg ekstra mot disse foreningene for å få penger til å kjøpe nye medier til nye brukergrupper. Biblioteksjefen i Dortmund, Dr. Johannes Borbach-Jaene beskriver situasjonen slik: «Ved hjelp av vår «Förderverein» har vi utvidet vårt tilbud av medier innenfor integrasjonskurs, tysk som fremmedspråk, bildeordbøker og ordbøker i viktige språk, som for eksempel arabisk.»

Det er gratis å lese og bruke medier på bibliotekene i NRW, men for å låne bøker kreves det ofte et årsgebyr som varierer fra bibliotek til bibliotek. Barn, noen steder også ungdommer og mennesker som får arbeidsledighetstrygd eller annen sosial støtte, slipper å betale slike gebyrer. En positiv innvilgelse av asylsøknaden fører blant annet til at en flyktning kan få et gratis lånekort. Likevel fortalte mange bibliotekarere og biblioteksjefer at de arbeider for å gjøre det mulig å utstede lånekort til flyktninger også mens deres asylsøknader er under vurdering. I Dortmund betaler bibliotekets Förderverein et antall lånekort. Bibliotekarene ved Mönchengladbachs Stadtbibliothek besluttet i egen regi å utstede lånekort til alle flyktninger som ønsker det. Lucia Werder fra Stadtbibliothek i Leverkusen bekrefter: «Hos oss kan flyktninger få et lånekort, så rask de er flyttet inn i et asylhjem, og deres søknader fortsatt er under arbeid.»

Alexandra Oidtmann, biblioteksjef i Düren, jobber også for gratis lånekort til flyktninger. Hun beskriver situasjonen slik: «Vi kjøper mer litteratur og medier som handler om tysk som fremmedspråk. Samtidig prøver vi å få til at asylsøkende kan få et gratis lånekort. Borgere i Düren som får arbeidsledighets- eller sosialtrygd, må ikke betale lånekort. Denne muligheten skal utvides for asylsøkende. Først må dette gjennom byens demokratiske organer.» I Aachen er Manfred Sawallich biblioteksjef i Stadtbibliothek. Han ser biblioteket som en del av Aachens kulturelle liv og håper at flyktningene får gratis tilgang til alle kulturelle tilbud i byen.

Politikere, interessegrupper, frivillige, flyktninger og tyskere flest ønsker at flyktningene skal integreres rask. Likevel virker det som om veien til en rask integrering ikke er lettvin. Her spiller både finansielle, rettslige og organisatoriske spørsmål inn.

Per i dag tilbys ikke noen statlige integreringskurs for alle flyktningene. Kun de

som har en oppholdstillatelse eller har gode utsikter å få en oppholdstillatelse, kan søke om å delta i statlige språk- og integreringskurs. BAMF opplyser at hele søknadsprosessen tok i gjennomsnittet omtrent et år i 2012. I 2015 kom usedvanlig mange flyktninger til Tyskland, derfor regner man med at det det blir vanskelig å forkorte tiden, selv om BAMF ansetter flere folk. Å vente i et år uten å ha noe å gjøre kan være kjedelig. Derfor ønsker mange flyktninger å lære tysk så rask som mulig. Men tilbudene kan ikke dekke behovene.

Flyktningrådet i NRW mener at forsyningen med tysk kurs er prekær – selv om mange aktører, som for eksempel Volkshochschulen, velferdsorganisasjoner og frivillige organisasjoner tilbyr språkkurs for flyktninger. Bibliotekene jobber sammen med slike organisasjoner og bidrar med rom og materialer. Flyktningrådet krever av staten at de må ta ansvaret for å organisere et skikkelig språktilbud for flyktninger. Det samme gjør representantene fra arbeidsgiverorganisasjonene, fagforeninger og tysk NAV, og integreringsdepartement i NRW (MAIS/NRW) i en erklæring fra den 14. desember 2015. Her kreves det at staten, det øverste føderale nivået i Tyskland, burde gi finansielle midler til å kunne veilede flyktningene på en god måte og til å gi dem tilstrekkelig språkundervisning.

Kommunene, velferdsorganisasjoner, arbeidsgivere og regjeringen i NRW øker presset på regjeringen i Berlin for å få tilstrekkelige midler som sikrer en vellykket integreringsprosess. Det trengs ikke kun flere penger, men også konsepter for integreringen. Partiene er nå i gang med å utvikle slike konsepter. Regjeringspartiet SPD, det tyske arbeiderpartiet, som jobber sammen med CDU i en stor koalisjon, presenterte i begynnelsen av desember 12 tiltak for å sikre fellesskapet. Programmet som skal sikre den sosiale freden og en vellykket integrering, blir presentert under overskriften: «Neustart in Deutschland. Für ein Jahrzehnt umfassender Gesellschaftspolitik». Betyr dette at den langvarige sparepolitikken, som også SPD stod for lenge, nedlegges?

Jeg vil ta opp tre punkter av dette programmet som kan ha betydning for bibliotekene i Tyskland. Bibliotekene er ikke nevnt i programmet, likevel finnes det tiltak som kan spille en viktig rolle for bibliotekvesenet. Under første punktet

krever SPD en grunnlovsendring, som kan ha betydning for bibliotekene.

Tysk grunnlov fastslår at kultur, vitenskap og utdanning ligger i delstatens fulle ansvar. Dette kalles på tysk «die Kulturhoheit der Länder». Det øverste føderale nivået, der Bund, har ikke noe innflytelse på delstatens kulturpolitikk. Dette betyr at staten ikke har lov til å gi øremerkete midler til utdanningstiltak eller kulturelle tiltak i delstatene. SPD krever en endring i grunnloven og vil at staten (der Bund) kan samarbeide med delstatene i kultur- og utdanningspolitikken. En slik endring vil glede store deler av den tyske bibliotekforeningen, fordi den ønsker en koordinering av bibliotekvesenet på nasjonalt plan.

For å gjennomføre en grunnlovsendring kreves det en to tredjedeler flertall både i parlamentet og i Bundesrat, der delstatenes regjering er representert. I 2016 kommer flere valg i delstatene. Dette kan altså bli spennende.

Under punkt 8 kreves det at flyktningene skal kunne delta i språkkurs og samtidig i arbeidsformidlende tiltak. For bibliotekene betyr dette at de kan få en samarbeidspartner til, nemlig arbeidsgivere som tilbyr flyktninger praksisplasser og utdanningsplasser.

Under punkt 12 nevnes det at programmet «sosial by» (Soziale Stadt) skal bygges ut og få flere midler. Programmet fikk kritikk fra sosialvitenskapelig hold, fra Prof. J. Friedrichs. Han påpeker at bare en tredjedel av midlene i dette programmet blir brukt til sosiale tiltak. Blant de sosiale tiltakene nevner han språkkurs, kurs for mødre, ernæringsråd, veiledning for søknadsskriving, og bokbusser. Videre gir han et konkret eksempel fra programmet: i Köln-Kalk brukte sosialarbeidere en bokbuss for å oppsøke barn og ungdommer. Altså er det mulig for kommunene å bruke midler fra programmet «sosial by» for utbygging av bibliotekenes arbeid.

Om dette 12 punktsprogrammet fra SPD få gjennomslag vil fremtiden vise. Samtidig bekrefter dette programmet igjen at bibliotekene ikke direkte blir sett på som et verktøy for integrering i partienes og politikernes planer og visjoner. Dessverre. ■

Eventyrlig vekst på Stormen bibliotek

Stormen bibliotek i Bodø hadde et fantastisk 2015. De voksne lånte mer enn noen gang, med en økning i skjønnlitteratur fra 23 000 bøker i 2014 til 35 000 i 2015. Det er

riktignok barna som sprenger statistikken. «Det har vært en enorm øking i utlånet av barne- og ungdomslitteratur. Vi hadde faktisk nesten 60.000 utlån til barn i fjor», sier biblioteksjef Trud Berg til Avisa Nordland (an.no). Det er nesten en fordobling av tallet fra 2013. Berg satser på å fortsette den gode trenden i 2016. ■

Metadata
Biblioteksøk
Utviklingsmiddel
Samisk bibliografi
Bibliotekstatistikk
WebDewey
Depot

Spør Nasjonalbiblioteket!
Du finn oss på Bibliotekmøtet i Tromsø 2016

 Nasjonalbiblioteket

Om bibliotek og asylsøkere:

Vi klarer det!

Det er ingen tvil om at det er en utfordring å ta imot så mange mennesker som vi har gjort. Det vil koste tid, krefter og penger – men vi klarer det, sa den tyske forbundskansleren Angela Merkel i sin nyttårsstale.

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Nyttårsstalen handlet bare om asylsøkerne. I motsetning til den nye norske flyktningeministeren snakket Merkel ikke om folk som ble båret fram på gullstol, men tvert imot om de modige menneskene som hadde lagt ut på en farefull ferd til friheten. Hun syntes nyttårsdagen var en god dag å takke alle som hadde tatt så hjertevarmt imot asylsøkerne som har kommet til Tyskland. Vellykket innvandring har vi alltid profitert på, sa Merkel, både økonomisk og samfunnsmessig.

Da Sylvi Listhaug ble utnevnt til ny flyktningeminister skrev Norsk Bibliotekforening et brev til henne, der hun ble oppfordret til å satse på bibliotekene som integreringsarena. Bibliotekene er ikke bare den mest populære offentlige tjenesten, det er også en tjeneste som i høy grad brukes av innvandrerbefolkningen i Norge. Ikke minst har innvandrerbefolk-

ningen tillit til at biblioteket er et trygt sted å være, også for barn og ungdom.

Det er påvist at bibliotekene har vært en budsjett-taper de siste 10 årene. Kulturutredningen – Enger-utvalget – påpekte at det nå bør være på tide å ta et løft for «den kulturelle grunnmuren» – bibliotekene og kulturskolene. Likevel så vi at mange kommuner i høstens budsjettbehandling reduserte bevilgningene til folkebiblioteket. I mange tilfeller er det kommuner som tar imot mange asylsøkere og dermed får store overføringer fra Staten. Ofte brukes disse pengene til å saldere trange kommunebudsjetter slik at man slipper å foreta kutt i skole og eldreomsorg. Samtidig er de bekymret for evnen til å integrere asylsøkerne. Da er det korttenkt å kutte i bibliotektilbudet.

I dag er biblioteket den offentlige institusjonen som er best egnet til fremme integrering. Det er viktig med intro-

duksjonskurs og norskkurs, men biblioteket er spesielt som «et tredje sted» der asylsøkerne frivillig kan møte andre asylsøkere, få informasjon både om Norge og hjemlandet. Og ikke minst møte andre nordmenn gjennom hverdagslige møter, men også gjennom organiserte tilbud om språkkafeer, samtalegrupper osv. i regi av biblioteket. Biblioteket er også en arena for frivillige organisasjoner som vil engasjere seg for å ta i mot og gi tilbud til asylsøkere. Bibliotekene er forankret i sine nærmiljøer, men har stor erfaring med å se at verden er større enn byen eller bygda.

Bibliotekene har ikke ventet på noen marsjordre fra sentrale myndigheter. Det er imponerende å se at bibliotek over hele landet har utviklet tilbud til asylsøkerne. Etter innspill fra lokale bibliotek tok Norsk Bibliotekforening initiativ til en praktisk ordning for at mennesker som

ikke har fast bosted i Norge, kan få lånekort. Det omfatter grupper som rom-folket som befinner seg i Norge i deler av året, og det er asylsøkere på mottak før de har oppholdstillatelse.

Over hele landet engasjerer bibliotekene seg. Smaalene Avis kan fortelle om en utstilling av keramikk i Spydeberg bibliotek. Det er seks beboere ved mottaket for mindreårige asylsøkere i Spydeberg som har gått på keramikkurs i biblioteket. Ved Fana bibliotek starter de språkkafe. Alle fra studenter til asylsøkere er velkomne. Når avissalen på hovedbiblioteket på Deichman åpner, har folk stått lenge i kø for å komme inn til norsktrening. Slike samtalegrupper og diskusjonsklubber finnes også på filialene. Skedsmo bibliotek arrangerte debatt om innvandring etter initiativ blant annet fra FrP. I mange bibliotek har det vært innbyggermøter for å gi informasjon om asylsøkere som kommer til bygda. Steinkjer bibliotek tilbyr bøker på 29 språk. Hver ettermiddag stiller frivillige fra Røde Kors opp for å hjelpe asylsøkere, flyktninger og arbeidsinnvandrere med å praktisere norsk.

Bibliotekets abonnement på Pressreader gjør at de kan tilby digital tilgang til 5.000 aviser på 60 språk. «Mange har fått god kontakt med flyktninger gjennom norsktreninga i biblioteket. Det knyttes fort bånd, og det er bra for integreringa», sier biblioteksjef Anne Hulbækdal Gaundal til Trønder-avisa. Forfatteren Dag Ove Johansen forteller i Avisa Nordland om språk-kafeen i regi av Frivillighets-sentralen på Sande bibliotek. Det var kommet 40 mennesker med fremmedspråklig bakgrunn. «Meget interessant og givende», mente Johansen. På Sola bibliotek gir u-lands-geograf Ingunn Notøy råd om hvordan vi bør ta imot flyktningene. På Rjukan bibliotek kan du ikke bare låne bøker, men de låner også ut nordmenn. Det er et korttidslån for å spleise folk, sier biblioteksjef Tine E. Kaae Andersen som selv er innvandrer, riktignok bare fra Danmark. Dette er bare små eksempler på alle aktivitetene som tilbys i norske bibliotek.

Prisen for årets bibliotek 2015 gikk til Berg folkebibliotek på yttersida av Senja. Det var en pris for bibliotekets rolle i integrering. Biblioteksjefen i 34% stilling, som bare går under navnet «ho Brita på biblioteket», fortalte at på biblioteket lager de kulturmøter der oldemor

fra Mefjordvær kan lære eritreiske ungjenter å strikke votter, mens ivrige eldre damer bærer rundt på små afrikanske babyer. På biblioteket kan man se unge arabiske menn i dyp samtale med gamle fiskere. I en kommune med 900 innbyggere er det ikke uvanlig at biblioteket samler opp mot 200 mennesker til sine arrangementer, i tillegg til alle de daglige besøkene.

– Integrering handler om å møtes og bli kjent med hverandre. Å være med og forme samfunnet man er en del av, er en grunnpillar i demokratiet. På yttersiden av Senja hviler denne pilaren på et bunn-solid grunnfjell, nemlig folkebiblioteket, sa NBF-leder Mariann Schjeide ved prisutdelingen.

Universitetsbiblioteket i Oslo og Høgskolen i Oslo og Akershus har samarbeidet om en innsamling av bøker. Det er et delprosjekt under det som kalles «dugnad for flyktninger». Ved HiOA-biblioteket er vi i full gang med å lage nettstedet «Skolekassa» som er et nettsted med digitale lære-ressurser for grunnskolen, rettet mot de mange mindreårige asylsøkerne og asylbarna som nå sitter i mottak og har mangelfull undervisning. Det hele startet som en ide under julebordet vårt i fjor. Vi har satset stort på å filme undervisning og forelesninger. Kunne vi ikke lage undervisningsprogrammer på ulike språk, som kunne supplere undervisning for asylsøkere? Vi tok kontakt med våre HiOA-kolleger i NAFO, det nasjonale senteret for flerkultur i opplæringen. Før vi visste ordet av det ble vi spurt av Utdanningsdirektoratet om vi kunne lage nettstedet, og om vi kunne bidra med å produsere digitale læremidler. Det var utdanningsminister Torbjørn Røe Isaksen som hadde bestemt at vi burde ha et slikt nettsted. – Men han vil ha det på plass i løpet av en ukes tid. Klarer dere det? Vi måtte si som Merkel: Vi klarer det. Jeg har sans for utålmodige ministre som vil satse på opplæring og integrering for asylsøkerne.

Vi klarer det, sa Merkel. I sin nyttårstale minte hun på at de i fjor feiret 25 års jubileum for Tysklands gjenforening. Hva har de ikke klart på disse 25 årene? Om man klarer det, er mye avhengig av innstillinga. Hvis man mener at asylsøkerne er en trussel mot vår velferd og at de truer våre verdier, kan det lett gå galt. Det vil bli lettere å lykkes med integreringa hvis vi mener at det er rimelig at vi

gir vårt bidrag til å hjelpe folk som er på flukt fra en krig som nå har vart like lenge som 2. verdenskrig, hvis vi tror at dette er folk som gjerne vil ha jobb, lære seg språket og skape seg en ny framtid i vårt land. Og lykkes vi har Angela Merkel helt rett i at vi som samfunn vil tjene på det. Hvis vi får folk i arbeid etter få år, er det billigere enn å utdanne norsk arbeidskraft som ofte kan ta både 20 og 30 år fra fødsel. I et land der befolkningen stadig blir eldre, trenger også vi nye hender.

Jeg tror at det i bibliotekene er en innstilling om at vi gjerne vil gi vårt bidrag til å lykkes. Det viser en samfunnsånd og en etikk som vi kan være stolte av, og som kommunene må sette pris på at de har! Bibliotekene er en ressurs som Listhaug må benytte seg av hvis hun også ønsker integrering! ■

Foran fjorårets kommunevalg der temaet var flyktninger, var det en kampanje på sosiale medier, der folk som er godt integrert og gjør en viktig jobb i Norge sto fram med hashtaggen «Jeg var engang en flyktning». En av dem var skolebibliotekar Sanja Pasovic som etter valget ble varaordfører i Tinn kommune. Valgresultatet viste at Pasovic er en populær politiker både i eget parti (SV) og blant andre partiers velgere. Pasovic er den første ordfører/varaordfører i Norge med flyktningbakgrunn. I 1993 flyktet hun fra Bosnia, kom til Porsanger i Finnmark før hun endte opp i Rjukan.

Lars Egeland er direktør for Læringscenteret ved Høgskolen i Oslo og Akershus, men skriver i Bok og Bibliotek på egne vegne.

Liten brikke med store muligheter

Mindre tid til rutinearbeid, mer tid til formidling, er mottoet på Lillehammer bibliotek. Biblioteket tok nylig skrittet inn i RFID-alderen.

TEKST OG FOTO: ODD LETNES
REDAKTØR

Det tok to uker å «brikke» Lillehammer bibliotek. Hvis vi tenker bøker, betyr det at de ansatte tok hver bok ut av hyllene, limte inn en RFID-brikke (se tekst side 31), skannet den inn i katalogen og satte boka tilbake på plassen sin. I løpet av de to ukene kom ca. 70 000 brikker på plass.

Det var helt klart verdt innsatsen mener biblioteksjef Berit Strømshoved.

– Utlånet blir enklere. Brukerne slipper for eksempel å skanne en og en bok, slik man måtte med strekkodene. Det blir også lettere å holde orden på samlingen som helhet og på den enkelte hylle. Tidligere har vi for eksempel måtte sjekke hyllene med øynene for å finne feilplasserte bøker, nå kan en digital hylleleser gjøre det for oss. Alt dette er bra, for vi ønsker å bruke mest mulig tid på publikumsarbeid og formidling og ikke internt arbeid, sier Strømshoved og legger til:

– Med RFID har vi også tatt et første steg mot å bli et meråpent bibliotek, men det gjenstår fortsatt investeringer til blant annet nytt låssystem og videoovervåkning.

Effektivisere

Omleggingen begynte for noen år siden med at kommunen ytret et ønske om at biblioteket skulle spare på utgiftene. Biblioteksjefens reaksjon var da: Hvordan kutte i budsjettet uten at det går ut over ansatte, åpningstid, tilbud til brukerne osv.

– Det var da naturlig å lande på RFID. Den teknologien gjør det mulig å endre en rekke prosedyrer og oppgaver

slik at det blir frigjort tid til viktigere bibliotekfaglig arbeid. Vi fikk avsatt en egen budsjettpost til dette for 2015, og nå er vi i mål med første runde.

Krevende?

– *Har det vært krevende prosess?*

– Anbudsreglene er slik at dersom innkjøpet overskrider 500 000 kroner, så må anbudet ut på Doffin og da snakker vi om en mer ressurskrevende prosess. Vi klarte derfor å holde oss under grensen på en halv million. Men likevel må jeg si at det er et stort arbeid å lage kravspesifikasjonene, og det er viktig at det gjøres på en nøye gjennomtenkt måte, sier Strømshoved og viser meg et dokument på mange sider. Et av kravene til brikkene lyder:

«Brikkene må ha tilstrekkelig rekkevidde ift alarmporten. Tilbyder må opplyse om det er bestemte krav til plassering av brikker i forskjellige materialtyper. Det må oppgis hvor mange brikker som kan leses samtidig og hvordan alarmgjenkjenning løses ift cd/dvd.»

I ett av kravene til arbeidsstasjoner heter det:

«Tilbyder skal oppgi spesifikasjoner for leser med blant annet ytelse, effekt (i watt), stabilitet og størrelse. Tilbyder skal oppgi hvor mange enheter (radiobrikker) som kan leses samtidig. Det skal beskrives eventuelle problemstillinger rundt dette og hvordan disse best kan løses. Tilbyder skal spesielt beskrive hvordan utstyret takler å lese CD-/DVD-sett som inneholder mange enheter (plater) på en gang, utfordringer rundt dette og hvordan disse best kan løses.»

Slik fortsetter det side opp og side ned enten vi snakker om brikker, automater, alarmporter og hyllelesere.

– Det er uhyre viktig at kravspesifikasjonen sier noe om alt som er viktig. Det er kravspesifikasjonen som er grunnlaget for oss og leverandøren. Det som ikke står i kravspesifikasjonen, må man regne med å betale ekstra for. Ved siden av pris er det viktig å tenke funksjonalitet og ikke minst service.

Søk råd hos andre

– *Hva vil dere si til andre bibliotek som nå ønsker å innføre RFID-teknologi?*

– Det er viktig å lære av andres erfaringer, mener bibliotekar Vegard Gundersen, som har jobbet mye med innføringen av RFID på Lillehammer. – Vi tok kontakt med bibliotek vi kan sammenlikne oss med, blant annet Fredrikstad bibliotek, og fikk høre hva de hadde gjort. Det er liten vits i å finne opp kruttet på nytt når det finnes så mange gode kolleger å spørre om råd.

– *Og nå er dere klare for å utvide åpningstiden og bli meråpne?*

– Med RFID-teknologi i bunnen vil det være et naturlig neste skritt å ta. Vi ønsker å gi brukerne i Lillehammer et best mulig bibliotektilbud, og da er økt tilgjengelighet i form av utvidet åpningstid viktig, sier Strømshoved. – Bevilgning for dette er allerede på plass, så vi håper å være i gang i løpet av 2016.

– Utvidet i betydningen i tillegg til ordinær betjent åpningstid, presiserer biblioteksjefen. ■

Første skritt. Med RFID har vi tatt et første steg mot å bli et meråpent bibliotek, forteller bibliotekar Vegard Gundersen og biblioteksjef Berit Strømshoved.

Et RFID-system består av en radiosender og en chip med lagringsenhet og en antenne for kommunikasjon, og er et enklere system enn strekkoder. På samme måte som strekkoder, brukes RFID-brikker som identifikasjon av materiale.

En av fordelene med RFID-brikker er at flere brikker kan leses samtidig. Brukeren kan for eksempel legge en bunke bøker på utlånsautomaten i stedet for å skanne en og en bok. Hvis biblioteket har alarm, noe som er nødvendig dersom biblioteket skal

bli meråpent, vil alarmen bli aktivert eller deaktivert i RFID-brikken ved utlån og innlevert. Teknologien gjør det også mulig å spore hvilke medier som utløser alarmen. RFID gjør det også mulig å søke etter feilplasserte medier eller sjekke om de står riktig plassert på hyllene, ved hjelp av en elektronisk hylleleser.

Et RFID-system til et bibliotek kan bestå av:

- RFID-brikker til bøker (og andre medier)
- RFID-arbeidsstasjon (til utlån/innlevering/registrering av nytt materiale)

- RFID-hylleleser
- RFID-alarmporter

Både Biblioteksentralen og Bibliotek-Systemer leverer utstyr til RFID-systemer. I de siste årene har det danske firmaet Axiell kommet sterkt på banen i Norge. Etter en anbudsrunde blant disse tre leverandørene landet Lillehammer bibliotek på Axiell. Tilbudene var veldig jevne, vi er godt fornøyd med valget.

Økning på Øksnes

Øksnes bibliotek i Nordland kan vise til gode tall for fjoråret. «Vi har økt både for barn og voksne i året som er gått. Hele 11 prosent opp, og det er meget bra», sier bibliotekar ved biblioteket, Linda Karlsen til Bladet Vesterålen (blv.no). Hun mener at sommerleseaksjonen de kjørte i juni var avgjørende for de gode tallene. Det ble lånt ut 1000 bøker bare på denne aksjonen. «Vi er strålende fornøyd med sommerles og kommer til å kjøre den i år også», sier Karlsen. ■

Ung leseglede

Mens fjorårets utlån i voksenavdelingen på Sortland bibliotek holdt seg stabilt i forhold til året før, økte utlånet av barne- og ungdomsbøker med hele 22 prosent. Bibliotekets barne- og ungdomsbibliotekar Astri Hallingstad Finnseth mener det er viktig å sørge for at barna tidlig har god tilgang på bøker. «Alle barnehagene i Sortland, unntatt to, har nå eget bibliotek som vi jevnlig forsyner med bøker. I tillegg er barnehagene i sentrum flinke til å besøke oss», sier Finnseth til Bladet Vesterålen (blv.no). ■

LESETIPS

ved bokinspirator Liv Gade

De urolige

Linn Ullmann
Oktober

Hun har berømte foreldre – den store filmskaperen Ingmar Bergmann og den ikke mindre berømte skuespilleren Liv Ullmann.

Linn vokser opp hos sin mamma – delvis i Drammensveien i Oslo, og delvis på Manhattan i New York.

Hver eneste sommer, i juli – er hun hos sin legendariske far på øya Fårø utenfor Gotland. Dager og netter i det lave, kalkede huset – omgitt av stein, hav og himmel. Og orange valmuer. Hennes far hadde ni barn med fem kvinner, og de dukket alltid opp på Fårø om sommeren.

Linn kjenner på sorgen – at det aldri var de tre: mamma, pappa og Linn, og beskriver det slik: «Jeg elsket moren og faren min uten forbehold. Den ene tok slutt, der den andre begynte, men det var aldri oss tre, aldri»

En vakker, sterk og urolig bok!

Vinter i Havana

Leonardo Padura
Bokvennen

Forfatteren har skrevet fire romaner fra Cuba – alle i skjebeåret 1989, året som forandret alt på kommunistøya i Det karibiske hav. Dette er bok nr. en.

Vi møter personligheten Mario Conde, politi i Havana – som egentlig vil bli dikter. Han elsker Hemingway, innsmigrende jazz, Beatles og kvinner. Han er en kvinnebedårer, og romanen syder av rom, svette, sigarer og sex.

En høyt plassert leder i det Cubanske industridepartementet, Rafael Morin – har forsvunnet. Dette grenser mot skandale, Rafael Morin er en mektig og viktig

leder – og etterforskningen blir både intens, interessant og veldig spennende.

Forfatteren evner å mane fram et bilde av dagens Cuba, en slags melankolsk undring over øya, politikken og menneskene som bor der. Anbefales!

I tynn luft

Jon Krakauer
Pax

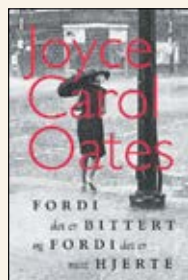
Mont Everest – verdens høyeste fjell med sine 8848 m.o.h. – har fascinert og tiltrukket seg klatrere over hele verden i mange hundre år. Det majestetiske fjellet som ligger på grensen mellom Kina og Nepal har gitt ekstatisk lykke, men har også krevd mange liv.

I 1996 skulle journalisten Jon Krakauer fra Seattle dekke en guidet tur. Ekspedisjonen nådde toppen, etter en strabasøs og farlig ferd, men så gikk alt galt. Vi følger en gruppe erfarne klatrere som blir fanget i en forferdelig storm på verdens tak.

Boken er spennende og utfordrende, og stiller mange spørsmål: Hvordan kan grådighet og naiv eventyrlyst drive disse klatrerne til å sette livet sitt på spill? Tenker de på alle der hjemme som er glad i dem? Tenker de på redningsmannskapet som utsetter seg selv for stor fare – for å redde dem?

Fordi det er bittert, og fordi det er mitt hjerte

Joyce Carol Oates
Pax

Joyce Carol Oates – er en spesiell forfatter. Hun er født i 1938 i en arbeiderfamilie i New York. Oates er litterær, smart og veldig reflektert. Hun er opptatt av sosial rettferdighet, og er suveren på familierelasjoner.

Oates har fått mange utmerkelser og priser. Mange mener hun burde få Nobelprisen i litteratur.

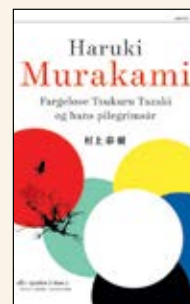
Vi skal til New York på 50-tallet, hvor vi møter den hvite jenta Iris og det svarte basketballtalentet Jinx.

En mørk høstkveld blir Iris truet og trakassert av den storkjeftede hvite rasisten, «Little Red». Hun er livredd, og helt tilfeldig kommer Jinx og redder henne. «Little Red» er kjent som en bølge og en kriminell, han sprer ondskap rundt seg, men denne kvelden blir han offeret. For å redde sitt liv, dreper Jinx den forfattede mannen.

Forbrytelsen blir aldri oppklart, men det knyttes likevel et bånd mellom Iris og Jinx, som endrer deres fremtid for alltid!

Fargeløse Tsukuru Tazaki og hans pilgrimsår

Haruki Murakami
Pax

Hva er det med denne forfatteren fra Japan som fascinerer og sjarmerer oss her i nord? Jeg tror det er måten han ser oss på, og avslører våre liv – på godt og vondt.

I denne romanene stiller han spørsmålet: »Hvordan påvirker valgene man tar, andres liv?»

Tsukuru vokser opp i Nagaio med fire hjertevenner. De er sterkt knyttet sammen som hånd i hanske. Så plutselig endrer alt seg.

Tsukuru flytter til Tokio for å studere, og når han kommer hjem på juleferie, vil ingen av de fire snakke med ham. Han aner ikke hvorfor, og føler en fortvilelse, så sterk at han går inn i en dyp depresjon.

Flere år senere er han en vellykket ingeniør. Fasaden ser bra ut, men sårene er der, og han vet han må oppsøke sine gamle venner, for å få et helt liv.

Boken har blitt mottatt med enorm internasjonal interesse. Dette skjer hver gang Murakami gir ut ny bok.

MEDLEMSSIDER FRÅ NORSK BIBLIOTEKFORENING

Til innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug
ved Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 17. desember 2015

Sats på bibliotek som integreringsarena!

Folkebibliotekene er et terskelløst tilbud for integrering i norske kommuner. Alle kommuner har minst ett folkebibliotek, og der er det gratis å komme. På biblioteket tilbys ikke bare norske bøker, aviser, film, nyheter og digitale medier, men også på all verdens språk. Mange bibliotek har språkkafeer der mennesker i uformelle settinger kan praktisere norsk språk og kulturutveksling, og noen steder har de til og med utlån av mennesker! Bibliotek har lang erfaring med flerkulturelle bibliotekstjenester.

Amal Aden har sagt at "for meg var biblioteket selve nøkkelen til å komme inn i det norske samfunnet". Forfatteren Ayse Koca kom fra Tyrkia med familien som seksåring. For henne var biblioteket stedet der hun fikk gå uten at mamma og pappa måtte vite hvor hun skulle. Biblioteket er et fristed som de fleste kjenner til og har tillit til, uavhengig av kjønn, alder, språk og kultur.

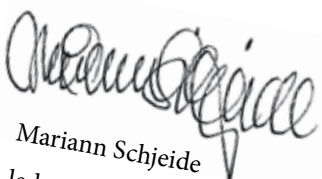
Bibliotekene har tilgang til store kunnskapsdatabaser som ikke er tilgjengelige andre steder. Samarbeid mellom fagbibliotek og folkebibliotek gjør det mulig for flyktninger å komme til sitt nærbibliotek og skaffe seg faglitteratur innen sitt felt – slik at de raskt kan komme i gang med utdanning og jobb.

HVA KAN BIBLIOTEK GJØRE?

I 2015 har det kommet to viktige rapporter som viser hva bibliotek kan bety for integreringen: Prat, les, klikk. Biblioteket som integreringsarena av Berit Berg og Patrick Kermit ved NTNU, og Biblioteket hjelper mig att komma inn i samhället – En studie av asylsökandes kännedom om, användning av och förväntningar på Stockholmregionens bibliotek av Miklo og Regionbibliotek Stockholm.

Folkebibliotekene er en infrastruktur for kunnskap og kulturutveksling som allerede ligger klar. For at mulighetene på biblioteket skal utnyttes, trengs det en satsing på bibliotek som integreringsarena. Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekets brukere. Vi har en spesialgruppe som arbeider med flerkulturelle bibliotekstjenester, og vil gjerne møte deg for å informere om hvordan bibliotekene fungerer som integreringsarenaer i dag, og hva som trengs for å gjøre dem enda bedre i fremtiden. Ta kontakt med oss hvis du har spørsmål om bibliotekpolitikk!

Med vennlig hilsen

Mariann Schjeide
leder i Norsk Bibliotekforening

Dette er medlemssidene frå Norsk Bibliotekforening.
Likar du det du les? Meld deg inn, då - eller verv ein venn!
Utgjevar: Norsk Bibliotekforening.
Lagast av: Kristin Storrusten.
Ansvarleg for bilaget: Mariann Schjeide
Kontakt: nbfnorskbiobibliotekforening.no / 23 24 34 30

Oslo Hjartdal

KRISTIN STORRUSTEN

EN NY BIBLIOTEKKOMMUNIKASJON

På et kontor sitter en kommunikasjonsrådgiver og griner.

I fire år har jeg arbeidet i Norsk Bibliotekforening. I løpet av disse fire årene har vært med på et løft av hvordan vi snakker om bibliotek her i landet.

Kristin Storrusten

Jeg skal ikke bli helt storkvinnsdal og si at det skyldes meg. Engerutvalgets rapport om Kulturløftet har vært viktig ("grunnfellet forvitrer!"), ny nasjonalbibliotekar med allerede-kjendisstatus ("biblioteket er fremtiden!") og utrettelig innsats fra store og små bibliotekfolk over hele landet har vært avgjørende.

For tre år siden hadde jeg oversikt over biblioteksakene som kom i media. I dag har jeg mistet den totalt. Det snakkes om bibliotek i små og store medier over hele landet, og det er ikke uaktuelt at TV2 eller VG kjører biblioteksaker. Det sitter journalister og formulerer setninger som kunne vært tatt rett ut av Norsk Bibliotekforenings handlingsplan – men vi har ikke tvunget

dem, og ikke en gang tipset dem! Jeg er ganske sikker på at vi snakker stemningsskifte for bibliotekpolitikk.

Men for å komme tilbake til den griningen. Den grinende kommunikasjonsrådgiveren var naturligvis meg, og tårene kom etter flere års frustrasjon og i letelse over at argumenteringen vår fungerer. En fyr i et kommentarfelt skrev at Deichmanske bibliotek ikke burde bygges, for kommunen har tross alt "mindre sexy ting å bruke pengene på".

Tenk at bibliotek omtales som sexy! Det er første gang jeg har sett noen kalle bibliotek sexy! Det er langt fra et mål i seg selv, men det er en indikasjon på at bibliotek får oppmerksomhet og er "bra sak" for politikere. Det holdt for meg, jeg var så sliten etter å prøve å formidle bibliotekpolitikk at dette ble bekreftelsen jeg trengte. Folkens, vi har gjort biblioteksaken til noe de ikke kan overse. La oss kjempe videre sammen!

Denne åpenbart hormonelle kommunikasjonsrådgiveren går ut i foreldrepermisjon i disse dager. På neste side blir du kjent med vikaren hennes.

H.K.H. KRONPRINSESSE METTE-MARIT BLIR HØY BESKYTTER

Norsk Bibliotekforening er glade for at H.K.H. Kronprinsesse Mette-Marit har sagt ja til å være høy beskytter for Norsk Bibliotekforening. Ordningen med beskytterskap fungerer som en anerkjennelse av organisasjoner og arrangement innenfor viktige områder av samfunnslivet. Normalt blir beskytterskap innvilget for en femårsperiode.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekbrukere med 3200 medlemmer. Vi arbeider for alle typer bibliotek over hele landet, og er stolte over at dette arbeidet blir verd satt.

EGLÉT SEG INNPÅ

GOD UTLÅNSERFARING

- Som student og ansatt ved universitetet i Oslo har jeg lenge hatt et nært forhold til instituttbiblioteket vårt (med to fantastiske bibliotekarer!), og i formidlings-

LESEHEST

F(INE) U(VANLIGE) N(AVN)

TA KONTAKTI!

KRISTIN STORRUSTEN

MOMSFRIE NYHETER – HVOR GÅR GRENSEN?

**Lars Egeland, nestleder i
Norsk Bibliotekforening**

Forskere vil ha nullmoms, skriver Klassekampen 6. november. Saken gjelder Kulturdepartementets forslag om nullmoms for digitale nyhetstjenester.

Kulturdepartementets forslag handler om å støtte norsk nyhetsformidling – altså at nettavisene skal få momsfritak på digitale aviser slik det er momsfritak for papiraviser. Det er kanskje først og fremst ment som førstehjelp til en mediebransje som sliter.

Forslaget fra Kulturdepartementet er ikke ment for å få likebehandling av kunnskapskilder på papir og digitale kunnskapskilder. En slik likebehandling har forleggere, forfattere og bibliotekarer etterspurt i flere år. Problemet har vært at Finansdepartementet har sagt nei fordi man er redd for at det vil koste for mye. Dagens momsfritak på papirbøker, papiraviser og papirtidsskrift koster allerede milliardbeløp.

Bakgrunn:

Fra 1. januar vil det være nullmoms på nettaviser, men fortsatt moms for digitale fagtidsskrift. Norske fagbibliotek betaler store summer i moms for digitale nyhetstjenester, og ønsker seg nullmoms for alle digitale nyhetsmedier.

På den annen side har man heller ikke klart å bli enige om en felles lavmoms som kunne innebære likebehandling av alle format. Vi har behov for en slik likebehandling når det gjelder avgifter, uavhengig av format.

Kulturdepartementets forslag er å betrakte som førstehjelp til en nyhetsjournalistikk i krise. Dermed er forslaget svært situasjonsbestemt og har lite prinsipielt over seg. Blant annet kommer man opp i problematiske grenseoppganger. Nullmomsen vil åpenbart omfatte to av de avisene jeg abonnerer på i digital utgave: Tønsbergs Blad og Klassekampen. Men hva med ukeblader og fagtidsskrifter? Hvordan avgrenser man hva som er nyheter? Må det ikke også gjelde fagspesifikke utgivelser som Teknisk Ukeblad? Og hvor gamle kan nyhetene være for å forbli momsfrie? Vil momsfritaket også omfatte arkiv over nyheter for eksempel Atekst?

På vegne av Norsk Bibliotekforening påpekte jeg i budsjettthøringen at mange bibliotek nå forventer at momsfritaket også vil omfatte deler av de kunnskapskildene vi kjøper inn til våre brukere, som digitale tidsskrifter som bringer nyheter fra ulike forskningsområder og databaser som gir tilgang til gårdsdagens nyheter.

Dette leserinnlegget sto på trykk i Klassekampen 11. november 2015.

Inspirerende foredragsholdere og tett pakket program

DET 75. NORSKE
BIBLIOTEKMØTE

VELKOMMEN TIL TROMSØ!

9.-11. MARS 2016

HVILKEN BIBLIOTEK- BRUKER ER DU?

FOR HVERT SVAR FÅR DU ET TALL. DET
TALLET DU FÅR FLEST AV, TILSVARER
EN PERSONLIGHETSTYPE PÅ NESTE SIDE.
DENNE SÆRS UHØYTIDELIGE TESTEN
KAN DU OGSÅ TA PÅ
NORSKBIBLIOTEKFORENING.NO/PERSONLIGHETSTEST

Hva har du med deg når du går fra biblioteket?

1. Tykke bøker skrevet med liten skrift
2. Ingenting, jeg leste det jeg trengte på biblioteket
3. To bæreposer fulle av bøker
4. Noen bøker til meg, noen til mannen, en til svigerinnen og noen fagbøker
5. To små barnehagesekker fulle av barnebøker
6. Et telefonnummer

Når begynte du å bruke biblioteket?

1. Da jeg lærte å lese, altså da jeg var tre.
2. Det ble helst da jeg begynte å studere og interessere meg for faglitteratur.
3. Husker ikke. Men jeg skal aldri slutte!
4. Jeg er så å si unnfanget på biblioteket.
5. Jeg begynte egentlig først da jeg fikk barn.
6. Da jeg skjønnte at det var søte jenter/søte gutter der.

Hva synes du om biblioteket?

1. Mange gode bøker der, men la det nå være med det, ikke bland inn så mye annet
2. Det beste stedet i verden å fordype seg i faglitteratur og databaser.
3. Som enhjørninger, 17. mai og julaften kombinert.
4. En møteplass for ytringsfrihet og demokrati og en oase for informasjon.
5. Et fantastisk sted for barna mine
6. Blås nå i biblioteket – jeg vil gifte meg med bibliotekaren!

Har du lånt e-bøker fra biblioteket?

1. Eh nei, alt godt er skrevet på papir.
2. Nei, men jeg har brukt mange databaser på biblioteket.
3. Ja, og shit banditt så kult det er! Bibliotek i alle kanaler!
4. Ja, men det var mest for å teste det ut.
5. Nei, barnebøker gjør seg best på papir.
6. Nei, du treffer ikke folk i et digitalt bibliotek.

Hvilket skotøy har du på biblioteket?

1. Praktiske herresko.
2. Jeg sparker alltid av meg skoene og sitter i sokkelesten
3. Det har jeg aldri tenkt over før. De skoene jeg vanligvis har på meg?
4. Sko med god såle fra Ecco eller Gudrun Sjøden.
5. Komfortable sko, for det er tungt å trille barnevogn i slaps skal jeg si deg.
6. Mine beste, gjerne med høye hæler og glitter.

Hvem er yndlingsforfatteren din?

1. Marcel Proust
2. Tom Wolfe
3. Ikke spør om det! Hjelp! Æææ! FOR MYE å tenke på! (J. K. Rowling?)
4. Herbjørg Wassmo
5. Hamsun, særlig den "På gjen-grodde marker"
6. Det som er populært nå

Hva er det viktigste med biblioteket ditt?

1. At det er fylt med bøker om alt mulig. Funksjon over form!
2. At det er lett å finne frem i. Det er helst digitalt.
3. At de har nytt og gammelt - nok til at jeg kan være der resten av livet!
4. At det er et sted der alle kan komme gratis
5. At det er nær der jeg bor
6. At de har gode arrangementer, et serveringssted og grupperom

BIBLIOTEKARENS PLAGE

Alltid beredt med et vanskelig referansespørsmål, alltid klar for å legge Dostojevskij på benken, og alltid langt unna "Bibliotekarene anbefaler"-hyllene. Du vet hva du skal ha på biblioteket, og ønsker ikke noe folkelig formidling i veien. Biblioteket er til for deg, ikke omvendt. Det er for så vidt riktig, men det kan hende du kunne fått innspill på veien på noe du faktisk kunne likt. Og kanskje du faktisk ikke vet alt som finnes på magasin?

Også bibliotekarens plage er velkommen i Norsk Bibliotekforening. Vi er ikke en fagorganisasjon for bibliotekarer, men en interesseorganisasjon for bibliotekbrukere. Og bibliotekarer kan trenge noen som utfordrer dem. Meld deg inn i dag!

KULTUR-KJERRINGA

Du er kulturens grunnmur. Biblioteket elsker deg, og du elsker det. Her får du lesetips til boksirkelen din, kaffe i kafeen og nå har de begynt å selge handlenett også! Og... vent nå litt... kanskje du jobber på biblioteket? Uansett om du står bak skranken eller ikke er du typen som kan løfte opp en bok og si "Denne må dere lese, folkens!", spesielt hvis ingen har spurt om råd.

Alle kulturkjerringer er velkomne i Norsk Bibliotekforening. Vi trenger engasjementet og kunnskapen din hos oss, og selv om du er medlem i Bibliotekarforbundet trenger du interesseorganisasjonen. Meld deg inn i dag!

2 LESESALSHESTEN

Låner de ut bøker på biblioteket? Eh, ikke til deg. Alle bøkene du trenger er uansett ikke til utlån, men du har stablet dem opp på pulten foran deg i timesvis. Bibliotek skal ikke være gøy, det skal være et sted for kunnskap! De har visstnok noen romaner her også, men de er ikke peer reviewed og meningsløse i din hunger etter faktabasert. Heldigvis har biblioteket nok av plass til deg og dine venner. Eller venner? Du ser dem jo hele tiden, men har aldri snakket med dem. For på biblioteket snakker man ikke.

Alle lesesalshester er velkomne i Norsk Bibliotekforening! Vi jobber for biblioteket som det viktige stedet for kunnskapssted.

Vi jobber for brukerne av universitetsbibliotek, folkebibliotek og alle typer bibliotek. Meld deg inn i dag!

BIBLIOTEKFORELDEREN

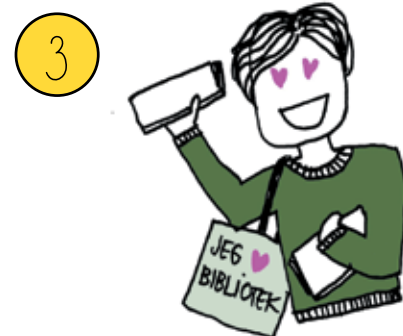
Du bruker biblioteket mye – men det er bare sammen med barna dine. Du vet akkurat hvor bildebøkene står, for der kan du sette deg ned med iPhonen og slappe av i ti minutter mens barna dine får hele biblioteket i gave. Vi er glad du tar med barna dine på biblioteket – men prøv å låne noe selv også, da! Eller dra der en dag du har barnefri og sitt og les aviser helt uforstyrret! Noen steder har de til og med vinkvelder og lesesirkler. Det er visstnok ganske ok.

Alle bibliotekforeldre er velkomne i Norsk Bibliotekforening.

Vi støtter innkjøp av komfortable stoler å surfe på iPhonen sin i. Meld deg inn i dag!

BIBLIOTEKSLUKEREN

Du bruker biblioteket helt vanvittig mye. Du har lest alt i barneavdelingen og ganske mye av voksenavdelingen. Biblioteket er best! Så mye at du ikke skjønner at det er blitt ditt andre hjem. Du er veldig glad i biblioteket ditt, men synes ikke det skal forandre seg så mye. Men hvis noen truer med nedskjæringer? Da kan det bli sinna-innlegg i avisen. Det er bare to mulige forklaringer på et slikt forbruk: Enten er du under 18 år eller så sitter du i fengsel. Forhåpentlig ikke begge.

Alle bibliotekslukere er velkomne i Norsk Bibliotekforening. Vi kjemper mot nedleggelse av ditt fantastiske bibliotek, og for at biblioteket skal være fullt av ting du kan sluke! Meld deg inn i dag.

BIBLIOTEKSTJARMØREN

Ja, biblioteket er et fantastisk sted, for der kan man treffe folk! Man kan flørte med bibliotekaren, møte kollokviegruppen sin der, se forfatterkjendiser researche sin nye bok, være med på arrangementer og kline i bortgjemte seksjoner. Biblioteket er faktisk det beste møtestedet ifølge deg. Det kan bare hende du skal sjekke om bibliotekaren er gift før du legger i vei.

Alle bibliotekstjarmører er velkomne i Norsk Bibliotekforening. Vi jobber for bedre og større biblioteklokaler der du kan treffe alle folk. Meld deg inn i dag!

RÅDMANN ELLER MAGIKER?

Etter å ha lest rådmannens kommentarer til budsjettforslaget for Halden bibliotek kan vi ikke annet enn å tenke at denne mannen må være en moderne magiker eller alkymist.

Hvordan kan han ellers fastslå at redusering av bemanningen med 2,5 årsverk, av i alt 6,85, samt redusering av åpningstidene til kanskje bare 15 (!) timer i uka, vil føre til et mer-åpent bibliotek og til et mer publikumsvennlig tilbud til Haldens innbyggere? At det nesten ikke blir ansatte med faglig kompetanse eller at en avdeling stenges betyr, ifølge rådmannen, endringer og ikke svekkelse. Forstå det den som kan.

Kjære haldensere; ikke la dere trollbinde! Det er klart tilbudet svekkes. Noe annet er i beste fall selvbedrageri fra rådmannen. I verste fall et forsøk på bedra dere. Dessverre finnes det slike «magikere» over hele Norge, og Norsk bibliotekforening har sett gang på gang at biblioteker tvinges til å gå for lut og kaldt vann.

Halden bibliotek er igjen den store taperen i budsjettet selv om det er den kommunale institusjonen som er desidert mest brukt og mest likt av alle innbyggerne. Hvert år har rådmannen foreslått kutt ved biblioteket. Biblioteker en lovpålagt tjeneste, og det eneste kommunale tilbudet som favner alle. Uavhengig av språk, kulturbakgrunn og sosioøkonomisk status. Tilbudet

er gratis. Bibliotekloven har som målsetting at det enkelte bibliotek i sine tilbud til barn og voksne skal vektlegge kvalitet, allsidighet og aktualitet. I lovendring gjeldende fra 1.1.2014 presiseres det at folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det er noe som ikke stemmer her, herr rådmann. En magiker avslører sjelden sine triks, men vi må be om at du demonstrerer for oss hvordan dette budsjettkuttet ikke fører til at det lovpålagte tilbudet blir svekket, men bare endret? Hvordan er det mulig? Vi vil gjerne ha et klart svar, for hvis dette er gjennomførbart for Halden bibliotek så burde det også la seg gjennomføre på andre områder i Halden kommune, som for eksempel Rådmannens kontor. Eller? Til sist ønsker vi at du oppklarer noe for oss. Vi har nemlig alltid jobbet for at bibliotekets tilbud skal favne hele byens befolkning, og i så måte være en bred samfunnsaktør. Du skriver allikevel at vi trenger andre aktører som skal bidra til «å løfte biblioteket som en bredere samfunnsaktør». Vi lurer på hvem det er? Og hvor mye bredere skal vi bli?

LESERINNLEGG
FRA NBF ØSTFOLD I
HALDEN ARBEIDER-
BLAD 17. NOV.

OGSÅ BIBLIOTEKARFORBUNDET ENGASJERTE SEG DA KOMMUNESTYRET BEHANDLET RÅDMANNENS FORSLAG I DESEMBER VEDTOK DE AT DET IKKE SKULLE KUTTET I BIBLIOTEKET.

Ja - sjølvsagt vil eg vere medlem i den landsdekkande og slagkraftige organisasjonen for biblioteket og bibliotekets brukarar! Count me in!

Namn:

Adresse:

Telefon:

E-post:

Fødselsdato:

- ☐ Personlig medlem (450 kroner)
- ☐ Student, pensjonist eller arbeidsledig (200 kroner)

Norsk Bibliotekforening
Postboks 6540 Etterstad
0606 Oslo

Du kan også melde deg inn på norsk bibliotekforening.no/bli-medlem. Der kan du samstundes melde deg inn i Norsk Fagbibliotekforening eller ei av våre sju spesialgrupper. Ta kontakt på nbh@norsk bibliotekforening.no hvis du vil melde inn en forening eller institusjon.

Årets bibliotekbilde 2015

Det kom inn mange spennende bilder til Bok og Biblioteks fotokonkurranse, Årets bibliotekbilde 2015. Det var likevel ikke så vanskelig for juryen å kretse inn første og andreplassen. Bildene skilte seg ut både når det gjelder idé, komposisjon og teknisk gjennomføring.

Vi gratulerer Vest-Agder-bibliotekene i Marnardal, Åseral, Hægebostad og Audnedal (MÅHA) med førsteplassen og Tysvær folkebibliotek med andreplassen.

1.plass: Bokbad i Heiane

Bakgrunnen for vinnerbildet er at MÅHA-bibliotekene jobbet med prosjektet «Biblioteket som møteplass», støttet av Vest-Agder fylkesbibliotek, og ønsket å gjøre ser mer synlige i nærmiljøene.

– Vi lagde en logo, opprettet felles hjemmesider, hadde stand på sommerfestivalen Eikerapen Roots Festival og brukte foto som en del av dette. Dette bildet av bokbadet har vi trykt på roll-ups som står plassert rundt i kommunene, og ble med oss på festival, og har vært med i NBF-Agders kalender for 2014, forteller kulturkonsulent og bibliotekar Tove Utengen i Åseral.

– Ideen til bokbadet kom opp som en del av prosessen, hvor det ble naturlig at kulissene speilet noe av det som kjennetegner våre små innlandskommuner.

Det ble tatt mange bilder og fotoopptaket tok tre dager. – Det var utrolig morsomme dager, sier Utengen. – Vi har en veldig god dialog med fotografen som har bidratt veldig mye i det endelige resultatet. Bildene har blitt lagt merke til, vi har kunnet bruke de i mange flere sammenhenger enn vi først så for oss, og har gitt mange flere positive ringvirkninger enn vi hadde tenkt. Så dette har vært en utelukkende positiv erfaring.

– Red.

Fra venstre mot høyre: Tove Larsen (Biblioteksjef Åseral), Tone Valand (helt nede i badekaret) (Biblioteksjef i Audnedal), Anne Turid Nøkland (Biblioteksjef i Hægebostad) og Tove Utengen (Kulturkonsulent/Bibliotekar Åseral). Dessverre hadde ikke biblioteksjefen i Marnardal, Janne Wigemyr, mulighet til å være med denne dagen, så hun mangler på bokbad-bildet.

2.plass: Bokfjes fra Tysvær

Ideen til bokfjesene har vi fått på nettet. Vi leste om Instagram-trenden som kom fra USA og syntes det høres gøy ut. Det er også en fin måte å formidle bøker på, forteller biblioteksjef Lillian E. Rushfeldt på Tysvær bibliotek.

– I begynnelsen var fokuset vårt å finne bøker som passet til ansatte på kulturhuset, der biblioteket holder til. Vi har også sett etter kolleger på huset som ligner på fjeset på den aktuelle boka, i tillegg til at vi har brukt lånere på biblioteket. Etter hvert har det dreid mer mot at vi inspireres av at vi ser bøker som vi tenker passer til bokfjes, sier Rushfeldt og legger til at de er så heldige at Kulturskolen også holder til på kulturhuset, så biblioteket har dermed tilgang på parykker og andre rekvisitter.

– Vi bruker minimum tre personer for å lage et bokfjes. Da har vi en som fotograferer, en modell og en som holder boka. I tillegg har vi av og til en fjerde person med som på instruksjoner

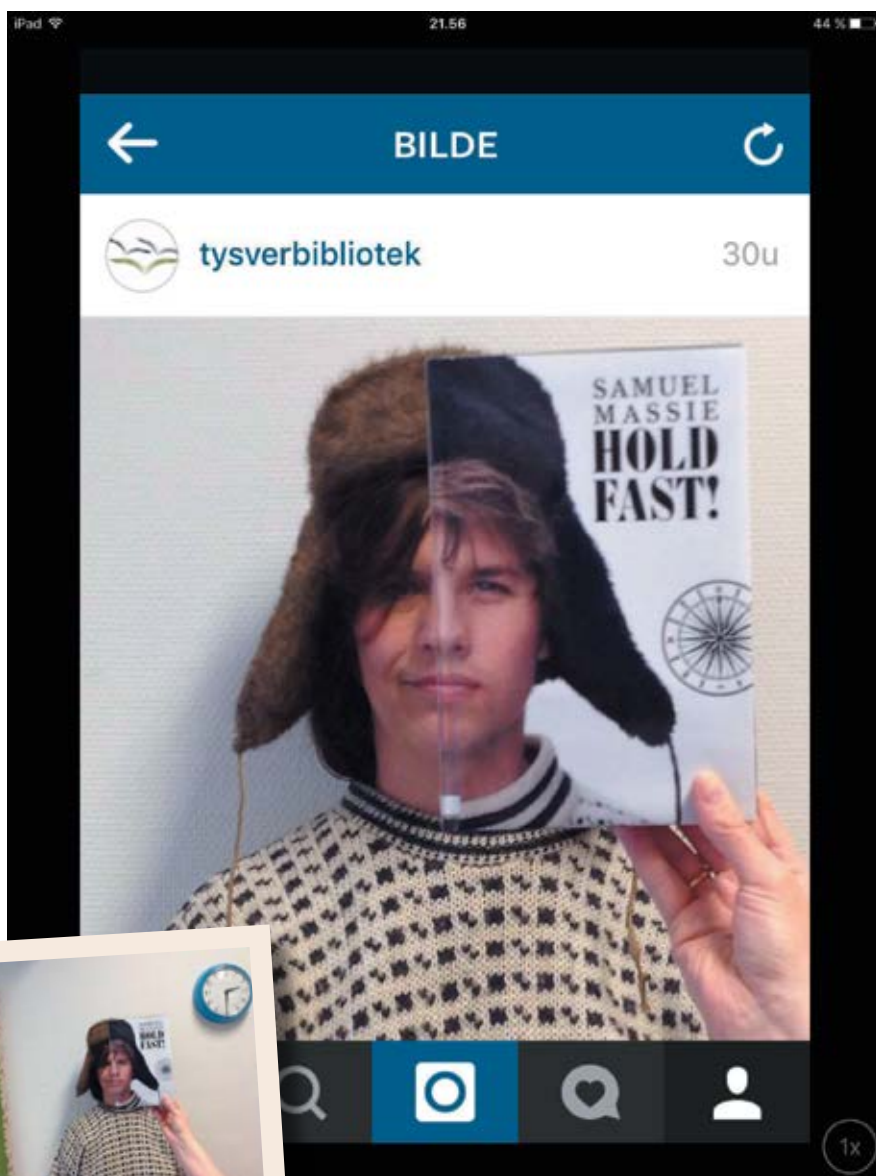
fra fotograf retter på modell eller den som holder boka. Hvis boka krever flere modeller må vi selvsagt ha inn flere enn én modell.

For at bildet skal bli vellykket må både modell og «bokholder» finne den riktige posisjonen og greie å stå i ro mens fotografen tar bilder. Dette kan ta litt tid, og det blir tatt mange bilder som ikke brukes. Modellen kan bli sliten av å holde posisjonen og «bokholderen» kan bli skjelden i armen av å holde boka lenge på strak arm, forteller Rushfeldt.

– Bildene har vi i første rekke publisert på Instagram, og vi fikk raskt mange følgere fra hele verden. Bildene publiseres også på Facebook og Twitter. Vi har dessuten laget bokfjes for å bruke på plakater ved forfatterbesøk, og for å promotere forfattere som kommer til biblioteker eller BLEST litteraturfest, som biblioteket er en del av.

Bildene er tatt med iPad eller Iphone, og beskæres og redigeres ved hjelp av redigeringsverktøyene i Instagram.

– Red.

Bildet (t.v.) viser hvordan bildet over ble laget.

Hederlig omtale

I stedet for å peke ut én tredje plass ønsker juryen å gi hederlig omtale til disse fem bidragene.

Karin Bigum Kvernverk, Skodje bibliotek. Juryen mener: En god og avslappet stemning. Bildet hadde blitt enda bedre om boka på gulvet nederst til venstre var blitt fjernet.

John Kristian Helle, deltaker på «stubbekvandrings» i regi av Stordal bibliotek. Juryen mener: Fine farger, dramatisk lys. Bildet hadde tjent på at fotografen hadde gått nærmere og skapt mer kontakt med menneskene på bildet.

Magdalena Kinga Bay, Haram bibliotek. Juryen mener: God humor hvor de ansatte krangler om bøker etter stengt tid. Bildet hadde vokst på om fotografen fikk mer kontakt med noen av personene i stedet for å gi alle lik plass.

David Beadle, Haram bibliotek. Juryen mener: Humoristisk lek med farger og komposisjon.

Ann Sidsel Kramer, Hadsel videregående skole og fagskole, biblioteket. Juryen mener: God blikkontakt, et godt uttrykk og samspill mellom jenta og boka. Bildet hadde blitt enda bedre om bakgrunnen hadde vært duset ut.

Juryen for Årets bibliotekbilde 2015 besto av:

Fotograf Trond Isaksen

Redaktør og forfatter Nina Granlund Sæther

Redaktør Odd Letnes

TYDELIGE OG STERKE DIKT

Diktmuseet

Jeg ønsker at
kulehullet i diktet mitt
skal konserveres
som historisk minne.

Jeg vil ramme det inn,
henge det på veggen i et museum,
slik at omviseren daglig
kan fortelle japanske turister:
«Dette hullet er fem hundre år gammelt.»

Det lille problemet er bare
at det stadig pipler nytt blod
fra diktet.

[Jeg savner å savne deg (2013) Communicatio forlag]

AV STEFAN ANDREAS STURE,
LITTERATURVITER OG NORSKLEKTOR

Asieh Amini (født 14. september 1973), er en iransk journalist, poet og menneskerettighetsforkjemper – bosatt i Trondheim siden årsskiftet 2009-2010, som fribyforfatter. Hun har gitt ut to diktsamlinger i Norge: «Kom ikke til mine drømmer med gevær» (2011) og «Jeg savner å savne deg» (2013). Hun er en nær samarbeidspartner av Shirin Ebadi, som mottok Nobels fredspris i 2003, Ebadi har forord til «Jeg savner å savne deg». I 2012 fikk Amini PEN-prisen og i 2014 fikk hun prisen Ord i grenseland, som gis til en kvinnelig forfatter som er truet, fengslet eller forfulgt. Hun har også vært med på å starte organisasjonen The Stop Stoning Forever Campaign, etter at hun som journalist avdekket at to personer ble steinet i hjel i 2006. Dette førte til at hun ble fengslet i Iran, og det er derfor hun nå lever i eksil i Norge.

Asieh Amini trives heldigvis i Norge, og synes det er flott å kunne tenke og skrive fritt. Men like viktig for henne, er det å kunne lese andre eksilforfattere, som ikke er tilgjengelige i Iran. Hun har selv opplevd å bli sensurert før hun kom

til Norge, og det hun skriver nå kan skape problemer for hennes potensielle lesere i Iran. Mange av hennes venner lever fortsatt med trusler eller er fengslet. Så for Amini er ikke det å skrive dikt kun en utforskning av språket eller en intellektuell lek – det er rett og slett blodig alvor, bokstavelig talt. I Iran hadde hun med seg steiner med blod på, fra en steining hun kom for sent til å stoppe, i rettsalen. Bakgrunnen for diktene hennes er en sterk personlig historie, og en politisk situasjon som aktivt bekjemper det hun skriver.

Diktene, i Nina Zandjanis gjendiktning, er direkte, tilgjengelige, lekne og litt uvante. Aminis bøker på norsk er gitt ut i bilingvale utgaver, med de norske gjendiktningene side om side med de persiske originalene. Dette forsterker det fremmedartede og uvante, men det er også vakkert. Likevel stenger det ikke ute, om noe pirrer det nysgjerrigheten og minner oss på at det finnes mer i verden enn vårt eget. Jeg har vært så heldig å høre Asieh Amini lese diktene sine under fjorårets Sarpoetica, noe hun gjør på persisk – da jeg hørte henne hadde hun en

medleser, for anledning biblioteksjef i Sarpsborg, Anette Kure, som leste de norske versjonene av diktene. Det var også en fremmedartet opplevelse å høre diktene på originalspråket. De ble lest nesten syngende og med stor innlevelse. Nesten litt slik som Claes Gill i gamle radioopptak fra NRK.

Denne kombinasjonen av noe ukjent og den direkte tiltalen, gjør diktene til spennende og bevegende lesing. Å kjenne til Aminis historie og omstendighetene diktene ble til under, gir også mye til lesingen. For det er kanskje ikke mange samtidige norske poeter som kan la det piple blod fra diktene sine, uten at det virker tilgjort og alt for patosfylt? Men her fungerer det godt, og minner oss på nødvendigheten av at disse diktene finnes og at det er viktig at noen bruker språket til motstand og til å gjøre oss oppmerksom på urett som foregår rundt oss. Diktene skal ikke stues bort på museer, eller i diktbøker, men være blant oss og fortsette å virke. Men akkurat dette diktet ønsker samtidig at det gikk an å gjøre innholdet til noe musealt, noe som ligger bak oss. ■

Stolte karer hos Bibliotek-Systemer i Larvik. Fra venstre: Bjørn Fevang, utvikler av eBokBib på Android, Sveinung Monsen, utvikler av eBokBib på iOS, Tore Morkemo, prosjektleder og utvikler av tjenerfunksjonalitet i eBokBib og daglig leder Ola Thori Kogstad.

Enklere å låne ebøker

Nytt design, nye funksjoner, lydbøker. Bibliotek-Systemer lanserte seinhøsten 2015 en forbedret versjon av sin løsning for utlån av ebøker – eBokBib versjon 3.

TEKST OG FOTO: ODD LETNES
REDAKTØR

eBokBib har vært på markedet i tre år og har funnet en rekke brukere. Til å begynne med var det flest menn som utforsket lån av ebøker. Men nå viser statistikken det samme bildet som for utlån av papirbøker: Det er kvinnene i alderen 40-70 som leder an.

– Akkurat det er ganske interessant, mener Bibliotek-Systemers daglige leder, Ola Thori Kogstad, som gir Bok og Bibliotek en «guided tour» gjennom nye eBokBib. – Til å begynne med var det nok teknologien som trigget menn til å utforske eBokBib. Etter hvert har den teknologiske siden blitt tonet ned, og den tradisjonelt sterke lesergruppen, altså kvinnene, har tatt føringen. Det er bra,

for det er ikke teknologi dette handler om, det handler om lesing og formidling, selv om mediet er noe annet enn papir.

Man kunne kanskje tro at eBokBib er utviklet som en del av BiblioFil, som er Bibliotek-Systemers biblioteksystem. – Men nei, sier Kogstad, systemet fungerer like godt i forhold til andre systemer, for eksempel Mikromarc og Tidemann. Det viktigste for oss er at brukeren opplever eBokBib som et brukervennlig system for å låne bøker fra det eller de bibliotekene man er knyttet til.

Telefon og nettbrett

I Bibliotek-Systemer tror man ikke brukerne i særlig grad ønsker å lese ebøker på

PCer, de har derfor konsentrert seg om telefon og nettbrett og gitt appen nytt design og en rekke nye funksjoner.

– Det nye designet innebærer en del endringer i brukergrensesnittet som vi mener gir appen et bedre og mer moderne utseende, sier Kogstad og klikker oss gjennom en serie bilder på den store skjermen i møterommet. – Det nye designet inkluderer blant annet et nytt og forbedret søkegrensesnitt. Utvalget titler i eBokBib er nå så stort at vi så behov for å forbedre dette.

Posisjon i reserveringskø viser nå den reelle posisjonen. Endringen fører til at tallet for køposisjon nå vil være høyere enn tidligere, men den vil endre seg ofte-

re. Tidligere ble plassen i køen beregnet ut fra antall eksemplarer man hadde tilgang til, det vil si at køposisjonen var antall reserveringer delt på antall eksemplarer. I versjon 3 vises reell køplass og antall eksemplarer.

Nyhet: Lydbøker

eBokBib håndterer nå utlån av lydbøker. Tilgangen på lydbøker er begrenset, idet det ikke foreligger noen avtale om salg av lydbøker til bibliotek for videre utlån. Det jobbes på mange fronter for å få til avtaler, men det trekker ut i tid. For avspilling av lydbøker på Android kreves Android versjon 4.1 eller nyere (Jelly Bean).

Formidling

Anbefalingene er nå tettere integrert med resten av eBokBib. Dermed blir de vurderingene bibliotekarene har lagt inn mer til synlige. Titler som det er anbefalinger på, vil f.eks. få en grønn klikkbar stjerne som vil lede brukeren direkte til anbefalingene.

Forhåndsvisningen av en bok har nå samme brukergrensesnitt som når man leser en bok man har lånt. Ved forhåndsvisning vil man bare kunne lese de første 11 sidene. For lydbøker kan man lytte på de første tre minuttene.

Hurtiglån

For noen år siden begynte en del bibliotek å opprette egne soner for utvalgte eksemplarer av populære papirbøker. Disse eksemplarene har kortere lånetid, kan ikke reserveres og lån kan ikke fornyes. Hensikten er at bibliotekenes superlånere kan kunne finne aktuelle titler ledige i biblioteket, selv om det er lang reserveringskø på dem. Dette er overført til ebøker og lydbøker, og biblioteket kan i den siste versjonen av eBokBib markere særskilte eksemplarer som hurtiglånseksemplarer, til glede for de ivrigste og raske leserne.

Salg og utlån

Når vi snakker om utlån av ebøker i bibliotek, er det fortsatt vanskelig å komme forbi diskusjonen om forholdet mellom utlån av ebøker og forlagenes salg av ebøker. Man ser i bokbransjen med bekymring på statistikken som viser at antall utlån av e-bøker i landet går bratt oppover, mens man ikke har den samme utviklingen for salg av e-bøker (se egen sak side 63). I Bibliotek-Systemer tror man imidlertid at man tar feil utgangspunkt

når man sammenligner utlånstall med kjøpstall.

Kogstad forklarer:

– Lån av en e-bok er av natur mer uforpliktende enn et kjøp. Man trenger ikke lese e-boka selv om man låner den. Man har ikke betalt noen penger, og slikt sett er det lett å låne uten å føle noen forpliktelse til å lese e-boka. Man kan også tillate seg å være mer selektiv. Man kan låne mange i slengen, og forkaste bøker man ikke finner interessante. Jeg antar at terskelen for en slik oppførsel er høyere når man har kjøpt en e-bok, sier Kogstad.

– I og med at det er begrenset hvor mange eksemplarer det finnes av de populære bøkene, må man stille seg i kø. Man har ikke kontroll på når man får boka, og det kan godt hende at det ikke passer å lese boka der og da. Da kan man levere inn boka, og stille seg på nytt i kø. Likeledes kan det hende man ikke greier å lese ferdig boka i løpet av lånetiden, og hvis det er kø på boka slik at lånet ikke kan forlenges, så må man reservere boka igjen og etterhvert låne den på nytt. Alt dette viser at med helt normal oppførsel, vil en låner kunne låne samme bok en rekke ganger før man rekker å lese boka.

– I en slik kontekst mener vi det blir problematisk når bokbransjen sammenligner tall for utlån med tall for kjøp av e-bøker. Det er rett og slett tall som ikke kan sammenlignes direkte, mener vi.

Kogstad presiserer at dette temaet ikke er noe en systemleverandør som Bibliotek-Systemer primært beskjeftiger seg med. Men det angår i høyeste grad bibliotekene og de avtalene som skal inngås for framtiden.

– Vi frykter at denne dimensjonen, altså sammenligning av tallgrunnlaget for utlån og kjøp av e-bøker, ikke har vært tilstrekkelig belyst og problematisert. Det er noe bibliotekene vil kunne tape på. ■

eBokBib-appen har nå støtte for bokmål, nynorsk, engelsk og nord-samisk.

eBokBib 3 kan kjøres på følgende versjoner av operativsystem:

Android fra versjon 4.0.3 eller nyere. For lydbøker 4.1 eller nyere.

iOS fra versjon 8.0 eller nyere.

Blant verdens fineste bibliotek

Selv om Vennesla kommune bare har 14 000 innbyggere, har de et bibliotek i verdensklasse. Vennesla bibliotek stakk nemlig av med fjerdeplassen på den internasjonale nettavisen Huffington Posts liste over verdens vakreste bibliotek. Biblioteksjef Anne Kjersti Bentsen poengterer riktignok at det viktigste med biblioteket er driften. «Det er hyggelig og moro og alt det der, men vi har våre utfordringer i det daglige. Det er litt fjernt for oss, sånne kåringer», sier biblioteksjef Anne Kjersti Bentsen til Dagbladet. ■

Klovneri på biblioteket

Barna storkoste seg på Nordtvet bibliotek i Oslo da klovnen Elisabeth Helland Larsen og musiker Paal Viken Bakke kom på besøk. «Vårt mål er å styrke selvfølelse, identitet, værekraft, tillit, kommunikasjon og mestringsevne gjennom kunst og kultur», sier Helland Larsen til Akers Avis Groruddalen. «Barn kan utfolde seg og man trenger ikke å gå på kurs eller kjøpe inn ting. Man har alt man trenger.» ■

Noveller i farta

Trenger du noe å lese mens du venter på bussen, en venn som er forsinka til en avtale eller at potetene koker? På Sølvberget i Stavanger har de begynte å låne ut sms-noveller.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

- *Hvordan fikk dere idéen om å låne ut sms-noveller?*

– Ideen om å integrere SMS-litteratur i Sølvbergets utlånstilbud dukket opp da vi arrangerte Nordisk barnebokkonferanse i februar 2015, forteller Siri Odfjell Risdal, prosjektleder ved Sølvberget. – Her var den digitale utviklingen og nye litterære plattformer et sentralt tema, og det danske forlaget SMSpress var derfor invitert for å presentere sitt arbeid med litteratur for mobiltelefon. Alle konferansedeltakerne fikk tilbud om å prøve en gratis SMS-novelle, og vi fikk mange tilbakemeldinger fra deltakere som syns dette var gøy! Vi ble også inspirert av bibliotekene i Danmark, der utlån av SMS-noveller allerede er et utbredt fenomen. Og som nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre gir uttrykk for i Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018, syns vi det er viktig at bibliotekene gir tilgang til litteratur som man ellers må betale for, også den litteraturen som ikke finnes i papirutgave. Å ta i bruk nye plattformer er også en mulighet til å nå flere lesere.

– *Kaller dere det å låne ut sms-noveller?*

– Utlån er kanskje litt kunstig i denne sammenhengen. Historiene består av

tekstmeldinger som sendes til lånerens telefon, og skal jo ikke leveres tilbake. Prinsippet er likevel det samme som for alt annet vi låner ut: Biblioteket kjøper inn materiale som stilles gratis til disposisjon for lånerne. I dette tilfellet organisert gjennom en lisensavtale, som gir Sølvbergets lånere fri tilgang til SMS-litteratur via forlagets norske nettside smspress.no. Alt du trenger er en mobiltelefon og et lånekort ved Stavanger bibliotek!

– *Hvordan har brukerne tatt i mot tilbudet? Mange som benytter seg av det?*

– Tilbudet er jo ganske ferskt enda, og ettersom SMS-noveller foreløpig ikke er så kjent i Norge, vil det nok ta litt tid for lånerne å venne seg til denne nye digitale plattformen. Men vi fikk mange positive reaksjoner fra både brukere og andre bibliotek da tilbudet ble lansert i november, og i desember kjørte vi en kampanje der vi tilbød to julekalender-historier på SMS. Da var det mellom 100 og 150 lånere som bestilte hver av kalenderne. Simon Strangers novelle «SMS fra ditt fremtidige selv» har også vært veldig populær, og ligger foreløpig på SMS-utlånstoppen.

– *Hvor mange noveller tilbyr dere i dag? Er dette noe som vil vokse, tror du, eller er det*

mer en forbigående utforskning av et miniformat?

– Foreløpig er SMSpress alene i forlagsbransjen om å satse på SMS-litteratur, og Simon Stranger eneste norske forfatter som har skrevet for dette formatet, og dette gjør at utvalget enn så lenge er relativt begrenset. I dag består tilbudet av 13 titler på norsk, inkludert julekalenderhistoriene, resten er oversatte titler fra anerkjente danske og svenske forfattere. På dansk er imidlertid utvalget langt større, og forlaget lover flere norske titler etter hvert. Samtidig er det viktig å understreke at dette er et tilbud til de som bruker mobiltelefon i hverdagen, og som ønsker seg en annerledes leseropplevelse. Slik sett har nok ikke dette formatet like stort nedslagsfelt som e-boka, og dersom mobiltelefonen i framtiden blir erstattet av en annen teknisk nyvinning vil det nødvendigvis påvirke denne formen for litteratur. Jeg syns likevel det er viktig at vi som bibliotek forholder oss til de formene for litteratur som finnes i vår tid, så vil tiden vise om formatet vil overleve teknologisamfunnets raske endringer, sier Risdal til Bok og Bibliotek.

– *Hva skiller denne sjangeren fra den vanlige novellesjangeren?*

– SMS-litteratur er noveller, dikt og historier spesialskrevet for mobilformatet. Forfatterne bruker virkemidler som tidspunkt for sending, navn på avsender og det korte formatet som en aktiv del av historiene. Dette er altså ikke vanlige noveller klippet opp i tekstmeldinger, men interaktiv litteratur som leker med virkelighetsbegrepet. En annen viktig forskjell er at du selv styrer når du vil lese en vanlig novelle, mens SMS-novellen henter deg inn i sitt univers med et lite pip akkurat når det passer den. Første melding sendes gjerne ikke ut før et par dager etter at man bestiller novellen, og dermed er det mange som glemmer hele greia og får seg en støkk når første melding tikker inn. Å motta en SMS fra en ukjent avsender som henvender seg direkte til deg kan føles ganske urovekkende!

– *Hvilke råd har du til andre bibliotek som vil i gang med utlån av sms-noveller? Hva kan de lære av erfaringene hos dere?*

– Ta kontakt! Det er lett å komme i gang, særlig nå som forlagets norske nettside er i drift, tilbudet er testet på det norske mobilmarkedet og markedsføringsmateriale på norsk ligger klart. Vi har tegnet en ettårig lisensavtale med forlaget, der kostnadene utelukkende dekker lånernes forbruk. Vi har valgt å hente pengene fra vårt innkjøpsbudsjett, og ser dette som en utvidelse av vår samling. I Danmark var Silkeborg bibliotek først ut og fikk på plass de nødvendige løsningene, og nå har ca 40 danske kommuner lisens til SMSpress. Det betyr at over halvparten av den danske befolkningen kan benytte seg av tilbudet. Som Sira Myhre påpeker må framtidens bibliotek være en kultur- og kunnskapsressurs uavhengig av format, og jeg håper derfor at flere norske bibliotek vil integrere SMS-litteratur i sitt utlånstilbud, avslutter Siri Odfjell Risdal. ■

Enkelt. – Ta kontakt hvis du ønsker å komme i gang, det er ganske enkelt, oppfordrer Siri Odfjell Risdal.

Flettekurs på Kongsvinger bibliotek

Kongsvinger bibliotek har for vane å arrangere populære aktiviteter for store og små. Før jul sto flettekurs med Maria Sindre-Bjerke på programmet. I to timer demonstrerte «Flettemia» sine ferdigheter i hårfletting på frivillige jenter, og publikum fulgte ivrig med. «Jeg synes dette var kjempegøy. Jeg har ikke hatt et kurs foran så mange mennesker som sitter og ser på før, og de var jo kjempeinteresserte», sier Maria til Glåmdalen. ■

Narvik bibliotek får nye lokaler

I årevis har Narvik bibliotek lidd under trangboddhet og dårlige lokaler. I fjor var biblioteket på flyttefot, og holdt blant annet helt stengt i sju uker. Dette førte til en nedgang i både utlån og besøkende i forhold til året før. «Men nå glemmer vi snart dette og bare gleder oss til å flytte inn i et nytt og helt moderne bibliotek,» sier Tonje Farset til fremover.no. Åpningsdatoen er satt til 9. april i år. ■

Ein kjærleik på mitt bord

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Eg innrømmer det med det same. Eg unngår tjukke bøker. Det er vel latskap. Eg er bibliotekar. Eg burde klara det. Eg burde elska dei. Eg burde sluka tjukke bøker som ferskt olivenbrød. Diverre gjer eg ikkje det. Men somme tider, ein gong i skotåret, kjem ei tjukk bok og sluker meg. Denne gongen var det Janet Frames *En engel ved mitt bord*.

Det er forresten ikkje ei bok, det er ein *trilogi*, tre delar – med undertittel «En selvbiografi.» Å, eg las den med stor interesse. I periodar var det ingenting eg heller ville. Eg ville berre lese. Det er ikkje så ofte det hender meg. Desto kjekkare er det når det skjer.

Kva er det med dette verket då? Det er ikkje så lett å seie. Det finst bøker som er betre skrive og meir elegant komponert. Det finst definitivt bøker med eit meir spennande språk og ei meir drivande handling. Likevel er det noko denne forteljinga har som eg ikkje møter så ofte. Noko sanseleg, noko ekte, noko som går til hjarta.

Janet Frame er ein utprega god historieforteljar. Viss ein skulle summere opp det som vert skildra i eit par omgrep, ville kan hende ordet «tragisk» dukka opp. Det kunne med andre ord vore duka for ei sentimental og sjølvmedlidande forteljing. Men det er nettopp det som ikkje skjer. Det som gjer «En engel ved mitt bord» til så stor litteratur er at Janet Frame maktar å halda tilbake. Slik at eg som lesar sjølv må fylle inn bilde. Det er til tider smertefullt.

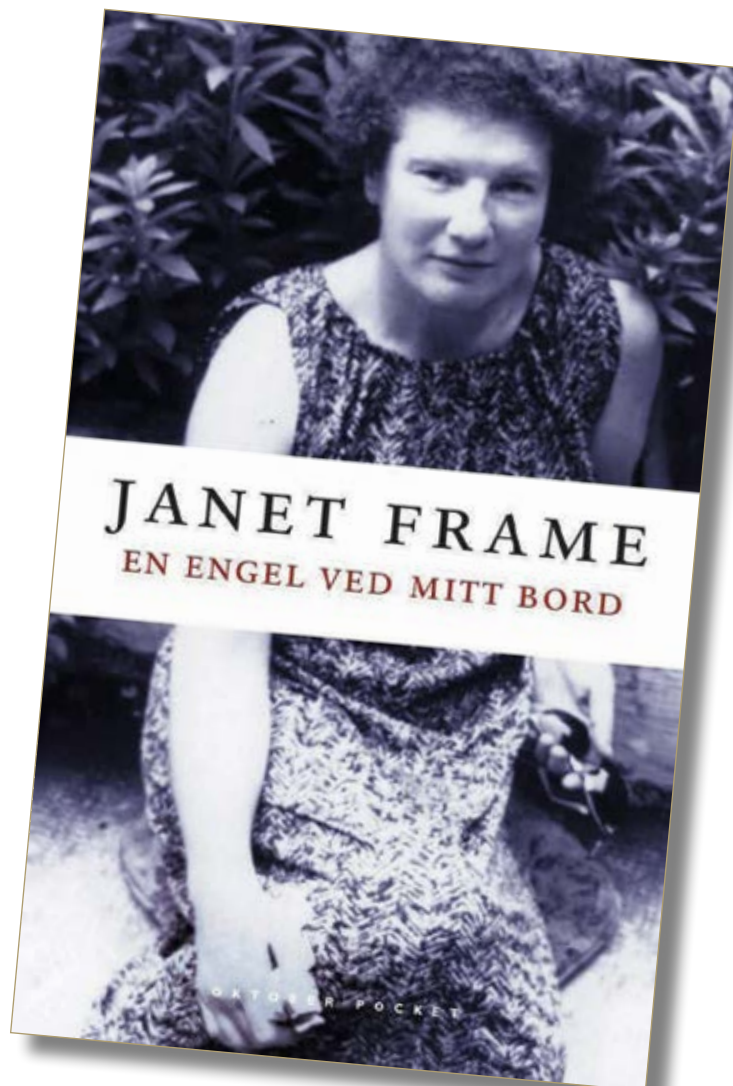
Den fyrste delen «Til Er-Landet», eller meir poetisk på originalspråket «To the Is-Land», er forteljinga om barndom, oppvekst og ungdom. Materielt sett er

det eit fattig liv som vert skildra. Men åndeleg sett rikt. Janet er eit sensitivt barn. Likevel lev ho beskytta i familiens famn. Særskild er samhaldet mellom søskena sterkt. Dei store, skjelsesttande opplevingane i familien gjer henne likevel etter kvart meir utsett.

Broren får epilepsi og den eldste systera Myrtle, som har ein hjartefeil, dør i ei symjeulykke. Dette blir fortalt kort, nedpå og usentimentalt under kapitteloverskrifta «Et dødsfall.»

Med meir utsett, meiner eg meir aleine. Frå å vere omgitt av ein familie der alle deltek i lek, diktning og innsending av dikt og små forteljingar til radioen – vert Janet einsam. På skulen har ho ingen vener. Ho blir ikkje mobba slik eg les det. Men ho er utanfor. Ho er rar. Med rødt krøllete hår som står rett opp vert ho ein outsider.

Del to – den kalla «En engel ved mitt bord» er perla i verket. Det er også den vondaste delen å lese. Dette er delen kor Janet skal ut i verda. Skal klare seg aleine. Og det er akkurat det. *Aleine*. Janet Frame skildrar ei sky ung kvinne som trekk seg vekk frå alt sosialt. Det einaste ho kan halda seg til er studiane, førelesningane og litteraturen. Det sosiale spelet er for vanskeleg. Ho har aldri hatt sjanse til å lære seg det. Ho har alltid stått utanfor og speida inn.

Janets rotnande tenner blir eit frampeik på det skal kome. Det blir verre. Mykje verre.

Ho fullfører lærarskulen. Og går i gong med praksisåret. Ho er flink med elevane, men trekk seg unna kollegaene. Då den avgjerande inspeksjonen kjem, der rektor og skuleinspektøren skal sjå om ho er skikka til å vere lærar, går det ikkje lenger.

Jeg ventet så sa jeg til inspektøren: «Vil de ha meg unnskyldt et øyeblikk?» «Naturligvis, Miss Frame.» Jeg gikk ut av rommet og ut av skolen og visste at jeg aldri skulle komme tilbake. (Del 2: 56.)

Dette valet, om det går an å kalla det ei val, vert skjebnesvangert. Etter den nyvunne fridommen, tre veker sjukemelding, kjem angsten for kvardagen. Det einaste og noko drastiske alternativet som vår hovudperson ser er sjølv mord.

Ho overlev sjølv mordet. Men kjem ut med ein diagnose det skal ta store delar av livet å bli kvitt. «Schizofreni.» Diagnosen blir noko tilfeldig, og som det viser

seg seinare, feilaktig delt ut. Men Janet tilpassar seg og er flink pasient. Ho glir inn i fleire år på ulike mentalinstitusjonar. Det som kunne vore utmåla med brei og dramatisk pensel, blir skissa ned i korte, nærast kliniske kapittel. Me kan berre ana kva ho har opplevd. For ikkje snakka om kva ho har vore vitne til.

Det er nett her storheten ligg. I alt forfattaren held tilbake. Historia vert fortalt beint fram utan noko snikksnakk. Det trur eg gjer at historia rammar lesaren hardare. Det finst ein kjøleghet i språket og ein distanse. Ein nødvendig distanse. Men også ein skapande distanse.

Stoffet og språket er destillert og finstemt. Her er ikkje mange overflødige ord. Her er akkurat nok.

Del tre «Et sendebud fra speilbyen» er svakare enn dei to første. Men viktig likevel. Det er her forfattaren og menneske Janet Frame tek livet sitt tilbake. Gjennom skrivinga. Og gjennom interaksjon med andre. Med god hjelp av eit litterært reisestipend til Europa for å få utvida erfaringshorisonten. Ho får sine fyrste kjærleikserfaringar. Og ho klarer å få gitt ut bøker i både USA og England, noko som slett ikkje er kvardagskost for ein forfattar frå New Zealand.

Heile tida er det skildra i ein kvardagsleg tone, heilt nedpå. Store drama og mykje tragedie. Lengt, einsemd og isolasjon. Alt saman nedfelt i små bokstavar.

Etter å ha lese ferdig undrar eg meg over denne engelen. Kor er engelen ved bordet? Kan hende er det den som ligg som ein understraum gjennom heile verket. Det håpet som hovudpersonen vår aldri misser. Det at ho aldri misser seg sjølv eller sitt eige verd av syne. *Ho er ein overlevande.* Og verket i seg sjølv vert eit vitnesbyrd over alt som har hendt. Alt det ho har sett. Skrive i kjærleik. ■

Janet Frame (1924-2004) var en av New Zealands mest fremtredende forfattere. Hun var født i Dunedin, New Zealand i en arbeiderklassefamilie med sterk litterær interesse. I ungdomstiden fikk hun psykiske problemer, og tilbrakte mange år på sinnsykehus, feilaktig diagnostisert som schizofren. Hun debuterte som forfatter i 1951 med novellesamlingen *Lagunen* og andre historier, mens hun fremdeles var innlagt på lukket avdeling. Senere skrev hun mer enn 20 litterære verk – romaner, memoarer, novellesamlinger og diktsamlinger. Hun er tildelt alle de fremste litterære prisene i New Zealand, samt Commonwealth Literature Prize. Hun var æresmedlem i American Academy of Arts and Letters.

Hennes selvbiografi *En engel ved mitt bord* har vært filmet med Jane Champion som regissør.

(Kilde: Forlaget Oktober)

Byrå: OktanOslo

Er du bibliotekar, hører du til hos oss – uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på
<http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

**Alle nyinnmeldte er med i trekning
av en iPad hvert kvartal.**

Offentlig samtale er mer enn eventmakeri

Å utforme bibliotekenes rolle som arenaer for offentlig samtale, krever mer enn fingerferdighet med hensyn til å lage arrangement og events.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Hvordan skal bibliotekene utforme sin rolle som arenaer for offentlig samtale og debatt? Det avhenger av hva slags utfordringer vi står overfor med hensyn til å utvikle og opprettholde en bærekraftig offentlighet. Er utfordringene for eksempel først og fremst knyttet til forekomsten av debattarenaer? Er de knyttet til tilgang til borgerrelevant informasjon og kunnskap? Eller er det kanskje heller slik at variasjoner med hensyn til de ferdighetene som kreves for å delta i og å bli hørt i den offentlige debatten skaper en demokratisk ubalanse? Svar på spørsmål av denne typen vil avgjøre hva slags typer av tiltak og initiativ bibliotekene bør prioritere.

Det skjer mye interessant forskning og forskningsbasert refleksjon omkring slike spørsmål som bibliotekene kan ha stor nytte av.

En av dem som tidlig skrev om dette temaet, var Veronica Johansson fra bibliotek- og informasjonsstudiene i Borås. I 2004 publiserte hun en artikkel med tittelen *Public Libraries as Democratic Intermediaries*. Utgangspunktet til Johansson er at i den før-digitale offentligheten hadde tradisjonelle medier som aviser og kringkasting en dobbelt funksjon: Dels var de kanaler som myndighetene brukte for å formidle informasjon om offentlige vedtak og beslutninger, dels var de arena-

er for kritisk journalistikk og kritisk debatt om myndighetenes politikk og maktutøvelse.

Internett forandrer dette. Myndighetene kommuniserer i økende grad direkte med borgerne. Tradisjonelle medier svarer på dette på to måter: I noen tilfeller rendyrker de underholdningsfunksjonen – infotainment. Floraen av realityprogram og kokkekonkurranser mellom kjendiser som fyller TV-kanal etter TV-kanal, er eksempler på det. En slik utvikling, der den kritiske funksjonen nyhetsmediene tidligere har hatt svekkes, gjør borgerne avhengig av myndighetenes egen versjon av de politiske beslutningene. Den får stå uimotsagt. Det andre svaret kan være at noen medier rendyrker den kritiske funksjonen. De som ikke beveger seg fra nyhetsformidling og kritisk debatt over til underholdning, blir som NRKs Brennpunktredaksjon: Her skal politikernes og byråkratenes skjulte agendaer og maktmisbruk avsløres. Prisverdig, men samtidig kan resultatet lett bli manglende tillit og politikerforakt – holdninger som sannsynligvis ikke bidrar til å fremme politisk deltakelse.

Kan folkebibliotekene spille en formidlerrolle som kan kompensere for disse endringene og som kan balansere mellom det å være en kanal for formidling av informasjon fra det offentlige med arena-

er for kritisk samtale og diskusjon, spør Johansson. Med utgangspunkt i eksempler fra Sverige mener hun å finne lovende indikatorer på at bibliotekene har et potensial i så måte.

Offentlighetsteori i tradisjonen fra Jürgen Habermas tar utgangspunkt i at den offentlige sfæren i utgangspunktet er åpen og tilgjengelig for alle. Den er styrt av normer der deltakerne har det felles beste som utgangspunkt og der vi når fram til enighet om hva som best tjener fellesskapet gjennom rasjonell argumentasjon.

Men fungerer det egentlig slik? Nancy Fraser er en amerikansk samfunnsviter som stiller spørsmålsteget ved det. Er det for eksempel ikke slik at noen grupper dominerer den offentlige samtalen og har makt til å definere hva som er fellesskapets interesser mens andre grupper og deres syn på hva som burde være fellesskapsinteresser, marginaliseres? Og er det ikke slik at dette resulterer i deloffentligheter som utfordrer den dominerende fortellingen?

For bibliotekene kan dette bety at en viktig oppgave er å bidra til at grupper som ikke uten videre slipper til i den dominerende offentlige samtalen også får arenaer der de kan bli hørt. Samfunnsviteren Janet Newman har skrevet om dette for britiske folkebiblioteks vedkommen-

de – hvordan de har beveget seg fra en forestilling om at det finnes én britisk offentlighet, til en oppfatning av at bibliotekene heller må rette arbeidet inn mot grupper: eldre, innvandrere, unge mv. Vi ser det i norske bibliotek også. Mange har eldreuniversitet og skaper dermed en offentlig arena for denne gruppen. Og de har program der innvandrergupper kan presentere sin kultur, for eksempel pakistanske poesikvelder som Furuset bibliotek i Oslo har hatt. Eller det nye ung-biblioteket som Deichmanske bibliotek utvikler på Tøyen.

Da oppstår naturligvis utfordringen: Hvordan skape broer og forbindelse mellom disse arenaene som kan befordre en opplevelse av at til tross for ulikheter i interesser, alder, etnisitet mv. lever vi i samme samfunn og har noen grunnleggende felles interesser? Dette var et helt sentralt utgangspunkt for forskningen i PLACE-prosjektet: Hvordan kan biblioteket være en arena som bygger broer mellom deloffentligheter og skape samfunn – arenaer der vi finner sammen på tvers av ulikheter? Kan vi bygge broer mellom eldreuniversitetet og ung-biblioteket?

Sandra Braman, nøkkeltaler på bibliotek- og informasjonsutdannings jubileumskonferanse i desember og en sentral informasjonspolitisk forsker, hevder at i det hun kaller den informasjonelle staten skjer det en maktoverføring fra borgere og sivilsamfunn til staten. Staten vet mer og mer om borgerne, borgerne mindre og mindre om staten. I den informasjonelle staten reduseres mulighetene til meningsfull deltakelse og det må ligge til grunn for utmeislingen av bibliotekets rolle, argumenterer hun.

Et av de siste og mest interessante bidragene i forskning og forskningsbasert refleksjon om biblioteket som en arena for offentlighet kommer fra USA og universitetet i Pittsburgh, der Michael M.

Trussel? Kan biblioteket Tio Tretton i Stockholm utfordre åpenhet som kommunikasjonsform i offentligheten?

Widdersheim og Masanori Koizumi – opprinnelig fra universitetet i Tsukuba i Japan – har publisert flere interessante arbeider om bibliotek og offentlighet. De to forskerne har analysert årsberetninger fra tre folkebibliotek i USA – blant dem New York Public Library og Carnegiebiblioteket i Pittsburgh – 12 årsberetninger fra hvert av de tre bibliotekene fra perioden 1900 til 2010 – for å studere ulike forhold ved biblioteket som institusjon for offentlighet. De har som utgangspunkt – noe vi også observerte i PLACE-prosjektet – at biblioteket er så langt fra bare en institusjon for offentlighet. Det er også i aller høyeste grad en institusjon for privatsfæren. Private aktører konstituerer biblioteket både som en institusjon for den offentlige sfæren og som institusjon for privatsfæren.

I sin analyse av biblioteket som arena for offentlighet tar Widdersheim og Koizumi utgangspunkt i noen kjerneverdier ved offentlighet, først og fremst åpen tilgang for alle og en kommunikasjon som er språklig og deliberativ. Med hensyn til biblioteket som institusjon for offentlighet, definerer de tre kanaler: Styringskanalen, der borgere og biblioteksystemet kan kommunisere om samlingene, tjenester, program og bibliotekpolitikk; legitimeringskanalen som også er karakterisert ved en åpen og diskursiv kommunikasjon, men der diskursen til forskjell fra styringskanalen er rettet inn mot opprettholdelse og bevaring av systemet som helhet. Det var den kanalen vi så i aksjon da byregjeringen i Oslo stil-

te spørsmålsteget ved det nye hovedbiblioteket i høst. Det var også her byens borgere engasjerte seg, for eller imot. Det er også her vi har sett mange eksempler på når borgerinitiativ organiseres for å stanse biblioteknedlegelser. Den siste kanalen kaller Widdersheim og Koizumi for allmenningskanalen (The Commons Channel). Den skiller seg fra de to andre ved at det som da diskuteres, er forhold knyttet til kultur og samfunn som dreier seg om samfunnet utenfor bibliotekene.

Mens kommunikasjonen i offentlighetsdimensjonen er preget av åpenhet og deliberasjon, er kommunikasjonen i privatsfæredimensjonen relativt lukket og ikke-deliberativ. Forhandlinger, kontrakter, kommunikasjon i lukkede venne- og familiekretser preger kommunikasjonen.

Men det er porøse grenser mellom de to dimensjonene. Kommunikative logikker fra privatsfæredimensjonen kan smitte over på offentlighetsdimensjonen og lede til pervertering av den. I styringskanalen kan for eksempel forhandlinger, avtaler og kontrakter mellom bibliotek, produsenter og leverandører komme til å dominere på bekostning av åpen kommunikasjon mellom borgere og bibliotek. Står vi overfor slike utfordringer i bibliotekenes tilpasning til e-bøker og e-boklån? Eller: Kan bestemte utforminger av initiativ for å skape arenaer for avgrensede grupper, for eksempel ung-bibliotek hvor voksne ikke har adgang, utfordre åpenhet som kommunikasjonsform i offentligheten? Slike problemstillinger inviterer Widdersheim og Koizumis bidrag oss til å reflektere over. Og modellen deres er et redskap for refleksjon.

Å utforme bibliotekenes rolle som arenaer for offentlig samtale krever mer enn fingerferdighet med hensyn til å lage arrangement og events. ■

Årets bibliotek 2015

Berg folkebibliotek tok førsteprisen

Fra prisutdelingen hos Fritt Ord i januar: Ingrid Bjørkli Jansen, rektor på Berg skole (f.v.), Mariann Schjeide leder i Norsk Bibliotekforening, **Brita Esaiassen bibliotekar på Berg folkebibliotek**, Kristin Strand Iden, biblioteksjef i Lenvik, og Kristin Vinje, stortingsrepresentant og jurymedlem for Årets bibliotek.

Den gjeve NBF-prisen Årets bibliotek gjekk for 2015 til Berg folkebibliotek på yttersida av Senja i Troms, en kommune med 900 innbyggere.

Juryen skriv i sin grunngjeving: – Gjennom strategisk og kreativ ressursutnytting er Berg folkebibliotek eit ideal for alle bibliotek som stadig må argumentere for sine budsjett. På ein stillingsprosent som burde vore mykje høgare, klarar «ho Brita» å involvere innbyggjarane slik at ressursane vert utnytta. Kokekunnskapar og handarbeidsteknikkar utvekslast i kultur møte mellom norskfødde, arbeidsinnvandrarar og flyktningar.

I eit samarbeidsprosjekt om biblioteket som sosial arena trekker samlingane 100-150 menneske kvar gong – i ein kommune med 900 innbyggjarar!

– Med kreativ innstilling fiksast oppussing på dugnad, og innvandrarar får med seg pengar for å kjøpe med barnebøker frå heimlandet. Ungdomsskoleelevar får opplæring og «tilsettast» for å drive bibliotek og hjelpe yngre elevar. Og erfaringane deler biblioteksjefen i vertskapskom-

munesamarbeidet i Troms, som integrerer biblioteket i et bibliotekfaglig fellesskap og faglig nettverk. Dei fleste bibliotek i Noreg er små, og folkebiblioteket i Berg gjenopplivar den gamle dugnadsanden som alltid har vore livsnødvendig i fiskevær og bygdesamfunn. Å vere med å forme samfunnet ein er del av, er ein grunnpilar for demokratiet. På yttersida av Senja kviler denne pilaren på eit botnsolid grunnfjell: folkebiblioteket! ■

Liten men sterk

- Hva tenker du om at dere nå er blitt Årets bibliotek? Vi spør bibliotekar **Brita Esaiassen på Berg bibliotek**.

– Det var for det første kjempestort å bli nominert. Å vinne var helt fantastisk! En flott måte å bli sett og verdsatt på, og det viser at små distriktsbibliotek også er viktige.

– Hva betyr det for dere i det videre arbeidet?

– Dette er med på å synliggjøre vårt bibliotek som en viktig samfunnsaktør, der både det faglige og sosiale blir ivaretatt. At jeg som eneste ansatt på 34% stilling i biblioteket sammen med ulike frivillige i nærmiljøet, altså ildsjeler- barn og voksne, personer med ulik kulturell bakgrunn og nasjonalitet, sammen har skapt et så godt tilbud der alle kan benytte, og at dette samarbeidet blir verdsatt og lagt merke til, gjør at de frivillige leter vil fortsette med sin innsats.

– Jeg tror også at denne prisen gjør at flere vil oppsøke biblioteket, og at bibliotekets rolle som institusjon i kommunen kan heve sin status. Dette er jo ting som vil være med i vurderinger for politikernes og kommunens videre satsing på biblioteket.

– Hva vil dere være mest opptatt av på Berg bibliotek i år og årene som kommer?

– Opprettholde det gode nivået vi er på nå, og videreutvikle oss på de ulike områdene vi skal ivareta! Per i dag er vi god på å ivareta alle grupper ut fra vår satsingsbeskrivelse, men dette må vedlikeholdes og holdes trykk på.

– Berg folkebibliotek er i et Vertskommunesamarbeid der bl.a. den bibliotekfaglige biten blir ivaretatt av vertskommunen Lenvik kommune, blant annet biblioteksjef. Vi har et godt samarbeid som bidrar til å styrke småkommunenes mulighet til å skape et godt bibliotektilbud for befolkningen. Dette samarbeidet er veldig viktig og vi jobber for å styrke og videreutvikle det hele tiden, sier Esaiassen og opplyser at Berg kommune har knapt 900 innbyggere, men over 20 ulike morsmål.

– Vi har et mål om å bli en enda bedre bidragsyter i språkopplæringen, både for den som har norsk som morsmål og for den som har et annet morsmål en norsk. Her erfarer vi at biblioteket kan gjøre en stor forskjell! ■

– Red.

NBF-leiar Mariann Schjeide er imponert:

– Berg folkebibliotek viser med all tydelegheit kva ein kanskje meir enn andre stader kan få til i små bygdesamfunn som vi har så mange av i dette landet. Og Brita Esaiassen «ho Brita» er den som held det heile saman, ho blir som det så ofte blir på små stader det personifiserte biblioteket Der folk kjenner og stoler på kvarandre. Der ein mellom anna kan sende pengar med inn-

vandrar som dei kan kjøpe bøker for når dei er i heimlandet. Der ein lever gode liv fordi ingen er usynlege for kvarandre. Da blir det også lettare å løfte eit felles lass. Fordi dugnadsånden langt tilbake har vore livsviktig, fordi det er ein verdi som fortsatt står svært sterkt der oppe i nord, sa ho då prisen vart offentliggjort i Fritt Ord sine lokaler i midten av januar.

Og de to andre nominerte var:

Realfagsbiblioteket ved Universitet i Oslo.

Bergen Offentlige Bibliotek.

Juryen for Årets bibliotek 2015 bestod av:

Mariann Schjeide (leder, Norsk Bibliotekforening)
Evy Sisilie Bergum (biblioteksjef Molde, fjorårets vinner)

Kristin Vinje (stortingspolitiker, Høyre)
Martine Aurdal (journalist, Dagbladet)
Knut Aastad Bråten (redaktør, Syn og segn)

Skolebibliotekar vant Pådriverprisen 2015

Skolebibliotekar Anniken Bjørnes ved Steinkjer videregående skole har vært en pådriver for deling og samarbeid som er i tråd med de grunnleggende verdier alle typer bibliotek er bygd på, og hun er et godt forbilde.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Det mente juryen for Norsk Bibliotekforenings «Pådriverprisen 2015» da de valgte Anniken Bjørnes som prisvinner. I juryens uttalelse heter det videre: «Anniken Bjørnes har i sitt arbeide for å skape et nettverk for skolebibliotekarar gått langt utenfor det man kan forvente. Ved å skape en felles arena for 300 skolebibliotekarar på Facebook har hun bidratt til at en gruppe bibliotekarar som ofte jobber alene har fått et faglig fellesskap og en arena for erfaringsutveksling og praktisk samarbeid.»

Honnør til skolebibliotek

På Bok og Biblioteks spørsmål om hvordan hun reagerte da hun fikk prisen, svarer hun at det var en stor overraskelse og inspirasjon til videre arbeid. Men hun legger fort til:

– Selv om prisen gikk til meg, så tenker jeg at dette er en honnør til alle skolebibliotek og skolebibliotekarar i landet. Det er bra at Norsk Bibliotekforening ønsker å løfte fram skolebibliotekene på denne måten.

Bjørnes har en fot i flere verdener. Hun er både utdannet lærer og skolebibliotekar, og har også jobbet i folkebibliotek.

– *Hva er den største forskjellen på å jobbe i folkebibliotek og skolebibliotek.*

– I folkebibliotek har vi som regel en nokså stabil og interessert gruppe av aktive lesere. Skoleelever leser ofte bare det de må og ikke så mye mer. I skolebibliotek må vi derfor kjempe mye mer for å vekke interessen for litteratur og informasjon, ja, i det hele tatt det å bruke biblioteket.

– *Har du tatt noen spesielle grep siden*

du begynte ved Steinkjer vgs for to år siden?

– Det er viktig for meg å tenke skolebibliotek som noe som er for og med elevene og lærerne. Jeg tenker at biblioteket skal være åpent og ikke et sted hvor bibliotekarene vokter over en samling. Det er derfor viktig å være utadrettet og jevnlig besøke klassene og bidra, enten vi snakker om stoff til særemner eller til støtte for litteraturformidling. Det er også viktig å kassere og fornye samlinga, slik at den passer til skolehverdagen.

Det digitale gir også store utfordringer, mener Bjørnes.

– Det er ikke nok å være god på sosiale medier. Det er lett å tro at man finner alt på Google, men sånn er det jo ikke. Det er derfor viktig i skolebibliotek og vise elevene at det finnes mange andre og viktige digitale ressurser og kildekritikk er viktig.

Inspirasjonskilde

I nominasjonsteksten står det blant annet at Anniken Bjørnes er en «pådriver for deling og samarbeid i skolebibliotekene», og at hun på kort tid har laget et «strålende og effektivt nettverk for så vel inspirasjon som praktisk hjelp, enten det er å skaffe til veie lærebøker som ikke lenger i er i trykk, dele klasesett eller undervisningsopplegg». Videre heter det at «vi trenger sånne som henne, som bare gjør det – setter i gang og deler og drar andre med seg.»

– *Hva vil prisen bety i det videre arbeidet ditt?*

– Den vil være en god inspirasjonskilde, og en måte å markere vårt eget og andre skolebibliotek videre. Vi gjør en viktig

Honnør. – Selv om prisen gikk til meg, så tenker jeg at den er en honnør til alle skolebibliotek og skolebibliotekarar i landet, mener Anniken Bjørnes.

jobb i skolebibliotekene, som går langt ut over å holde orden i bøkene. Litteraturformidling har aldri vært viktigere, og skolebibliotekarene får en stadig større pedagogisk rolle. Å ha større nettverk å forholde seg til, har mye å si for den enkelte skolebibliotekar og for utvikling av skolebibliotekene, sier Anniken Bjørnes. ■

Pådriverprisen deles ut av Norsk Bibliotekforening.

Juryen for 2015-prisen besto av:

Heidi Kristin Olsen (leder)
Thomas Brevik
Birgitte Kleivset
Odd Letnes

Hot och våld vanligt på bibliotek

Bibliotekarierna lever farligt. En svensk undersökning visar att var femte bibliotekarie blivit hotad och drygt 40 procent berättar att det förekommit våld på arbetsplatsen. Personalen trakasseras sexuellt och skadegörelse förekommer.

– Situationen är alarmerande och i längden ohållbar. Någonting måste göras för att vi ska få en acceptabel arbetsmiljö, säger Märit Rönnols, kommunikatör och opinionsbildare för DIK, det svenska akademikerfacket för kultur och kommunikation.

JOHAN ERICHS
MERAMEDIA

En aktuell rapport från DIK visar att otryggheten på svenska folkbibliotek ökar. Rapporten bygger på en anonym enkät som skickats ut till DIKs 5548 bibliotekariemedlemmar, 33 procent har svarat. 84 procent svarar att de upplevt aggressivt beteende från besökare, två tredjedelar har upplevt skad-

egörelse, en av fyra upplever oro och oordning minst en gång i veckan.

Över häften svarar att de utsätts för kränkande tillmälen på jobbet och att de utsätts för verbala attacker på grund av sitt kön.

Rapporten har namnet «Vi är bibliotekarier – inte psykologer eller socialarbe-

tare» med anspelning på att folkbiblioteken är en öppen plats dit alla egentligen är välkomna men det innebär också att personer med olika slags problem kan uppleva biblioteket som ett ställe där får vistas. Enligt rapporten handlar det om personer med alkoholproblem, andra drogmissbrukare och psykiskt sjuka. In- ►

Allvarlig. En aktuell rapport från svenska fackförbundet DIK visar att många bibliotekarier utsätts för hot och våld på arbetsplatsen. – Situationen är allvarlig. Våra bibliotekariemedlemmar måste få en bättre arbetsmiljö, säger DIKs kommunikator Märit Rönnols. Bild: Anders Regnell/DIK

divider som vill ha en stunds värme och tak över huvudet men som i det syftet inte borde besöka biblioteken och ha dess lokaler som en tillflyktsplats. Även stora grupper av ungdomsgång utgör ett problem, biblioteken kan för dem ersätta en stängd eller flyttad fritidsgård. Denna grupp nämns som stökig och bråkig mot personal och andra besökare.

– Problem med hot och våld har pågått under så lång tid att det på vissa bibliotek blivit ett normaltillstånd vilket är helt oacceptabelt. Våra medlemmar ska inte utsättas för detta och det är svårt för dem att trivas och prestera i en så otrugg arbetsmiljö. Vår uppmaning är att alla incidenter rapporteras till arbetsgivaren och allvarliga händelser polisanmälas, säger Märit Rönnols.

Skadegörelse

Två tredjedelar som svarat på enkäten anger att de upplevt skadegörelse på egna biblioteket form av att besökare tänder eld på böcker förstör möbler, river sönder böcker eller urinerar på hyllor med mera.

En bibliotekarie som valt att vara anonym ger i enkäten följande beskrivning av sitt yrke: «*Detta är inte ett yrke för små blyga violer, man måste klara mycket. Och så har det varit länge, det är inget nytt med gängbråk mm. Sånt kommer och går i vågor. Viktigt att det finns väktare och larm och att man inte blir så arg att man går i klinch med de som gapar och skriker.*»

I enkäten gör många svarande reflektionen att situationen med våld och hot på bibliotek utgör en aktuell spegel av ett samhälle där otrivsel och obehagstendenser som inverkar på en trivsamt vardagsmiljö tillåts öka. Men rapporten ger också stöd för att förekomsten av oro och oordning på bibliotek inte är ett nytt fenomen. Mer än av hälften av de svarande upplever att problemen har funnits under lång tid.

Hot

Enligt rapporten är det vanligast förekommande att hoten kommer ansikte mot ansikte från besökare på biblioteket, men de svarande har även fått hot via telefon, sms, e-mail och sociala medier. En fjärdedel av de svarande upplever att förekomsten av hot har ökat, medan 56 procent upplever att det är på samma nivå som tidigare.

Även om DIK inte har några tal är det sannolikt så att antalet sjukskrivningar ökat till följd av brister i arbetsmiljön. Rapporten redogör också för bibliotekarier som slutat på grund av otrivsel på arbetsplatsen. En bibliotekarie ger följande skräckskildring av sin arbetsplats:

«Några exempel på de situationer som inträffat på min arbetsplats: handgripligt bråk mellan besökare, hot och kränkande ord mellan besökare eller riktat mot personalen, unga vuxna som tar kokain öppet i soffhörnan på biblioteket, ungdomar som sitter med kniv i lokalen och sprättar upp fåtöljer och soffor, vuxna missbrukare som injicerar på toaletten, ungdom som blottar sig för personalen.»

Saknar uppbackning

DIK kräver nolltolerans mot hot och våld på biblioteken och föreslår i rapporten följande åtgärder:

- Arbetsgivaren ska bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete och definiera hot, våld samt oro och oordning på biblioteken som ett arbetsmiljöproblem.
- Varje arbetsplats ska ha nedskrivna och kända rutiner för att anmäla incidenter, förankrade hos personal och arbetsgivare och varje incident ska rapporteras och hanteras.
- Varje arbetsplats ska ha en handlingsplan för hur bibliotekspersonalen ska möta svåra och hotfulla situationer, och personalen ska ha rätt utbildning för att hantera uppkomna situationer.

– Det borde finnas handlingsplaner på biblioteken hur personalen ska agera vid situationer som stör arbetsmiljön men vi inser att så inte alltid är fallet. Vår avsikt är att i nästa undersökning bland annat ta upp bristen på handlingsplaner och vad det betyder, berättar Märit Rönnols.

Utmärkande för rapporten är att många bibliotekarier känner att de saknar tillräcklig uppbackning från arbetsgivarna i frågor om allvarliga incidenter i arbetsmiljön.

Genomgående efterfrågar de svarande stöd från chefer. Att bli uppbackad i eller efter en obehaglig situation och att händelser som stör arbetsmiljön tas på allvar.

– De anställda vill ha betydligt starkare stöd från arbetsgivaren och gärna att arbetsgivaren tar sig tid att besöka biblioteken för att skaffa sig en uppfattning av situationen. Vi vill att arbetsgivaren kliver fram och tar rejäla initiativ för att varaktigt lösa problemen.

Samarbeten

Katti Hoflin är stadsbibliotekarie i Stockholm, en stad där det förekommit uppmärksammade problem på biblioteken. Hon menar att biblioteken inte ensamma kan lösa problemen.

– Det är givetvis alltid allvarligt när arbetsmiljön hotas. Det gäller att ha ett bra rapporteringssystem och en bra handlingsplan om något som stör arbetsmiljön inträffar. Men det handlar inte bara om problem som är relaterade till biblioteket utan har också med andra instanser i samhället att göra. En väg mot förbättrad arbetsmiljö är att biblioteken jobbar mer aktivt och preventivt med andra parter i lokalsamhället, säger Katti Hoflin ■

Förebyggande. –Det är klart att situationen är allvarlig. En lösning kan vara att jobba förebyggande med andra instanser i samhället i syfte förhindra hot och våld på arbetsplatsen, menar Katti Hoflin är stadsbibliotekarie i Stockholm. Bild: Kulturförvaltningen Stockholm Stad

Bli oppdatert! Bli inspirert!

www.bokogbibliotek.no

**Lik oss også
på Facebook!**

Svensk förort har världens

Kista Bibliotek i Stockholm har utsetts till världens bästa folkbibliotek 2015. Optimal placering, områdesknuten kompetens hos personalen, attraktiva interiörer och ett starkt aktivitetsfokus är inslag i prismotiveringen.

Biblioteksverksamheten generellt är i en stark förändringsfas och i en ständig ambition av att bygga framtidens bibliotek.

JOHAN ERICHS
MERAMEDIA

Danska kulturstyrelsen har delat ut den prestigefulla internationella utmärkelsen «Public Library of the Year Award 2015» och valt Kista

Bibliotek som världens främsta folkbibliotek. Priset som är instiftat av den danska Kulturstyrelsen delades ut vid den internationella biblioteksunionen IFLA's års-

möte i Cape Town i Sydafrika.

– Det var framförallt en rad inre kvaliteter som juryn valde att lyfta fram i sin bedömning. Hur man arbetar som bibli-

bästa bibliotek

otek men också arkitektoniska interiörer och element som understödjer de aktiviteter som är viktiga för biblioteket, förklarar Morten Lautrup-Larsen, vicedirektör i den danska Kulturstyrelsen.

En avgörande orsak för valet av Kista är enligt Morten Lautrup-Larsen, att man i verksamheten har en stark orientering mot dem i lokalområdet som använder biblioteket.

– Ett starkt fokus på att erbjuda aktiviteter och skapa en biblioteksmiljö som utgår från de lokala användarna är generellt ett inslag som blir allt viktigare för biblioteken, helt enkelt att spegla samhällets behov och bidra till exempelvis pro-

blemlösning, menar Morten Lautrup-Larsen.

Ledarskap

Många bibliotek befinner sig i en nästan ständig pågående omdaningsfas styrt av utvecklingen i samhället och i bibliotekets närområde. Ständig teknikutveckling, ändrad befolkningssammansättning och ett starkare samhällsengagemang bland medborgarna gör att biblioteken står inför en utmanande uppgift för att stärka sin position i framtidens samhälle.

Jenny Lindberg är doktor i biblioteks-informationsvetenskap och studierektor vid Bibliotekshögskolan i Borås. Hon

menar att ett skickligt ledarskap är nödvändigt för att forma ett attraktivt bibliotek.

– Det handlar om att fånga upp alla de goda krafter som finns i en verksamhet, och att kunna rikta dem på rätt sätt är ofta avgörande för utvecklingen.

Inom biblioteksvärlden råder inte riktigt samma specialiserade kravbild för verksamhetsledare som det gör inom andra områden, ex näringslivet.

– Det finns en stor bredd av kompetenser, och hur man arbetar kan bero på bibliotekstyp, arbetsplatsens storlek och vilken intresseprofil en chef har. Vissa bibliotek arbetar kanske mindre utforskan- ►

Elisabeth Aquilonius,
chefen för det prisvinnande
Kista bibliotek.

Morten Lautrup-
Larsen, vicedirektör i den
danska Kulturstyrelsen.

Jenny Lindberg,
studierektor vid
Bibliotekshögskolan

de och är mer av det förvaltande slaget, menar Jenny Lindberg.

Utveckling

Kraven på framtidens bibliotek kommer sannolikt att förändras i takt med att det omkringliggande samhällets utvecklas i riktningar som idag kan vara svåra att förutse.

– Inom bibliotekarieprofessionen finns ett behov av att ligga väl framme och möta utmaningarna som kommer. Kanske kan det bli enklare att möta framtiden om inslaget av nya initiativ och utmaning bland personalen uppmuntras i större utsträckning. Även om det är en verksamhet som är styrd av lagar och politiker är det viktigt att det finns utrymme för nytänkande.

– *Har bibliotekarierna tillräcklig kompetens för att kunna driva verksamheten mot framtiden?*

– Se bibliotekariekompetensen som ett rörligt mål. Det krävs specialiseringar och en löpande kompetensutveckling under hela yrkeslivet som bibliotekarie. Det handlar om att som framtidens bibliotekarie behöver vara nyfiken, flexibel, att vilja lära nytt och påverka utvecklingen. Konkurrenten i dagens medielandskap är så hård att det är avgörande att vara relevant och synlig för att framstå som attraktiv. Biblioteket har ett stort förtroende som kulturinstitution men behöver arbeta aktivt för att behålla och locka nya potentiella målgrupper utifrån intressen och samhällsrelevans. Dessutom är det viktigt med lokala anpassningar av verksamheten. Här menar jag att biblioteket i Kista är framgångsrikt, säger Jenny Lindberg.

Bevara identitet

– *Vilka synsätt bland bibliotekarierna är betydelsefulla för att driva bibliotekens utveckling?*

– Jag är skeptisk till idealen att man *alltid* ska vara så oerhört hungrig och

förändringsbenägen i allt man företar sig, i synnerhet när man känner att man faktiskt bedriver en verksamhet som fungerar bra. Jag tror att för att finna kraften och motivet för att vara utvecklingsinriktad handlar det ofta om att hitta något gemensamt intresse som man brinner för, ett kollektivt projekt som man kan åstadkomma med sina arbetskamrater och att det ges respons från besökarna.

I alla föränderlighet och nya verksamhetsinriktningar understyrker Jenny Lindberg vikten av att bibliotek inte tappar bort sig i ruschen att vara först med ny teknik och hänga på olika trender så tidigt det bara går.

– Låt utvecklingsarbetet utgå från bibliotekets kärnverksamhet, eftersom biblioteket i sig har unika värden. Annars finns risken att biblioteket tappar bort sin grundidentitet som en av de idag få offentliga mötesplatser utan vinstintressen som bjuder in på ett helt kravlöst sätt, det är ett värde man måste slå vakt om. En annan viktig inriktning för framtiden är mångsidigheten, att biblioteken erbjuder en bred verksamhet i sitt utbud.

– *Hur långt ska biblioteken gå i sin strävan för att möta efterfrågan och behov hos besökarna?*

– I professionen som bibliotekarie måste man våga, kunna och orka ge kvalitativa rekommendationer och inte bara ta hänsyn till vad som efterfrågas, det är viktigt att vara proaktiv. För framtiden tror jag att det är ett viktigt och ansvarsfullt inslag för att borga för kvalitet och professionalism. Samtidigt är det ju viktigt att lära känna sina målgrupper och deras intressen. Det kan man ju göra både i de dagliga mötena och genom att läsa på och dra nytta av aktuell forskning.

Värna miljön

Biblioteken har gått från att vara traditionell tyst miljö till att vara öppna för ljudliga aktiviteter och samtal. I synnerhet folkbiblioteket har länge diskuterats i ter-

mer av en *mötesplats*. Förändringen har höjt acceptansnivån vilket på en hel del håll har missbrukats av individer och grupper som utnyttjar bibliotekslokalen på oönskat sätt genom att trakassera personal, förstöra och uppträda på ett sätt som skapar en stökig atmosfär för biblioteksmedarbetare och besökare.

– Den debatt som förs kring våld och hot på bibliotek och mot bibliotekspersonal måste tas på allvar. Många besökare vill verkligen ha lugn och ro på bibliotek och det önskemålet måste lösas logistiskt, det är en grundpelare i verksamheten som inte får kompromissas bort, avslutar Jenny Lindberg.

Hitta en egen väg

Elisabeth Aquilonius är enhetschef för bland annat Kista bibliotek.

– Priset betyder mycket, det stärker intresset för biblioteksverksamheten och vi har sedan starten för ett drygt år sedan fram till årsskiftet, tredubblat antal besökare. Dessutom ger utmärkelsen ett politiskt signalvärde som förhoppningsvis betyder att biblioteken får fler resurser.

– *Hur bygger man ett bibliotek som utses till världens främsta?*

– Jag tror att det är en kombination av att vi finns på en plats (shoppingcentret Kista Gallerian) där är fullt med folk från morgon till kväll, lokaliseringen är viktig. Våra lokaler är funktionella och vi vänder oss till en bred besökarskara, allt från forskningsintensiva teknikföretag till fotbollslagets ungdomar som kommer hit för läxhjälp och samarbetar även med olika utbildnings- och kulturinstitutioner.

– *Vilka tips har du till de bibliotek som vill kämpa om titeln i framtiden?*

– Hitta egna drivkrafter och formulera en tydlig målsättning vilken slags biblioteksverksamhet man vill bedriva för att vara så aktuell som möjligt för lokalsamhället, avslutar Elisabeth Aquilonius. ■

Enkelt. – Å kjøpe og låne fysiske bøker er svært enkelt her i landet, sammenlignet med store deler av verden. Mange ser ikke noen fordeler med å sitte hjemme og laste ned, mener forsker Terje Colbjørnsen ved Universitetet i Oslo. (Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen)

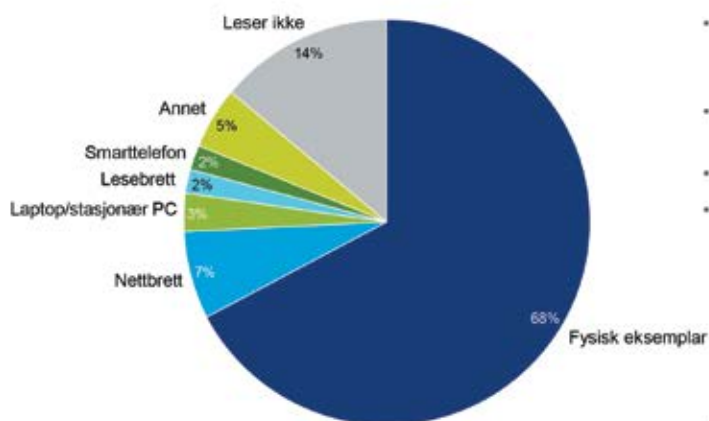
eBøker stagnerer i butikk, øker i bibliotek

E-boklesing er på nedgang i Norge, sier en fersk medieundersøkelse fra Deloitte. Salgstall viser at e-boksalget stagnerte i fjor. Samtidig melder bibliotekene om en øking på opp mot 85 % i utlån av e-bøker ved utgangen av 2015. Hva skjer med e-boka?

Vi trodde vi skulle se en digital transformasjon for bøker – men dette ser ikke ut til å skje

Foretrukket måte å lese bøker på

Blant norske forbrukere (%)

Spm: Hvilket produkt foretrekker du å lese bøker på?

Observasjoner

- Den fysiske boken er fortsatt sterkt dominerende. 70% foretrekker denne (tilsvarer 80% av de som leser bøker) og det er ingen store endringer fra i fjor
- Den fysiske boken er heller ikke et generasjonsspørsmål – det er ikke noen nevneverdig generasjonsforskjell blant de digitale alternativene
- Lesebrettet har ikke slått inn på det norske markedet (kun 2% foretrekker dette, samme andel som i fjor)
- Kun 15% har kjøpt en e-bok de siste 12 månedene
- Andelen forbrukere som ikke leser bøker i det hele tatt er forholdsvis stabil. Menn er overrepresentert (19% vs. 9%)

Konklusjoner

- At e-bøker ikke har slått an i Norge henger tett sammen med restriksjoner for norske e-bøker. Så lenge det ikke finnes et tilstrekkelig stort tilbud av bøker på norsk vil attraktiviteten for disse fortsatt være begrenset
- Vi tror derfor ikke at det kommer noen digital transformasjon for bøker – i hvert fall ikke i nær fremtid

© 2015 Deloitte AS

AV MARITA LETNES

UTDANNET LITTERATURFORMIDLER FRA UIO OG JOBBER SOM INNHOLDSRÅDGIVER I HEARTBIT.NO OG LILLY LABS.

E-boklesing er på nedgang i Norge, sier en fersk medieundersøkelse fra Deloitte. Salgstall viser at e-boksalget stagnerte i fjor. Samtidig melder bibliotekene om en øking på opp mot 85 % i utlån av e-bøker ved utgangen av 2015. Hva skjer med e-boka?

Transformasjonen det ikke ble noe av

– Vi trodde vi skulle se en digital transformasjon for bøker, men dette ser ikke ut til å skje, sier Deloitte's medieundersøkelse for 2015. Konsulenthuset undersøker norske medievaner jevnlig og presenterer dem for mediebransjen.

Den fysiske boken er fortsatt sterkt dominerende. 70% foretrekker denne (tilsvarer 80% av de som leser bøker) og det er ingen store endringer fra i 2014, viser rapporten. Den fysiske boken er heller ikke et generasjonsspørsmål – det er ikke noen nevneverdig generasjonsforskjell blant de digitale alternativene.

På nyttårsaften meldte Klassekampen at veksten i det norske e-bokmarkedet er i ferd med å stagnere. I 2015 gikk salgsveksten for e-bøker ned med 8 prosentpoeng.

Terje Colbjørnsen er forsker ved Universitetet i Oslo og disputerte i 2015 om digitale strategier i den norske bokbransjen. Han bidro til fjorårets utredning om e-bøker og utlån i bibliotek til Kulturdepartementet. Han mener forventningene til vekst har vært naive.

– Da Amazon lanserte Kindle for snart 10 år siden så var veksten i det amerikanske e-bokmarkedet formidabel. Vekstkurvene var voldsomme fra år til år i perioden 2008-2012. Mange så for seg at det skulle fortsette på samme måte, men det var nok en naiv slutning. Veksten har flatet ut, både i Norge og i andre land. Når vi ser tilbake på tidligere antagelser, trodde man at e-boka skulle ha en annen status på dette tidspunktet. Vi så for oss at 20-50 % av boksaget i noen kategorier skulle være i ebok-format, og mange spådde at e-bøker ville ta knekken på boka fullstending. Men det skjedde ikke, og det kommer ikke til å skje i den nærmeste fremtid heller. Det kan se ut til at når de mest ivrige har blitt nådd, så stagnerer det, sier Colbjørnsen.

Han er avventende med tanke på utviklingen i 2016.

– E-bokmarkedet er ennå umodent. Jeg tipper at vi ikke får se noen voldsom vekst i markedet. Jeg tror ikke det er noen naturlig terskel for hvor mange ebøker som blir solgt eller lest i Norge, jeg tror fremdeles det er mulig å få 10-30% andel i noen kategorier, som for eksempel reiselitteratur og billigbok/pocketbok-markedet. Bransjen kunne ha godt av en smash-hit, en ny bestselger av typen «Fifty Shades of Grey». Bransjen må gi incentiver og markedsføre, de må fortsette å satse. Kanskje det kan gi et løft i markedet. Ellers har jeg ingen grunn til å tro at utviklingen i år vil bli vesentlig annerledes enn i fjor, med en ganske beskjeden vekst, sier Colbjørnsen.

Pris og utvalg er viktige faktorer, men kulturelle faktorer spiller også inn som årsak.

– Å kjøpe og låne fysiske bøker er svært enkelt her i landet, sammenlignet med store deler av verden. Mange ser ikke noen fordeler med å sitte hjemme å laste ned. Papirbøker kan også sirkuleres mellom venner og familie på måter som e-bøker ikke kan, sier Colbjørnsen.

Terje Colbjørnsen.
Foto: UiO

Ørjan Persen.
Foto: privat

Økt e-bokutlån i bibliotekene

I bibliotekene er situasjonen for e-boka en annen.

– Utlånet av e-bøker steg med 85% i 2015, sier **Ørjan Persen, innkjøpsansvarlig ved Bergen Offentlige bibliotek**. Han er blant annet med å drifte gruppa E-bøker i norske folkebibliotek på Facebook.

– Det klart største utlånssystemet av e-bøker, eBokBib, hadde i 2015 424 000 utlån. I 2014 var utlånet på 229 000, og økningen var på 85 %. Totalt utgjør e-bøker nå rundt 2 – 2,5 % av utlånet i norske folkebibliotek, forteller Persen videre.

Andelen som e-boka utgjør av alle utlån, er altså liten, men økende. Utlånet av e-bøker var omtrent dobbelt så høyt som salget av e-bøker i Norge i fjor.

– Salget av e-bøker var i 2015 omtrent 240 000 (230 000 frem til 21 desember.). Utlånet av e-bøker var for eBokBib 424 000 i 2015. Med fem fylker som delvis bruker andre utlånssystemer vil det totale utlånet nærme seg 500 000, sier Persen.

Ferske tall fra Bokbasen, bokhandlerenes database, viser at det norske e-boksalget er i ferd med å avta. Det ble solgt færre e-bøker i desember 2015 enn i julemåneden i 2013 og 2014, skriver Klassekampen.

Innkjøpsansvarlig Persen i Bergen gir følgende forklaring på situasjonen.

– Den viktigste faktoren bak veksten i lånetall er sannsynligvis økningen i antall lisenser. I november 2014 var det totalt 48 000 tilgjengelige lisenser/eksemplarer. I november 2015 var det totale antallet lisenser 115 000.

Vi er ennå på et tidlig tidspunkt i utviklingen. Det var først i 2014 at de fleste biblioteker fikk e-bøker.

Låneløsninger og låneadferd for e-bøker

I Norge har vi i dag to ulike tekniske løsninger for å låne e-bøker: eBokBib og BS Weblån. eBokBib er størst. Bibliotekene velger selv hvilken løsning de vil bruke. Brukergruppene varierer fra frittstående bibliotek til konsortier (samarbeidsgrupper).

Utvalget for hvert bibliotek er avhengig av Kulturrådets fordelingsnøkkel. Det har konsekvenser for flere konsortier. Lånere i Akershus har hatt tilgang til 22 eksemplarer av hver tittel tildelt av Kulturrådet, men fra april 2015 ble det redusert til 5 eksemplarer. Bergen får redusert sitt antall fra 3 til 2. De fleste går opp fra null i dag, i følge Rambølls utredning om e-bøker og utlån i bibliotek til Kulturdepartementet.

Kan det være slik at økt utvalg og tilgjengelighet i bibliotekene fører til lavere salg av e-bøker? Det er et stort spørsmål, og gjenstand for diskusjoner mellom forleggerne, bibliotekene og kulturdepartementet.

Bergen ønsker klikk

– Interessen for å lese e-bøker er ganske jevn, den har ikke økt de siste 4 årene. Når vi har nådd de spesielt interesserte, så må det ganske mye til for å øke utlånet. Det må i tilfelle være at digitale lydbøker kommer, at vi når flere på den måten, sier Persen.

Innkjøperen har ikke noen stor tro på noen revolusjon på nye e-bokavtaler. I Bergen ønsker de seg klikkmodeller uten ventelister, men tror ikke det skjer med det første. Persen ser for seg begrenset utvikling i år og et par år framover.

– Det går ikke så alt for godt i bokhandlerverden. De har en liten økning, men den er ikke særlig stor. Salget er ikke all verden å skryte av. Vi ser at storytel-løsningen for lydbøker har blitt veldig populær, og håper å låne ut flere digitale lydbøker i 2016. Vi har systemene, men dessverre ikke avtalene i orden. Det er veldig mye bedre å ha lydbøker på smarttelefonen enn på CDer. Vi har i dag kun 7 digitale lydbøker tilgjengelig, men håper å få kjøpe fra store forlag som Lydbokforlaget og Cappelen Damm våren 2016, sier Persen.

Utvalg av e-bøker

Den fysiske boka blir foretrukket av kulturelle årsaker. E-bøkene taper på pris og dårlig utvalg. Det er særlig tilbudet av barnebøker som har vært mangelfullt. Pr 1.12.2015 er det 9 400 e-boktitler i Bokbasen, bokbransjens database. Biblioteksentralen tilbyr pr 4.12.2015 tilsammen 5000 titler, fordelt på 3 577 skjønnlitterære titler for voksne, 704 faglitterære titler, 710 skjønnlitterære titler for barn og 9 faglitterære titler for barn.

I eBokBib (alle bibliotek) finnes det totalt 3 800 titler. Rundt 650 av dem titler for barn og rundt 300 er frie titler.

– At fysiske bøker tiltaler oss mer enn e-bøker er ikke overraskende. Den

norske e-boka er ennå ikke god nok til å utkonkurrere den norske papirboka. I USA og England er situasjonen annerledes. Amazon har flere fordeler, som en ikke finner i norske e-bøker. Kjøp er enklere, prisene er lavere og en har flere funksjoner, som integrert ordbok. Amazon har også bedre tilpasning til lesebrett som ligner mer på papirlesning. Lesebrett gir en bedre leseopplevelse en lesning på telefon eller nettbrett, som mest vanlig i Norge, sier Persen. ■

Internasjonalt er det to utlånsmodeller som rår: lisensmodellen (også kjent som «eksemplarmodellen») og klikkmodellen. Norge har så langt benyttet lisensmodellen. Det betyr at boka kan kun lånes av én låntaker av gangen. Dermed får e-boka låne- og ventetid, på lik linje med fysiske eksemplarer. Klikkmodellen består i at bibliotekene gir en sum for hvert enkelt utlån, eller «klikk» som boken får. Det finnes også strømme- og abonnementsmodeller, og blandinger av disse.

Lenker

Hvor stort er utlånet av ebøker i Skandinavia? Ørjan Persen.
http://bit.ly/utlån_ebøker_Skandinavia

Svakere vekst for e-bøker. Klassekampen 31. desember 2015.
http://bit.ly/klassekampen_31_des_15

Rambølls utredning om e-bøker og utlån av e-bøker i bibliotek. Juni 2015.
<http://bit.ly/e-bok-utredning-2015>

Deloitte medieundersøkelse 2015. September 2015, Deloitte Norge.

Perceptor, rapport for bokbasen, presentert for eBokBib i desember 2015.
<http://bit.ly/e-bok-og-eBokBib>

Forbrukerrådet om norske e-bøker: For høye priser og for dårlig utvalg. Aftenposten 07.05.2015.
<http://bit.ly/ap-07-05-15>

Bruk av greenscreen til å lage undervisningsfilmer

Læringssenter og bibliotek ved HiOA (LSB) er som mange andre i gang med å lage filmer for å skape et større mangfold av undervisningsmuligheter. Vi henviser til videoer i for- eller etterkant av undervisningen bibliotekarene gir til studenter (flipped classroom) eller kobler filmer til rene e-læringsprosjekter. Filmene lages på eget initiativ når vi ser et behov eller etter ønske fra og samarbeid med utdanningene. Opptakene skal være lett tilgjengelige og lagres på Youtube eller høyskolens egen kanal HiOAFilm.

AV BETTINA LUDWIG

LEDER FOR FAGGRUPPEN FOR UNDERVISNING OG VEILEDNING,
LÆRINGSSENTER OG BIBLIOTEK, HØYSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS.

Det er mange metoder å lage slike videoer på. Opptakene fra TED Academy der et foredrag blir filmet mens det blir holdt er viden kjent, på samme måte blir det filmet forelesninger ved høyskoler og universiteter. I bibliotekverden viser forskjellige screencastprogrammer seg ofte å være nyttig. Ved LSB bruker vi gratisprogrammet Screencast-O-Matic og betalingsprogrammet Camtasia Studio fra Techsmith.

I denne artikkelen vil jeg dele våre erfaringer på hvordan vi lager opplæringsvideoer med hjelp av greenscreen. Arbeidet kom i gang etter at radiologitutdanningen ved HiOA bestilte en rekke filmsnutter om databasesøk fra LSB, der greenscreen skulle benyttes.

Hva er greenscreen?

Greenscreen er en teknikk fra filmbransjen, der en person blir tatt opp foran et grønnfarget lerret. Grønnfargen blir så fjernet og en annen bakgrunn satt inn. Mens jeg som underviser filmes står jeg altså foran en grønnfarget vegg. Det jeg eventuelt ønsker å presentere (ofte med hjelp av powerpoint), blir digitalt lagt til av kollegaen som filmer, enten i sanntid eller ettertid.

Hvilket utstyr trenger man?

Ved LSB er vi så heldige å ha en egen Medieseksjon som står for opptaket. Når studio er rigget til greenscreen, er oppsettet «en grønn bakgrunn av tykt papir, fem lamper, to tv-skjermer, en bildemikser med recorder og et kamera» (Ormestad, 2015, s. 51). Ormestad gir også en grundig innføring i teknikken sett fra filmskaperens ståsted. Ut over det finnes det mange filmer på Youtube som viser hvordan man lett kan lage seg en greenscreen når man ikke har studio.

Fordeler med greenscreen

Jeg opplever at formatet har en rekke fordeler i forhold til andre muligheter å lage undervisningsfilmer:

Filmen får bedre filmkvalitet: Filmen blir spilt inn i studio. Hos oss er det en filmspesialist som tar opp filmen og redigerer. God kvalitet av lys og lyd er dermed garantert. Kvaliteten av filmen blir også bedre i og med at foredragsholder og presentasjon ikke blir tatt opp fra samme skjerm.

Filmen får bedre pedagogisk kvalitet: Med greenscreen får tilskueren inntrykk av at underviseren står «inne» i presentasjonen sin, og ikke foran eller ved siden

av (slik som er tilfelle ved opptak av en forelesning). Presentasjon og underviser vises samtidig hele tiden, noe som gjør det lettere å følge med når man ser på. Greenscreen gjør det altså mulig å ta opp hele kroppen til foredragsholderen (noen screencastprogrammer tillater å ta opp hodet, med andre kan man bare ta opp lyd). Denne fordelene gjelder det å utnytte: Når en større del av kroppen vises, kan jeg som underviser bruke gester aktivt og bevisst for å etablere kontakt med studenten og dermed støtte læring. Igjen blir det lettere for studenten å holde fokus.

Opptak med greenscreen er tidsbesparende: Jeg som underviser trenger ikke å bruke ressurser på redigering og kan konsentrere meg på fag og metodikk. Min kollega fra Medieseksjonen redigerer dessuten mye raskere enn det jeg kunne ha klart. Feil kan enkelt klippes vekk, og det er fort gjort å ta opp den samme scenen en gang til og lime den inn i etterkant hvis man ikke er fornøyd med deler av opptaket.

Bedre klasseromsundervisning etter opptak med greenscreen: Etter å ha tatt opp til sammen ni korte filmer om databasesøk opplever jeg en positiv ringvirkning jeg ikke hadde forventet. Tilba-

ke i klasserommet viser det seg nemlig at min undervisning er blitt bedre. Jeg klarer å føre gjennom timen på en enda tydeligere måte. Fra før lager jeg kjøreplaner til enhver undervisning, men opptakene krevde en ny tenkning i hvordan de enkelte elementene kunne lages som egne kapitler. Denne strukturen har blitt overført til klasseromsundervisningen. I tillegg bruker jeg mindre tid enn før på å gi ren informasjon. Filmene skal være så korte som mulig, og redundante elementer som måtte skrelles vekk for å være kort og presis fortsetter å være borte når jeg forklarer i klasserommet. Dermed blir det frigjort verdifull tid til individuell hjelp og veiledning.

Å passe på

Et opptak med hjelp av greenscreen må forberedes og tilpasses formatet, det er mer enn å stå og holde en forelesning på samme måte som man har gjort mange ganger før, selv om innholdet kan være det samme.

Powerpointpresentasjonen må lages i bredskjermformat (16:9). Teksten/bilder må settes til høyre eller venstre for å gi plass til kroppen som blir filmet. Det bør være så lite tekst per slide som mulig, og så stor tekst som mulig.

Det er fint å bevege seg til høyre og venstre mens man snakker for å lage dynamikk – presentasjonen må tilpasses slik at det er mulig. Det lønner seg også å bevisst tenke på hvilke gester man ønsker å bruke når, og ta seg tid til å øve inn disse sammen med foredraget i forkant av filmingen. Gode gester støtter læring!

Man peker i løse lufta ved siden av seg, mens det i den ferdige videoen ser ut som om man peker i presentasjonen. Dermed må man være litt obs på hvor

man peker når man f. eks. har lyst til å understreke noe, slik at det ikke blir helt feil i filmen. Presentasjonen vises imidlertid på to mindre skjermer på høyre- og venstreside av «scenen» der man står mens filmingen pågår, til egen støtte.

Filmene skal, som vanlig for opplæringsvideoer, ikke være for lange. Vi prøver å ligge rundt fem minutter, og i hvert fall ikke mer enn ti. Har du mye å si, er det bedre å dele innholdet i «kapitler» og lage flere korte snuter. Å måtte bryte ned en hel undervisningstime i enkeltkapitler har for min del vært en nyttig erfaring. Som nevnt ovenfor har jeg blitt mer bevisst på hvordan jeg bygger opp timen (både den virtuelle og den virkelige), og hva som må settes i fokus til enhver tid. For å lage så korte videoer som mulig må man strippe ned foredraget ned til det vesentlige og være kort og presis.

Konklusjon

Sekvensen på til sammen ni videoer ble tatt opp på én formiddag. Den inneholder fire videoer med powerpointpresentasjoner og fem videoer der søk blir vist online etter en kort innføring med powerpoint. Vi valgte å bruke greenscreenformatet også på de fem søkevideoene. Hodet mitt vises her mens jeg gir innføringen for å skape kontakt, og blir faset ut når søk blir gjort i databasen.

Jeg opplever at de forskjellige metodene å lage undervisningsvideoer på utfyller hverandre. Gratis screencastprogrammer egner seg bra når man fort skal ta opp en kort sekvens til øyeblikkets behov (f. eks. sende opptak om hvordan man skifter stil i EndNote til en bruker man ikke har mulighet til å møte). Screencastprogrammer med redigeringsmulighet som er betalingsbasert egner seg best til nettopp

det: ta opp screencasts (f. eks. hvordan man bruker Oria). Redigeringen er imidlertid ofte tidkrevende. Greenscreen er overlegen i måten man får kontakt med brukerne på. Den andre store fordelen er at det tar lite tid å lage screencasts på «godt nok»-nivå (Ormestad 2015, s. 67) med greenscreen.

Veien videre

Faggruppen for undervisning og veiledning ved LSB har satt laging av filmer med greenscreen som hovedtiltak våren 2016. Vi håper at flere har lyst til å prøve seg i formatet og dermed øke poolen av filmer vi har tilgjengelig til undervisningen vår. Aktuelle temaer er opplæring i databasesøk, EndNote, sitering og kildekritikk. ■

Bluescreen. [2015]. Wikipedia. Hentet fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Bluescreen>

Ludwig, B. [2015]. En innføring i databasesøk. [Videoklipp]. Hentet fra <http://film.hioa.no/helsebiblioteket-1-databasesok>

Ormestad, A. [2015]. Kostnadseffektive studioopptak av forelesninger. [Masteroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus]. Hentet fra <https://oda.hio.no/jspui/handle/10642/2738>

Pris til Haugesund bibliotek

Haugesund folkebibliotek tilbyr litteratur på morsmålet til byens nye innbyggere. Biblioteksjef Marianne Hirzel mener litteratur på eget morsmål kan være et pusterom i en fremmed hverdag for våre nye landsmenn. Det populære tilbudet gjorde at biblioteket i år fikk utmerkelsen «Det Flerspråklige Bibliotek» for andre gang.

«Veldig kjekt å få en påskjønnelse. Prisen er et diplom som vi vil henge opp», sier Hirzel til Haugesunds Avis (h-avis.no). ■

Lærer norsk på biblioteket

Ali Muhammed flyttet for to år siden fra Sudan til Melhus i Sør-Trøndelag, men han venter fortsatt på at kona skal få lov til å gjøre det samme. Mens han venter, forbedrer han språkferdighetene sine. Muhammed ønsker nemlig å bygge videre på utdanningen sin i datainformatikk med en mastergrad, og lærer derfor norsk og engelsk på videregående-nivå. Språktreningen foregår til dels på Melhus bibliotek, med opplæring fra bibliotekar Oddrun Duesten. «Jeg trives veldig godt på Melhus bibliotek, og Oddrun er veldig hyggelig», sier Mohammed til Trønderbladet. ■

Debatten om debatten

– Gabi Gleichmann oppsummerer en særnorsk kulturtradisjon:

– En storm i et vannglass

Offentlige debatter blant kultureliten er begrenset til et visst antall deltakere, men får spaltemeter på spaltemeter i aviser og tidsskrifter. I 2014 fikk vi den hissige mediestriden om Peter Handke burde ha fått Ibsenprisen, og nylig kom boken om debatten på nesten 700 sider.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Nå er tiden kommet til «debatten om debatten». For hva dreide striden seg egentlig om, og hvorfor var gemyttene i harnisk?

– Nei, hva Handke-debatten dreide seg om? Si det. Den begynte kanskje med politisk uenighet, men utartet raskt til personangrep – i likhet med de fleste debatter av dette slaget, mener forfatteren, litteraten og debattøren Gabi Geichman, som hittil ikke har engasjert seg i Handkedebatten, og ikke akter å gjøre det heller, presiserer han.

– Er det ikke typisk at så snart støvet har lagt seg, er det ingen som husker debatter som denne lenger? Hvor mange tror du av de som sitter her – Gleichmann sveiper hånden i en halvsirkel over alle de som sitter og drikker sin formiddagskaffe på kaféen hvor vi møtes – hvor mange av disse husker hvem Handke er nå, bare noen måneder etter at avisenes kultursider betraktet debatten om Ibsenprisen som en av vår tids store prinsippssaker?

– *Snakker vi om en storm et vannglass?*

– Ja! Nei, i et fingerbøl! I verdensbyer som Berlin og Paris og New York er det noen hundre intellektuelle som deltar i slike debatter. I Norge er det bare en håndfull deltakere – som får massert sitt ego. Mens folk flest, de som leser om denne debatten, blir passive tilskuere.

– Dårlig litteratur?

I fall han har rett, og få lesere husker Handkedebatten, passer det med en liten oppfriskning:

Peter Handke er den østerrikske forfatteren som fikk Ibsenprisen i 2014. Først var det stille om utdelingen, litt mumling i krokene bare. Så skrev dramatikerens og lyrikeren Øyvind Berg et flammende innlegg i tidsskriftet Vinduet, og dermed brøt stormen løs. Da Handke kom til Oslo for å motta prisen, måtte han gå spissrotgang mellom sinte demonstranter utenfor Nationaltheatret, og prinsippfaste motstandere av Handkes politiske ståsted nektet å innfinne seg i salen for å se hans teaterstykket «Immer noch Sturm», fremført av Thalia Theater fra Hamburg.

Stykket er skrevet i en poetisk, repetitiv form; scenefigurene er kanskje døde og finnes kun i fortellerens minne. Det er en sorgfull fremmaning av Handkes tapte slovenske familie under mellomkrigstiden og 2. verdenskrig, som en elegi over skjønnheten i det tapte språket og familiens tapte fruktbarhet. Dette settes som et motvekt mot det moderne «sjelløse» samfunnet. Hadde man ikke visst at Handke også har skrevet essays og reiseskildringer hvor han viser en svært proserbisk holding til konflikten i Bosnia (fordi han ser på serberne som garantisk for den slovenske mindretallskulturen) og hvor han tilkjennega sympati for Slobodan Milosevic og Radovan Karadzic, ville de færreste ha hatt noe å innvende – utover at det kan bli litt drøyt med et fire timers sorgarbeid på tysk.

– Handke burde ikke ha fått Ibsenprisen for sin dramatikk, for den holder ikke tilstrekkelig høy litterær, kunstnerlig kvalitet. Ikke for noe Handke har sagt og ment i andre sammenhenger. Det finnes ikke spor av politikk i Handkes skjønnlit-

teratur, men han er blitt gradvis dårligere som forfatter, hevder Gleichmann.

– På 70- og 80-tallet, delvis utover nittitallet også, var Handke en særpreget stilist som betydde mye for min generasjon; vi var mange som fulgte ham og leste ham. Så begynte Handke til manges overraskelse å vise proserbiske sympatier, og det viste seg at han kom fra slovensk slekt i det sydøstlige Østerrike, i Kärnten. Han sa og gjorde mye rart og dumt. Nå er han kjedelig og sentimental, og det han har skrevet de siste årene fortjener ingen litterære priser, mener den svensktalende forfatteren – og tilføyer:

– Men Handke har ikke voldtatt, myrdet eller brent ned. Hadde han vært kriminell, hadde jeg forstått indignasjonen. Handkes eneste forbrytelse er dårlig dramatikk og verbal støtte til Milosevic. Han har ikke oppfordret til mord på kvinner og barn. Jeg forstår ikke denne merkelige indignasjonen.

Dårlig menneske?

– *En del av debattantene som Berg og professor i statsvitenskap Bernt Hagtvet, har etterlyst kunnskap om Bosnia-krigen hos Handkeforsvarerne?*

– Jeg vil heller etterlyse kunnskap om litteratur hos debattantene. Dette dreier seg om litteratur. Det en litterær pris, ikke en politisk pris. Politisk er Handkes verste synd at han er svært naiv.

– *Bør ikke forfattere være spesielt engasjert i samfunnet rundt oss?*

– Vi bør alle være engasjert, forfatterne ►

Smålig. Det er ifølge Gabi Gleichmann noe ubehagelig smålig og retthaversk ved slike debatter.

ikke mer enn andre. Men selvsagt mener jeg at forfattere bør skrive noe som går utover ren underholdning – litteratur må engasjere og utvide vår sensibilitet. Da unngår man ikke i det lange løp å også skrive noe som kan virke støtende på enkelte.

Gleichmann mener Handkedebatten hadde grunnleggende feil fokus:

– Hele den offentlige diskusjonen dreier seg om Handke har rett eller tar feil, og som en forlengelse av det om Handke er et dårlig menneske siden han har slike merkelige politiske oppfatninger. Oppfatninger jeg slett ikke deler for øvrig; jeg mener Milosevic var en folke-morder.

– Men alt dette har overhode ingen betydning for Handke som forfatter. La oss ta debatten om Hamsun, som alle nordmenn kjenner. Hamsun var en stor forfatter. Han var også nazisympatisør. Men nazismen finnes det ikke spor av i Hamsuns bøker – etter min oppfatning, selv om noen vil være uenig i det. I bøkene sine har ikke Hamsun skrevet en setning som hyllet Hitler eller hans ideologi. Det gjelder også den store franske forfatteren Louis-Ferdinand Céline, den italienske fascisten og poeten Curzio Malaparte og den amerikanske poeten Ezra Pound – eller Dag Solstad, for den saks skyld. Hvorfor denne massive fordømmelsen av enkelte intellektuelle med skrudd politiske oppfatninger, men ikke andre – som Gert Nygårdshaug, Johan Galtung og ml-ere som har forherliget ulike fjernliggende dikaturer?

– *Solstad f. eks. har jo helt andre politiske oppfatninger enn Handke?*

– De er etter min og manges mening også temmelig bisarre. Uten at det har smittet over på hans skjønnlitteratur. Jostein Gaarder, forfatteren av Sofies verden, skrev noe forferdelig vrøvl om jøder for en del år siden; han følte en så sterk avsky mot krigen i Libanon at han ikke greide å skjelne mellom jøder generelt og israelske politikere. Gaarder har forsøkt å gjøre opp for seg og forklare seg etter den famøse Aftenposten-kronikken i 2006, og jeg vet at han er et hjertevarmt og godt menneske, helt fri for antisemitiske holdninger. Handke er på sin side – etter alt jeg har lest og forstått – en tilbaketrukket, sky, sær og svært privat person. I lange tider bodde han nærmest på hemmelig adresse. Derfor snakker han ikke slik som den moderne medievirkeligheten forstår og kan formidle. Han er uklar, vag og svært personlig – og dømt til å bli misforstått. Men det er merkelig å se Handke fremstilt som en falsk og slu person som bevisst fordreier virkeligheten. Det nedsettes strenge personlige dommer over et menneske som man ikke kjenner.

– *Enkelte, ikke minst en del av de som selv er fra regionen, mener at det er timingen som er feil. De sier at dersom Handke skulle få en slik pris, måtte det i hvert fall ha vært lenge etter at konflikten er avsluttet?*

– Uansett når en forfatter fra dette området av Europa får en pris, vil enkelte si

at «det er for tidlig». Balkankonfliktene går hundrevis av år tilbake i tid, og vil nok fortsette. Det er ingen grunn til å tro at polemikken er stilnet om 20 eller 30 år.

– Ufrie intellektuelle

Litterære debatter flammer ifølge Gleichmann opp med en slik intensitet nettopp fordi de ofte har utgangspunkt i debattantenes selvbylde. Handkedebatten handler egentlig ikke om hva som skjedde på Balkan, men om hvordan norske forfattere og intellektuelle posisjonerer seg i en intern norsk debatt, og hvem som stikker av med seieren i ords skillet.

– Konfliktene mellom litterater blir så personlige fordi det som står på spill til syvende og sist er deltakernes posisjon og økonomiske overlevelse, hevder han og utdyper:

– De som deltar i kulturlivet lever av offentlige penger. Få forfattere kan leve av forfatterskapet sitt alene. De er i det minste delvis avhengig av stipendier og diverse offentlige ordninger. Ansatte i academia må unngå å bli uenige med ledelsen på sine institusjoner. De er dessuten avhengig av støtte for å finansiere prosjektene sine. De som sitter i komiteene og utvalgene som bevilger pengene, kommer fra den samme lille gruppen mennesker.

– Langsinte er de også. Etter hvert merker du at det ikke dreier seg om uenighet om det som foregår her og nå, men om noe som skjedde 20 eller 30 år siden – da en eller annen forulempet en eller annen.

– *Hva er løsningen?*

– Ideelt sett at intellektuelle blir økonomisk uavhengige. Da kan man velge sine meninger uten å være redd for at man tramper noen på tærne. Først da er man intellektuelt uavhengig.≈

– *Det lyder jo fint, men da må man skaffe seg veldig mye penger før man kan ytre seg. Er du veldig rik – det er jo ikke noe de fleste kan regne med å bli?*

– Jeg innser at det ikke kan gjelde alle. Jeg har tjent nok som redaktør i svenske dagsaviser og i andre jobber til at jeg sitter godt i det.

Gutta leker kongen på haugen

– Dersom du har rett, og litterære debatter svært ofte er kvasidebatter mellom

personer som ikke liker hverandre, er det et problem for andre enn de som deltar i dem?

– Det er et problem fordi kvasidebatter tar tid og krefter fra de viktige debattene, f.eks. om europeisk idenitet, hvordan verne om moral og grunnleggende verdier mot både fundamentalistiske muslimer og kristne som motsetter seg mangfold. Legg også merke til at debattene er mannsdominerte. Når det er kvinner som trues, er herrene gjerne fraværende. Omtrent sju millioner mennesker ble drept det siste tiåret i Den demokratiske Republikken Kongo. Hvor er engasjementet for dem?

Det er ifølge Gleichmann noe ubehagelig smålig og retthaversk ved slike debatter:

– Hvem av deltakerne i debatten er så ubesudlet at de kan slå ned på andres mo-

ral? De forsøker å styrke sin egen posisjon og verdi ved å forsøke å gjøre motdebattantene små.

Han tilføyer at litterære debatter også kan ende med at den omstridte kunsteren mister kunsterisk anseelse. Hamsun har riktignok beholdt sin plass på det litterære parnasset, men da Günther Grass mot slutten av sitt liv avslørte at han hadde en fortid i Waffen SS, skadet det nok det litterære ettermålet til den tyske forfatteren. Gleichmann nevner også den belgisk-amerikanske litteraturteoretikeren Paul de Man, som nærmest imploderte over natten da det kom ut en bok om at han i sin ungdom hadde vært nazi-kollaboratør.

– Går det trange debattmjløet som du beskriver, med mye personlige skittkasting, ut over ytringsfriheten?

– Selvfølgelig. Det kan bli så ubehage-

lig å si noe som går i mot den kompakte majoriteten i tonegivende kretser, at mange kvier seg for å åpne munnen. Men få endelig med at jeg synes det Handke har sagt om eks-Jugoslavia er uklokt og uinformert. Slik er det med mange forfattere. De fleste forfattere er ikke så intelligente som deres egne verker. Den russisk-amerikanske forfatteren Joseph Brodsky sa at «det er ikke poeten som anvender språket, det er språket som anvender poeten». Forfattere som yrkesgruppe har ikke mer politisk vett enn tannleger og skatteinspektører. ■

Handkesaken handlet om (blant annet)

- Er den østerrikske forfatteren Peter Handke «fascistoid», «fascist», folkemordstilhenger; en som kan nevnes i samme setning som Goebbels, Breivik eller Hitler; et «ideologisk monster» et «rasshøl» og en «ultranasjonalist» – slik han er blitt fremstilt av intellektuelle i Norge og internasjonalt?
- Hvordan bør man vektlegge at Handke var i Milosevics begravelse og holdt tale for avdøde?
- Har forfattere større moralsk ansvar for hvem de støtter offentlig enn det folk flest – fordi forfattere kan antas å ha større påvirkningskraft?
- Bør en forfatter med politiske meninger som mange oppfatter som dypt umoralske, kunne få Ibsenprisen – dvs. heder og 2,5 millioner kroner fra den norske stat?
- Hvem skal avgjøre hva som er akseptabelt å mene for en forfatter?
- Er Handke derimot en viktig mot-stemme i et ellers konsensuspreget klima i synet på krigene på Balkan?
- Hvorfor har så mange forfattere engasjert seg mot Handke? Burde ikke forfattere være forkjempere for utbredt ytringsfrihet – også for meningmotstandere? Var det f. eks. riktig av PEN å gå så hardt ut mot Handke?

(Les mer i «Handke-debatten», Kaja Schjerven Møllerin og Henning Hagerup (red.), Kolon forlag)

Da forfatterne var moralske forbilder

I det 19. århundre ble mange forfattere beundret for sitt moralske mot. Bjørnson hadde en spesiell posisjon som norsk «dikterfyrste» og nasjonsbygger. I Frankrike var Emile Zola en viktig stemme i kampen for å få omgjort det mest graverende justismordet i landets historie.

Da den norske identitet ble utformet utover i det 19. århundre, var Wergeland og Welhaven litterære og til dels politiske motstandere. Forenklet fremstilt la Wergeland mer vekt på det særnorske, mens Welhaven stod for det danske og europeiske – selv om begge la vekt på den klassiske arven og begge på hvert sitt vis var romantikere. Litteraturhistorien forteller om «Stumpefeiden» (1831), «Dæmringsfeiden» (1934) og «Campbellerfeiden» (1838 – i forbindelse med et i dag glemt teaterstykke), som var dels politiske, dels litterære og dels personlige. Slike feider med blandet innhold var ikke ukjente på kontinentet heller; en av de mest kjente i samtiden var «Hernanislaget» (1830 – et annet i dag glemt teaterstykke stod i sentrum), hvor Victor Hugos motstandere hoiet og hylte og kastet kålhoder mot scenen.

Flere diktere var sagnomsuste for langt mer enn hva de produserte når de satte pennnen på papiet. Lord Byron (1788–1824) var minst like kjent for sin vakre profil, sitt skandaløse kjærlighetsliv (hadde han virkelig en datter med sin halvsøster, spekulerte folk) og sin kamp for grekernes selvstendighet, som for sine sonetter. Tyskernes selvbylde som das Land des Dichter und Denker ga Lessing, Goethe og Schiller en ekstra moralsk autoritet.

Bjørnstjerne Bjørnson er trolig den norske forfatteren som har gjort mest for å koble dikter og samvittighet for Europas undertrykte. I tillegg til å være en forkjemper for det særnorske, støttet han også slovakernes selvstendighetskamp. Men størst innflytelse fikk nok den franske romanforfatteren Emile Zola i sitt forsvar for offiseren Alfred Dreyfus, som ble anklaget for spionasje til fordel for Tyskland og Østerrike (med fabrikkerte bevis; major Ferdinand Esterhazy var den virkelig skyldige).

Da Zolas brannbobe «J'accuse» (Jeg anklager) rettet mot den franske presi-

denten og regjeringen, stod på forsiden av bladet Aurore 21. januar 1898, delte det Frankrike på midten i flere tiår fremover – de som støttet Dreyfus (les dreyfusards), som forfatterne Anatole France og Marcel Proust, filosofen Henri Bergson og de impresjonistiske malerne Monet og Pissarro – kontra anti-dreyfusardene. Blant de siste var Édouard Drumond, som forfektet et fascistoid jødehat, og impresjonistene Degas og Renoir, som begge var uttalte antisemitter. Kunstnere og forfattere i hele Europa engasjerte seg i affären – i Norge støttet Bjørnson og Grieg den franske offiseren, og i Danmark var Georg Brandes en overbevist dreyfusard.

Dreyfus sante fem år av sin livstidsdom i straffekolonien på Djæveløya. Mot alle bevis ble han dømt på ny i 1899, men benådet av presidenten, alle anklager ble trukket i 1906 og Dreyfus tjenstegjorde under 1. verdenskrig. Det gikk verre for Zola. Forfatteren av La Terre, Germinal, La bête humaine og Nana døde under mystiske omstendigheter av eksosforgiftning i sitt hjem 1902, tilsynelatende pga en defekt ovn. Det har aldri blitt påvist om det var en ulykke eller om noen av de antidreyfusardene som hadde truet med å drepe ham hadde tuklet med varme- eller ventileringssystemet i huset hans.

Frankrike har ikke manglet offentlige intellektuelle med sterke meninger om det meste senere heller. I etterkrigstiden holdt forfatterne Jean-Paul Sartre og Simone de Beauvoir hoff på Les Deux Magots og Café de Flore i Saint-Germain des Près, og dagens franskmenn kan ikke ha unngått å få med seg Bernard-Henry Lévy, som siden 70-tallet har sittet på

Uredd. Kaj Skagen var en aktiv debattant på 70- og 80-tallet.

utallige franske takshows med flagrende hår og åpen skjorte og uttalt seg om det meste.

Den kanskje mest innholdsrike intellektuelle «feiden» i Norge de siste tiårene var den voldsomme striden i 1983 i kjølevannet av Kaj Skagens essaysamling «Bazarovs barn», som bl.a. tematiserte hvordan samtidlitteraturen var blitt politisert. Siden har Skagen vært relativt lite ute i offentligheten.

Men i hovedsak ser det ut til at tiden for dikterfyrster er ugjenkallelig forbi. Litterære krangler er blitt underholdning i avisenes kultursider (de som fremdeles har noen) og i litterære magasiner. En rekke offentlige ordskifter mellom forfattere og intellektuelle har fått mye oppmersomhet, som den 30 år lange, bitre striden mellom Gabriel Garcia Marquez og Mario Vargas Llosa. Akkurat denne uenigheten ser ut til å ha hatt politiske røtter, men den ble raskt mer personlig. Nyere «litterære» stridigheter virker mer som krangel og rivalisering, som for eksempel hos de to engelske forfattersøstre Margaret Drabble og A.S. Byatt, som har fortalt at de ikke engang likte hverandre som barn, og knapt skal ha vekslet et ord på flere tiår. ■

Takker biblioteket

Biblioteket var en viktig del av oppveksten til skuespiller og forfatter Andrea Bræin Hovig. Hun forteller Glåmdalen om sine barndomsår på Flisa i Hedmark: «Jeg brukte biblioteket på Flisa veldig mye. Det er de sterkeste minnene jeg har. Jeg lånte maks av det som var lov hver uke. Sju bøker, så rett hjem for å lese. Eller jeg var innom sykehjemmet på Flisa og leste for de eldre der. Samtidig som jeg så på fiskene i akvariet.» ■

Slutt med «Bok på Veitvet»?

Det alternative biblioteket «Bok på Veitvet» er basert på frivilligarbeid og lokalbefolkningens donasjoner av brukte bøker. En av ildsjelene som fikk satt i gang prosjektet i 2011, Siri Jæger Brudvik, forteller til Akers Avis Groruddalen at de må legge ned hvis ingen ønsker å ta over stafett-pinnen. «Vi har organisert frivilligheten og selv stilt opp, men det må være en mer formell ordning på det hvis prosjektet skal overleve», konstaterer hun. ■

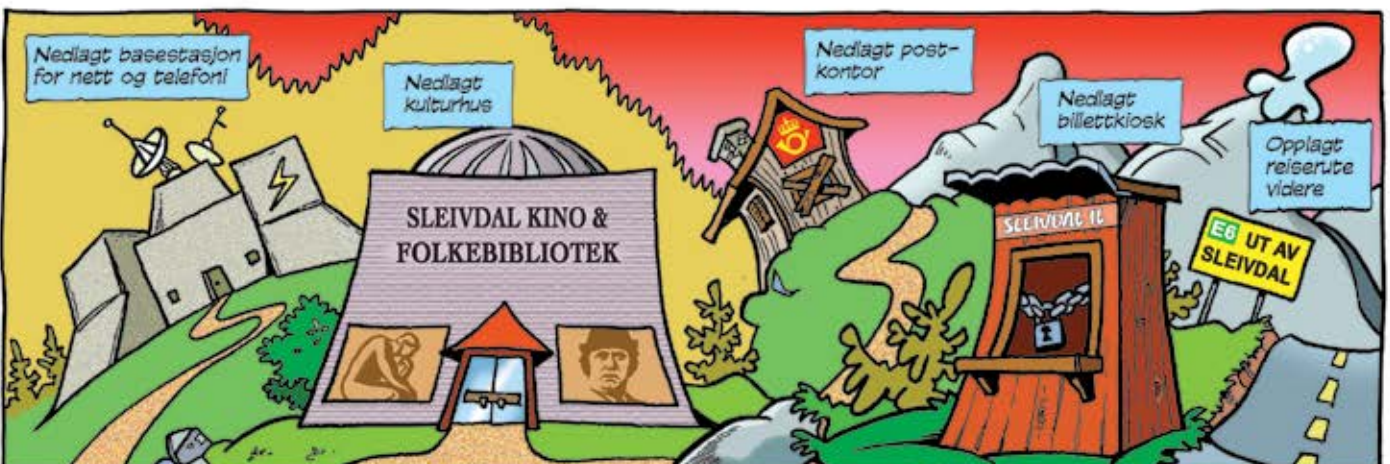
Foto: Anette Marcelle Hallquist

Lån en samtale

Biblioteksjef ved Hole bibliotek i Buskerud, Hanne Stuve, ønsker å tilby en samtalegruppe for innvandrere som har bosatt seg i nærmiljøet. «Vi håper nå å få fatt i frivillige som kan ha lyst til å være en samtalepartner slik at våre nye landsmenn kan få trening i det norske språket, bli bedre kjent med ulike aspekter av samfunnet, i tillegg til å få sosial kontakt», forteller Stuve til Ringerikes Blad (ringblad.no). Planlagt oppstart av samtalegruppen er februar. ■

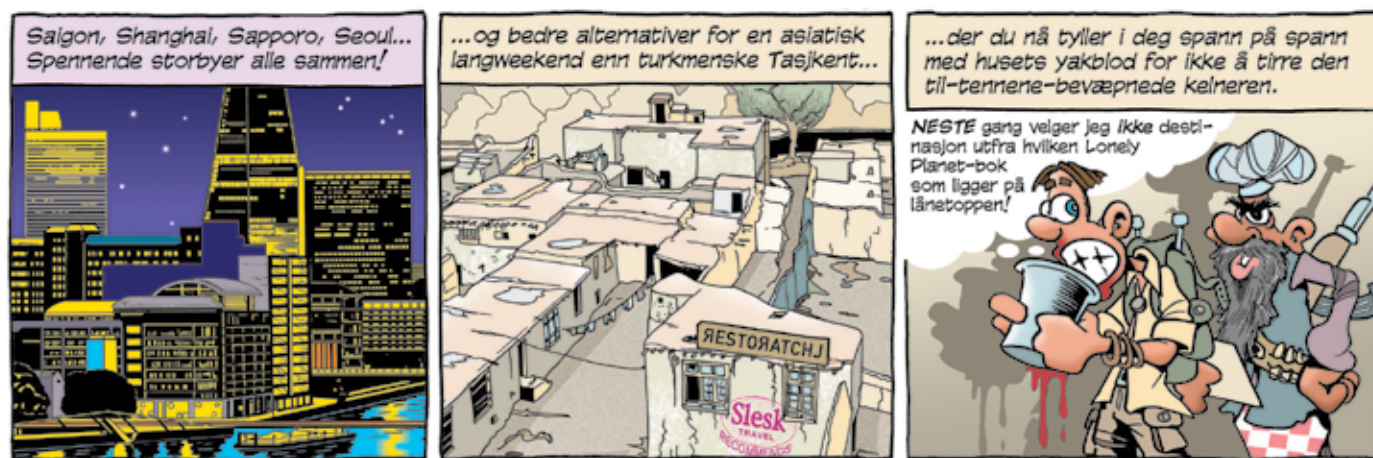
PERM TIL PERM

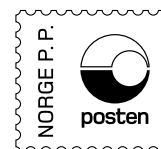
av sveen &
emblem

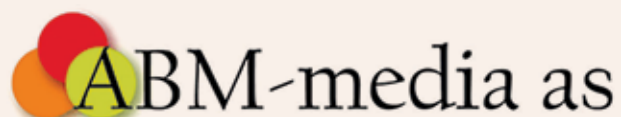
PERM TIL PERM

av sveen & empenland

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Samle, formidle, dele

75 år med bibliotekarutdanning

Redaktør: Professor Ragnar Audunson,
Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling ABI

Har vi behov for bibliotek når «alt ligger på nettet»?

Hva skal vi med fagutdannede bibliotekarer når folkebibliotekene helst vil være kultur- og litteraturhus?

Bibliotekene og bibliotekarprofesjonen er under debatt. Utvidelsen av formålsparagrafen i Lov om folkebibliotek har fått bibliotekledere til å spørre om man trenger andre typer kompetanse enn den bibliotek- og informasjonsfaglig utdanning tilbyr. Andre argumenter for at bibliotekets og bibliotekarenes betydning blir mindre når man har tilgang til hele internettet fra nærmeste telefon og nettbrett.

Bibliotekets oppgave var opprinnelig å ha gode samlinger. I dag er oppgaven å sikre tilgang til de beste kildene. Derfor trenger vi fortsatt hjelp av fagpersoner til skille skitt fra kanel i en stadig mer kompleks verden av kulturuttrykk, kunnskap og informasjon.

Det er 75 år siden Statens bibliotekskole startet. Bibliotek- og arkivutdanningene videreføres i dag av Høgskolen i Oslo og Akershus. I denne boka diskuteres problemstillinger knyttet til ulike deler av utdanningens og profesjonens historie. Videre inviteres til debatt om bibliotekene og bibliotekarenes roller i dagens samfunn.

Boka er å få kjøpt i bokhandelen eller direkte frå forlaget
ABM-media as. E-post: post@abm-media.no.

Pris: kr. 200,-